

***Innovatív Üzleti Parkok Fejlesztése
Délkelet Európa Területén történő Beruházások és Vállalkozások Elősegítése
érdekében***

**Minta a WP3.1. szállítás számára
A FIDIBE partner területek innovatív potenciáljának tanulmánya**

Tárgy:	Központi Régió innovatív potenciáljának tanulmánya		
Munkacsomag:	3 Helyzet és a Legjobb Gyakorlat elemzése		
Tevékenység:	3.2 Tanulmányok készítése a FIDIBE partner területek innovatív potenciáljáról		
WP felelős partner:	Hellas Kutatási és Technológiai Központ (CERTH)		
Változat:	Végső	Dátum:	2009.10.15.
Típus:	Beszámoló		
Hozzáférhetőség:	Nyilvános		
Felelős partner:	Harghita (Hargita) Megyei Tanács		
Szerző:	TeTT Consult, Románia		

TARTALOMJEGYZÉK

<u>Bevezetés</u>	3
<u>I. RÉSZ Vezetői összefoglaló</u>	4
<u>II. RÉSZ Beszámoló a Központi Régióban levő területi helyzetre vonatkozóan</u>	6
II.1 Bevezetés	6
II.2 A megvizsgálás alatt levő terület specifikus jellegzetességei	12
II.2.1 A terület általános helyzete és a regionális mutatók	12
II.2.2 A terület SWOT elemzése	30
III. RÉSZ A Központi Régióban levő vállalkozások és innovatív adottságok fejlesztéséhez hozzájáruló fő szereplők	32
III.1 Az üzleti ágazat általános helyzete, a középpontba főleg az innovatív vállalkozást állítva	32
III.2 A területi vállalkozási politikák, főleg az innovatív vállalkozások, start-up-ok és spin-off-ok esetében létező hatásokra alapulva	50
III.4 Az üzleti ágazat általános helyzetének SWOT elemzése, főleg felismerve azon nagy problémákat, melyekkel az innovatív vállalatok számolnak	61
IV. RÉSZ Indítványok és javaslatok a Központi Régióban levő vállalkozási (innovatív kis- és közép-vállalkozások) problémák mellőzésére	64
V. RÉSZ Fő következtetések	70
Melléklet	72

Bevezetés

A tanulmány részletes áttekintést mutat be a romániai Központi Régióban létező innovatív potenciálra vonatkozóan. Mindenekelőtt meghatározásra kerültek a terület specifikus jellegzetességei, bemutatva egy általános képet a terület földrajzi, infrastrukturális, társadalmi-demográfiai, gazdasági helyzetéről. A regionális mutatokra és jellegzetességekre vonatkozó ténymegállapítások a SWOT táblázatban kerültek gyűjtésre és összefoglalásra.

A tanulmány fő része azon fő szereplőkre vonatkozik, melyek a területi vállalkozások és innovatív adottságok fejlesztéséhez hozzájárulnak. A tanulmány a jelenlegi üzleti ágazat helyzetének általános bemutatását nyújtja: melyek a leginnovatívabb és legtöbbet ígérő ágazatok, a nemzeti és regionális K&F&I helyzetének általános áttekintése, innovatív kapacitás, innovatív ágazatok elemzése. Úgyszintén bemutat egy, a régióban létező vállalkozási politikákra vonatkozó képet, főleg az innovatív vállalatokat érintő hatásokra alapulva, összevetve a nemzeti és innovációs szabályzatokkal és az üzleti ágazatra vonatkozó keretprogrammal. A fő rész keretében azonosításra kerültek azon szereplők, akik a vállalkozásokat bátorítják és akik az innovatív rendszer fő szereplői. Az üzleti ágazat általános helyzete összefoglalásra került a SWOT elemzési módszer és az elsőbbség létrehozásának mátrixa segítségével.

Végül, felismerjük azon fő problémákat, melyekkel a Központi Régió innovatív vállalatai szembesülnek és indítványokat és javaslatokat mutatunk be a vállalkozási problémák mellőzése érdekében, főleg az innovatív kis- és középvállalkozásokra összpontosítva. A tanulmányt egy következtetések bemutató rész zárja.

I. RÉSZ Vezetői összefoglaló

Románia központjában, a Carpați (Kárpát) hegylánc által körbevett medencében elhelyezkedő **Központi Régió** hat egyéb fejlesztési területtel szomszédos. A terület kedvező földrajzi elhelyezkedéssel rendelkezik és egy elég jól kifejlesztett infrastruktúrával. Az oktatási rendszer ugyancsak fejlett és elérhető, habár a felsőfokú oktatási intézmények specifikus területeken vannak összesűrítve. Az információs és kommunikációs technológiák terjednek és az e-business üzleti tevékenységek a régióban egyre gyakoribbá válnak. Nemzetiségi szinten, a területen a lakosság figyelemre méltóan heterogén. A terület lakosságának jelentős aránya (40,2%) falun él. A terület mértékének köszönhetően, a népsűrűség az országos átlag alatt helyezkedik el. A régióban levő munkapiac helyzetére vonatkozóan nyilvánvaló, hogy itt egy negatív irányzattal találkozunk, mind az aktív lakosság (gazdasági szempontból vett) előrehaladását, mind a munkahellyel rendelkező lakosság előrehaladását illetően. Az utóbbi években a terület BHT-je folyamatosan növekedett, míg a megyék hozzájárulása a regionális BHT-hez jelentős különbségeket mutatott be. Figyelemre méltó növekedés észlelhető a KKB fluxus kiterjedésében és a regionális export tevékenységek mértékében, melyeket egyfajta (megyei szintű) szakosítás kísért a kiszállított termékekre vonatkozóan. A régió az ország egyik fontos úticélja, mely jelentős idegenforgalmi potenciállal rendelkezik annak ellenére, hogy a tudományos idegenforgalom és az üzleti idegenforgalom lehetőségei nincsenek elégségesen hasznosítva és az idegenforgalom ágazatában az innováció szerepe sincs kiemelve.

Miután Románia az Európai Unióhoz csatlakozott, a stratégiai gondolkodáson alapuló fejlődés és a stratégiai tervezés egyre gyakoribbá vált. A fejlesztési stratégiák egyfajta hierarchia szerint kerültek megszervezésre, a legmagasabb szinttel kezdve – éspedig a nemzeti szinttel és a helyi szintek felé haladva. Az ország **szabályozási környezetét** illetően, az utóbbi pár évben pozitív intézkedések ismerhetők fel (egy jó példa az adóügyi intézkedések alkalmazása). Számos esetben azonban a regionális szinten történő tervezés nem volt elegendő figyelemmel fogadva; ide sorolható az innováció és a kis- és középvállalkozások helyzete is. Úgyszintén, világos számunkra, hogy országos szinten számos program létezik, noha ezen programok regionális hatása még ismeretlen, emiatt van nagy szükség a jövőben az ezen típusú elemzésekre.

Az ipar – és ennek keretében a termelés ágazata a **sikeres ágazatok** kategóriájába tartozik, a szolgáltatások ágazatából – a kereskedelmi, a fuvarozási és az idegenforgalmi ágazatok a legtöbbet ígérő ágazatok közé tartoznak. Az exportokat illetően, megfigyelhetjük, hogy az ipar mind az országos, mind a regionális export folyamatokon uralkodik, a faipar, a textilipar, a bőr és vegyi termékek a leggyakrabban képezik export tárgyát. Országos szinten, az innovatív vállalatok fejlődtek, főleg a termelési ágazatban, annak ellenére, hogy az utóbbi években a szolgáltatások terén az innovatív vállalatok száma növekedési törekvéseket mutatott. A vidéki beruházásokat illetően léteznek lehetőségek és esélyek a helyi sajátosságokra és a helyi forrásokra alapuló kiépítés segítségével. Innovatív kezdeményezések az alternatív energia technológiája, a faipar, a mezőgazdaság, a hulladékok kezelése és az idegenforgalom terén jelenhetnek meg.

A kis- és középvállalkozások sűrűségét illetően, a régió valahol a besorolások középső részén található, sőt, könnyedén az országos átlag felett helyezkedik el. Annak ellenére, hogy mind regionális, mind országos szinten a mikrovállalkozások és a kisvállalkozások száma uralkodó jellegű, a Központi Régió kiemelkedő helyen áll a nagy vállalatok jelenlétét illetően. Jelentős egyensúlyhiányok léteznek a vállalatok területi összevonását illetően. A központi régióban a spin-off-ok és a start-up-ok leginkább azon területeken történnek, ahol nagyobb számban léteznek felsőoktatási intézmények. Románia nyolc fejlesztési régiója közül a régió az ötödik **leginnovatívabb régióként** kerül osztályozásra, 64 mutatóra alapuló számítás szerint. A régió a következő ágazatokkal emelkedik ki: tervek és szabadalmak (a tervek és szabadalmak /1000 vállalat számára vonatkozóan), copyright megszerzése (copyright száma/1 millió lakos). Ráadásul, a régió második helyen áll a szellemi tulajdon tekintetében, K&F egységek száma/1 millió lakos, IKT ráfordítások és aktív munkavállalók aránya az átlag-magas és magas-műszaki ágazatban.

A központi régió, az üzleti **támogatás infrastruktúrájának** szempontjából, eléggé előnyös helyzetben van, a Romániában található más régiókhoz képest. A vállalkozásokat bátorító fő szereplők helyzetéhez képest, a regionális beruházási rendszer esetében kedvezőtlenebb helyzetet észlelhetünk. A regionális innovációt támogató szereplők száma jelentősen kisebb az üzletet támogató szereplők számánál. Emiatt, az elkövetkezendőkben nagyobb erőfeszítést kell tenni annak érdekében, hogy a régióban bizonyos intézmények létesüljenek, és pedig technológia alkalmazási központok és technológiai parkok, ráadásul meg kell teremteni a gazdasági, emberi, infrastrukturális szükségletet és egyéb körülményeket.

Az innovációra vonatkozó, régiót érintő **problémák** felderítése a jelen tanulmány egyik fontos elvét képezi. Különböző javaslatokat fogalmazunk meg az említett problémák kezelése érdekében. Ezen javaslatok kidolgozása alatt figyelembe vettük a terület tényleges potenciáljait, a hazai és nemzetközi törekvéseket, illetve a különböző területek és témák kölcsönhatását.

Problémák	Javaslatok
➤ Regionális KFI infrastruktúra hiányosságai	➤ Regionális intézményi rendszer megerősítése
➤ Regionális intézményi rendszer és koordináció hiánya	➤ Regionális KFI infrastruktúra fejlesztése
➤ Regionális innovatív stratégia hiánya	➤ KFI területén regionális hálózatok létesítése és kezelése
➤ Innovatív kultúra hiányosságai, gondolkodásmódra vonatkozó akadályok	➤ Innovatív regionális stratégia kidolgozása
➤ Együttműködési képesség hiányosságai	➤ Tájékoztatás és az ismeretek bővítése
➤ Regionális KFI szinten csökkentett ráfordítás	➤ A gondolkodásmód megváltoztatása és az innováció ösztönzése
➤ A régió keretében jelentős területi egyensúlyhiányok	➤ Támogatóbb törvényhozás megteremtése
	➤ A régió átalakítása úgy, hogy az KFI célkitűzésévé váljon

II. RÉSZ Beszámoló a Központi Régióban levő területi helyzetre vonatkozóan

II.1 Bevezetés

Eltelt húsz év, mióta Románia társadalmi, gazdasági és intézményi helyzetében változások történnek, és ennek ellenére **az átmeneti időszakra vonatkozó problémák** és hiányosságok még mindig fennállnak nemcsak a nemzeti gazdasági rendszer keretében, hanem regionális szinten is.

A térségben létező más posztszocialista gazdaságokhoz hasonlóan, Románia hosszú utat tett meg egy szabad piacgazdaság felé, mely keretében, valószínűleg, a gazdasági stabilizálás (és utólagosan a fellendülés) egyik fontos előfeltételét egy **stabil szabályozási és intézményi környezet** létesítése képezte. Ezen folyamat végetért a nemzeti társadalmi-gazdasági rendszer demokratikus új struktúráinak megerősítésével párhuzamosan. Az utóbbi húsz évben a kormányok váltakozása ugyancsak megteremtette, kisebb vagy nagyobb mértékben, a magánvállalkozások támogatására szükséges **politikai háttér**et. Az EU-ba történő integrálási folyamat alatt új kihívások jelentek meg, mint például a nemzeti törvényhozás és a politikai rendszer az EU-ban létező törvényhozással és a politikai rendszerrel való egyeztetése.

A **törvények** és az intézmények létesítése a **regionális szinten végbemenő fejlődés ösztönzése** érdekében történt. Az 1998-ban kiadott, 151. számú, Románia regionális fejlődésének törvénye megalapította a regionális fejlődés specifikus intézményi rendszerét, célkitűzéseit, illetékességeit és eszközeit. Kialakításra kerültek a 8 NUTS II szintű fejlesztési területek, a megyei szinten létező területi struktúrák összeolvadásával, a fennálló regionális egyensúlyhiányok csökkentése érdekében, egyensúlyozott és fenntartható fejlődés ösztönzésével. Ezen területek a regionális fejlesztési politikák végrehajtásának és kiértékelésének rendszerévé váltak egy olyan intézményi háttérrel, mely a Regionális Fejlesztési Tanácsokat és a Regionális Fejlesztési Ügynökségek egy hálózatát foglalja magába.

Az üzleti ágazat, főleg a kis- és középvállalkozások ágazata, új kihívásokkal nézett szembe. Napjainkban, a globális piaccal összefüggésben, a **versenyképesség** az életbenmaradás és a siker kulcsa a romániai vállalkozások esetében. Ezen megvilágításban a **romániai vállalkozások** az EU más államaihoz képest általában **gyengébben vannak felkészülve** annak ellenére, hogy az integrálás – saját változásai mellett – új lehetőségeket bontakoztatott ki, mint például a kis- és középvállalkozásokat támogató programok és eszközök, kihangsúlyozva a kis- és középvállalkozások versenyképességének fokozását. E célból számos esetet sorolhatunk fel, de kétségtelenül a **fő** megnevezhető **okok egyike** az ágazat **csökkentett innovációs képessége**, mind abszolút, mind relatív kifejezésben.

Az ágazat vagy egy terület innovációs képessége több külső és belső tényezőtől függ és különböző mutatók felhasználásával mérhető. Például, egy ilyen külső tényezőnek tekinthető a törvényhozás és a jogi rendszer, vagy a kutatás és fejlesztés számára nyújtott kormányzati támogatás.

Eurostat szerint, Románia kormányának költségvetési juttatásai a kutatás és fejlesztés számára (GBAORD) nem érték el a BHT 0,3 százalékát (**K&F összköltsége** a BHT 0,39% százaléka) 2005-ben, ekképpen az **országot a jegyzék végére helyezve**, Lettország és Málta mellé. Messze áll a Lisszaboni Stratégiában megszabott 3%-os céltól, és a privát szektor hozzájárulásának növelése nélkül, nem valószínű, hogy Románia eléri. A teljes K&F ráfordítások nem érték el az EU 27 átlagának 1%-át Románia összes régiója esetében, a főváros kivételével. Egy másik innovációs mutató a munkapiacon levő fejlesztési és kutatási személyzet aránya. 2004-ben Romániában ezen mutató csak 0,45% volt.

Ennel ellenére, az országot jól elhelyezettnek tartják, egy gyors pálya elérése érdekében, valójában a reformok eredményeként az utóbbi években jelentős előrehaladás észlelhető, mind a gazdaság ágazatában (Románia a térségben a legnagyobb fejlődést mutató gazdasággal rendelkezett), mind az innováció terén. Az utóbbi időben az üzleti és beruházási légkör sokat javult, a vállalatok számára barátságosabb adózási politika került bevezetésre, míg a kutatási tevékenységek kisebb költsége viszonylagos előnynek tekinthető az európai kontextusban.

A regionális vállalkozás általános helyzete és az innovatív képesség

A makrogazdasági struktúrában és a szabályozási normákban megállapított **pozitív változások** hozzájárultak a regionális vállalkozások és az innováció kapacitásának fejlődéséhez.

A térség vállalkozásainak és az innováció kapacitásának fejlődése nem bontakozott ki önállóan, mivelhogy a nemzeti törekvésekkel egyhangban és a nemzeti fejlesztési politikák következtében alakult ki.

A 90-es évek kezdetétől a terület BHT-je folyamatosan növekedett, 2006-ban elérvén a nemzeti BHT 11%-át. Hasonlóképpen, az utóbbi években növekedést figyelhattunk meg a KKB áramlás és az export ügyletek szempontjából.

A regionális vállalkozás tekintetében állíthatjuk, hogy a rezsim változásának következményeként számos vállalkozás jelent meg, mégis ezen vállalkozások életbenmaradási aránya, versenyképessége, rugalmassága és a piaci feltételekhez való alkalmazkodása jelentős mértékben alacsony volt.

Ugyanakkor, a nagy ipari vállalkozások – a 90-es években lévén privatizálva – a strukturális változásokat illetően nehézségekkel néztek szembe.

A kis- és középvállalkozások tekintetében, a hivatalos statisztikáknak megfelelően, a kis- és középvállalkozások sűrűsége folyamatosan növekszik, 2007-ben elérvén a térségben a 24,2 kis- és középvállalkozás/1000 lakos értéket, ami az országos átlag felett helyezkedik el. A statisztikák szerint, a **leginnovatívabb vállalkozások a kis méretűek**, illetve a

közepes méretűek. Ennek ellenére, (aránylag alacsony számuk dacára) a nagy üzletek mutatják fel a legfontosabb hányadát a térségbeli vállalkozások forgalmának. Ennek alapján azon következtetésre juthatunk, hogy a kisebb forgalommal rendelkező kisebb vállalkozások, tőke hiányában, jobban kibontakozhatnak a nem regionális innováció szempontjából.

A térség innováció kapacitása az **emberi infrastruktúrára** és a **szellemi tulajdonra** épül, ezenfelül életbevágóan fontos egy jövőbeli beruházás az infrastruktúra innovációt támogató kapacitásába. A RF tevékenység költségeire vonatkozóan kiemelhetjük, hogy a privát és kormányzati szegmens mellett a felsőoktatási szegmens a K&F&I egyre fontosabb támogatójává válik.

Úgy tűnik, hogy több nagy egyetemi központ elismeri a RF fontosságát és az innováció mindennapos alkalmazásának fontosságát. Mégis, a **spin-off-ok száma** és azon innovatív vállalkozások száma, melyek fejlődése **az üzleti és a tudományos ágazatok közötti együttműködés** közvetlen eredménye, **alacsony** marad. A belföldi és az európai programok új finanszírozási lehetőségeknek mutatkoznak az innováció érdekében közreműködő szereplők számára.

A legtöbbet ígérő ágazatok előrehaladása

A legtöbbet ígérő ágazatok elemzése alatt két megvilágításból közelítettük meg a tárgyat. Egyrészt, gazdasági szempontból elemeztük különböző ágazatok hatékonyságát, másrészt, az innováció szempontjából ígéretes ágazatokat tanulmányoztuk. 2007-ben, a szolgáltatások ágazata a regionális vállalkozási forgalom majdnem felét jelképezte, míg az ipar hozzájárulása 40% volt.

A BHÉ megvilágításában a helyzet azonos, a szolgáltatási ágazat az első helyet foglalva, melyet az ipar követ. A bruttó beruházások tekintetében 2007-ben az aktív regionális helyi egységek beruházásai 16064 millió Ron értékűek voltak, mindamellett, ebben az esetben az ipar foglalta el a vezető helyet. A szolgáltatások ágazatában, 2000-rel kezdve, az idegenforgalmi ágazat mutatói (pl.: a turisták befogadó épületekben való elszállásolása, ügyfél befogadási struktúrákban elszállásolt turisták száma, a térségben turista-elszállásolási kapacitás fennállása, olyan turista-elszállásolási épületek száma, melyek a térségben történő turista-elszállásolási funkcióval rendelkeznek, stb.) emelkedtek, emiatt ígéretes ágazatnak tekintették.

Országos szinten, **az innovatív vállalkozások főleg a termelési ágazatban virultak**, annak ellenére, hogy az utóbbi években a **szolgáltatások ágazatában** létező innovatív vállalkozások **növekedési törekvéseket mutattak**. Míg 2002-ben az innovatív vállalkozások közül csupán 27% tartozott a szolgáltatási ágazathoz, ezen hányad 32,5%-ra növekedett (2004), illetőleg 37%-ra (2006). Természetesen, az innovatív ágazatok előrehaladása más volt a térség vidéki területein és más a városi területeken, mindegyik terület különböző problémákkal számolva és különböző lehetőségekkel rendelkezve. Léteznek lehetőségek és esélyek a vidéki innováció esetében, melyek a helyi sajátosságokra és a **helyi forrásokra** épülnek. Harghita (Hargita) és Covasna (Kovászna)

megyei meginterjúvált részvényesek megemlítették, hogy a Központi Régió vidéki területei esetében, az innovatív kezdeményezések megjelenhetnek az alternatív energia technológiáinak területén (ahol már az energianád elültetésére vonatkozó kísérleteket folytattak), a faiparban (ezen területen a közeljövőben több földrajzi cluster kerül megszervezésre), a mezőgazdaságban (Covasna (Kovászna) és Harghita (Hargita) megyében agroipari parkok létesítésének tervei léteznek), a hulladékok kezelésében és a turisztikában (természetbarát faluk létesítése, bio termékek gyártása, stb.).

Fő problémák – akadályok, melyekkel az innováció fejlődése számol az innovatív kis- és középvállalkozások tekintetében

1989 után a romániai K&F&I ágazat olyan problémákkal szembesült, melyek intézményi reformok, a **kutatásra és fejlesztésre örökölt infrastruktúra alacsony minősége** és a nemzetközi **együttműködés kapacitásának hiánya** alakjában jelentek meg. Ezenfelül, a nemzeti és regionális KFI rendszer elégtelenül volt finanszírozva; ennek következtében a fizetések **nem voltak vonzóak** a potenciális fiatal kutatók számára, nem is említve a „**tudóscsábítás**” jelenséget, mely a kutatók számának csökkenéséhez vezetett.

Annak érdekében, hogy a fejlesztési innovációt érintő problémákra és **akadályokra** vonatkozóan részletesebb képpel rendelkezünk, a lent részletezett mennyiségi mutatók mellett, rendelkezésre állnak úgyszintén a minőségi mutatók is. Jelen tanulmány lefolyása alatt több interjú is készült: azon intézmények személyzetével, melyek a térségben létező vállalkozásokat és K&F&I programokat támogatják; a vállalkozások igazgatóival és a közgazdászok alkalmazottaival.

Az interjúkon adott válaszok alapján, kijelenthetjük, hogy a K&F-re és innovációra vonatkozó romániai törvényhozás és szabályozó normák az EU-ban levőkkel összhangban vannak, de még léteznek specifikus **eljárási problémák**. Ilyen problémának tekinthető egy szabadalom megszerzésének folyamata, mely 2,5 – 3 évre terjed ki, az **innováció** megteremtését **elriasztva** a térségben levő kis- és középvállalkozások keretében. Ahogyan a fentiekben bemutatásra került, a kis- és középvállalkozások innovatív potenciálja az üzleti ágazatban a legnagyobb, de ugyanakkor meg kell említeni azon tény is, hogy a **kis- és középvállalkozások keretében fennálló alacsony innovációs kultúra miatt**, az innovációt nem átölelő vállalkozások száma még nagyon nagy.

Valószínűleg, a térségben a legkomolyabb hiányosságok egyike a **térség innovatív stratégiájának hiánya**, mely választ adna a térség specifikus problémáira és lehetőségeire. Regionális stratégiai rendszer hiányában is, az üzleteket támogató infrastruktúra újabban javult (ezt megerősíti az üzletek inkubátorainak és a kis- és középvállalkozásokat támogató regionális ügynökségeknek és központoknak növekedő száma), annak ellenére, hogy a legtöbb esetben, ezen intézmények külön tevékenykednek, nem építve ki viszonyokat egymás között. Másfelől, a felsőoktatási szegmens és a privát szegmens közötti együttműködés úgyszintén a kezdetén van, visszahúzva egyes cluster-ek és ágazati hálózatok fejlesztését.

Ráadásul, a **térségek közötti létező egyenlőtlenségek** súlyosbítják a helyzetet úgy, hogy az üzleteket és innovációt támogató infrastruktúrát a térség városi területeire sűrítik össze. Mivel a felsőoktatási intézmények és a kutatási központok ugyancsak városokban találhatók, a vidéki területeken levő kis- és középvállalkozások (különösen a Covasna (Kovászna), Alba (Fehér) és Harghita (Hargita) megyék esetében) hátrányos helyzetben vannak akkor, mikor innovációról van szó. Mivel a gazdasági tanácsadási szolgáltatások, útmutatások és ismeretek, általában, kevésbé hozzáférhetők a vidéki területeken levő kis- és középvállalkozások esetében, ennek következtében korlátozott pénzügyi források állnak rendelkezésre annak érdekében, hogy a K&F&I-be befektetésre kerüljenek és hogy fokozott technológiai kísérletek kerüljenek kivitelezésre.

Végül, hangsúlyoznunk kell, hogy egyes esetekben éppen a gondolkodásmód tekinthető akadálnak. Az ilyen meggyőződések, hogy „Az innováció mindig Nyugatról jön” és „Nem kell újítók legyünk, csak követendő példákra van szükségünk”, kétségtelenül hátrányosak az innovációra nézve.

Kezdeményezések, regionális programok & a kis- és középvállalkozásokat támogató eszközök

Az üzleti ágazatra vonatkozó nemzeti szabályozási rendszer a következőket foglalja magába: kereskedelmi törvények, adózási törvények és egyéb kapcsolódó törvények (pl.: munkajog, ingatlanok törvényei és a külföldi beruházások törvénye).

Minden bizonnyal, a regionális kis- és középvállalkozásokat támogató eszközökre vonatkozó **problémák** közül az egyik legjelentősebb a **regionális szinten levő illetékes hatóság hiánya** és egy bizonyos **intézményi háttér hiánya**, valamint a regionális kis- és középvállalkozások ágazatának fejlesztésére szükséges **stratégiai rendszer hiánya**. A nyújtott központosított támogatásnak köszönhetően, az **állami költségvetésből finanszírozott programok** a Régióban hozzáférhető eszközök. Ezen programok mellett, az **EU pénzügyi segélye**, a szerkezeti alapok ugyancsak hozzáférhetők, habár számos esetben nem rendelkeznek a szükséges ismeretekkel annak érdekében, hogy a finanszírozást megpályázzák.

Másrészt, sok vállalkozó **szkeptikus** a finanszírozott projekteket illetően, mivel arra gondol, hogy egy projekt esetében közösségi pénz szükségszerű (az EU-tól vagy az állami költségvetésből), ezért az ellenőrzési és monitoring esélye egyre nagyobb lesz és nem kívánatos bonyodalmakat vonhat maga után.

A Kis- és Középvállalkozások Hiteleit Garantáló Nemzeti Alap megkönnyíti a kis- és középvállalkozások hozzáférését a kereskedelmi bankok és egyéb finanszírozó intézmények által nyújtott pénzügyi eszközökhöz úgy, hogy a finanszírozás érdekében a bankoknak garanciákat nyújt.

A meginterjúvált vállalkozási igazgatók azt gondolják, hogy a gazdasági válság eredményeként, a bankok körültekintőbb politikát alkalmaznak a hitelek nyújtása szempontjából.

Az üzletek támogató személyzete szerint a vállalkozások beruházásait hitelek kellene finanszírozzák, továbbá, a meginterjúvált személyek szerint a jelen gazdasági helyzet nem kedvező számukra, és számos esetben, az innovációba befektetett jelentős tőkék a

termeléstől el vannak vonva. A romániai K&F&I stratégiai rendszerét a **2007-2013-as Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Stratégia** biztosítja. Ezen dokumentumban megfogalmazott célok gyakorlatban történő alkalmazásának megpróbálása **A 2007-2013 közötti időszakra szóló Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Terv** segítségével végzendő.

Az innovatív vállalkozások támogatása a **közvetlen és közvetett eszközök** segítségével történik. A közvetlen eszközök – többek között – azon innovatív programokat jelentik, melyek a térségben levő vállalkozások számára hozzáférhetők, míg a közvetett eszközök azon különböző pénzügyi és adózási intézkedések, melyeket a törvény garantál.

A kutatási & technológiai parkok szerepe – üzleti parkok, az üzlet támogató infrastruktúrája

Az üzletek támogatási infrastruktúráját illetően a térség kedvező helyzetben van, Románia egyéb térségeihez képest.

Az országban működő **ipari parkok** egy harmada a központi régióban található, továbbá, számos **üzleti inkubátor** létezik, és úgyszintén az üzletek támogatását célzó non-profit ágazat jól ki van fejlődve.

Mindezek ellenére, a meginterjúvált személyzet ugyanarra a következtetésre jutott, éspedig, hogy **az üzleteket támogató létesítmények száma** és a térségben levő lehetőségek száma eléggé alacsony.

A kis- és középvállalkozásokat támogató intézmények meginterjúvált személyzete szerint a régió versenyképességének fejlesztésében nyújtott hozzájárulásukat a támogatott vállalkozások keretében létesített új munkahelyek száma és a sikeresen kezelt projektek száma tükrözi.

Az üzleteket támogató infrastruktúra vezetősége szerint ezen infrastruktúra hozzájárul a teljes térség és közösség fejlődéséhez, hosszútávon. Úgyszintén, véleményük szerint, **az önkormányzatok részvétele** az üzleteket támogató infrastruktúra bevezetésében életbevágóan fontos; sőt, a jövőben még nagyobb hangsúlyt kell fektetni erre.

Az önkormányzatok kezdeményezéseit (a közszolgáltatások számára telket és infrastruktúrát biztosítva) a magántőke bevonásával is ki kell egészíteni.

Következtetésképpen, ezen intézmények és létesítmények **szerepe** a vállalkozások életképességének növelése és azok versenyképességéhez való hozzájárulásuk olyan **szolgáltatások és eszközök nyújtásával**, melyek máskülönben nem állnak a kis- és középvállalkozások rendelkezésére. Annak ellenére, hogy az üzleteket támogató regionális infrastruktúra folyamatos terjeszkedésben van, az esetek legnagyobb részében a nyújtott szolgáltatások nem hozzáférhetők a vidéki területeken levő kis- és középvállalkozások számára. Ráadásul, alacsony együttműködési szint miatt, bizonyos földrajzi és ágazati cluster-ek létesítése átmenetileg lehetetlen marad. Mindezek ellenére, cluster típusú környezetben működő számos régióbeli vállalkozás, és kétségtelenül szabályszerű cluster létesítmények a közeljövőben be lesznek zárva.

II.2 A megvizsgálás alatt levő terület specifikus jellegzetességei

II.2.1 A terület általános helyzete és a regionális mutatók

A földrajzi elhelyezkedés és az infrastruktúra áttekintése

Románia központjában, a Carpați (Kárpát) hegylánc által körbevett medencében elhelyezkedő Központi Régió a következő hat megyéből áll: Alba (Fehér), Braşov (Brassó), Covasna (Kovászna), Harghita (Hargita), Mureş (Maros) és Sibiu (Szeben). A térségben több folyó létezik; sőt, itt található a Régió két legnagyobb vízfolyásának forrása: a Mureş (Maros) és Olt forrása. A teljes felületnek szinte felét a Carpați (Kárpát) hegylánc borítja; ennek következtében a térség hegyes jellegű. A jellegzetes domborzat és a kontinentális éghajlat változatos növényzet és állatvilág létezését engedi meg. A régió 34.100 km² (az ország teljes területének 14,3%-a) területet takar és lakosságának száma 2.53 millió lakos (Románia lakosságának 11,7%-a), következtetésképpen, a Központi Régió az ötödik legtöbb lakossal rendelkező terület az országban.

Földrajzi elhelyezkedésének köszönhetően, a régió **további hat fejlesztési régió szomszédságában található.**

Forrás: ro.wikipedia.org/wiki/România

Ahogy az 1. sz. Ábra mutatja, a régióban a közutak teljes hossza 10714 km, mely keretében 26% (28% országos szinten) korszerűsített közút. Az Alba (Fehér) megyei úthálózat sűrűsége a legnagyobb (42,3 km/100 km²), de, ugyanakkor, ezen megye rendelkezik a legmagasabb korszerűsítetlen közúti hányaddal is (19,2%). Braşov (Brassó) megyében a korszerűsített közutak aránya eléri a 44,0%-ot, ezt követi Covasna (Kovászna) megye (37,5%) és Harghita (Hargita) megye (27,3%).

A közeljövőben építendő, térségen áthaladó két **tervezett autópálya**, kétségtelenül meg fogják emelni a térséghez való hozzáférhetőséget és úgyszintén elő fogják segíteni a gazdasági fejlődést is.

A Transilvania autópálya össze fogja kapcsolni a régió délkeleti részét az északnyugati résszel, mivel Braşov (Brassó) és Oradea (Nagyvárad) municípiumok között épül. Egy másik autópálya is épülni fog Piteşti és Nădlac (Nagylak) között, mely átszeli a régió délnyugati részét, összekötve ekképpen a régiót a 4. Páneurópai Közlekedési Folyosóval.

A gépkocsik száma az egyéni mozgékonyaság életbevágóan fontos elemét jelenti és az elkövetkezendőkben bemutatásra fog kerülni. A régióban létezik 160,1 gépkocsi 1000 lakosonként, ezen érték kissé az országos 164,4 gépkocsi/1000 lakos átlag alatt tartozkodik. Regionális megközelítésben, 1000 lakosonként a legnagyobb gépkocsi számmal rendelkező megyék Braşov (Brassó) megye (178,8 gépkocsi/1000 lakos) és Sibiu (Szeben) megye (179,1 gépkocsi/1000 lakos), míg a legalacsonyabb értéket Mureş (Maros) megye (142,5 gépkocsi/1000 lakos) esetében találhatjuk. A régió 1337 km vasúttal rendelkezik, melyet alacsony sűrűség jellemez (39,5 km vasút/1000 km²) az országos átlaghoz képest (45,3 km/1000 km²).

Két működőképes repülőtér létezik: az egyik Sibiu (Szeben) városban és a másik Târgu Mureş (Marosvásárhely) városban. 2006-ban a Sibiu (Szeben) városban levő repülőtér az országban a 6. legnehezebb utasforgalmat jelezte. A régióban a hozzáférhetőség javulni fog a Braşov (Brassó) városban építendő repülőtér segítségével, mely a közeljövőben fog történni.

A közszolgáltatások tekintetében, a régió településeinek 64,5%-a 2006-ban rendelkezett vízellátási közhálózattal, míg az országos átlag 63,0%. A térség keretében a vízellátási közhálózat kiterjedése nagyobb Braşov (Brassó) megyében (81,0%) és Harghita (Hargita) megyében (70,1%).

A szennyvíz szolgáltatások hányada alacsonyabb, mivel csupán 29,5% a regionális szinten levő településekből és csak 22,3% az országos szinten levő településekből rendelkezik szennyvíz csatornarendszerrel.

A szennyvizek csatornarendszerét illetően a régió két véglete Covasna (Kovászna) megye (37,8%) és Alba (Fehér) megye (21,8%).

A gázcsövek rendelkezésre állnak a régió településeinek 57%-ában, és ez jóval meghaladja az országos átlagot (24,4%). Regionális szinten, Mureş (Maros) megyében és Sibiu (Szeben) megyében ezen érték 81,4%, illetve 73,4%, míg Harghita (Hargita) megye és Covasna (Kovászna) megye esetében ezen százalékarány 32,8 és 31,1, ezen értékek még mindig meghaladva az országos átlagot.

Az **oktatási infrastruktúrát** illetően, a régió oktatási rendszere **jól fejlesztett és elérhető**. 2007-ben az iskolák száma 1125 volt, ebből 59,5% a városi területeken működött. Az általános és elemi iskolák száma 591 volt, ebből 136 Mureş (Maros) megyében volt található és 125 Braşov (Brassó) megyében. A régióbeli gimnáziumok és szakiskolák területi elosztása (207 ilyen intézmény) kiegyensúlyozott, míg a felsőfokú oktatási intézmények sűrítve vannak Mureş (Maros) megyében, Sibiu (Szeben) megyében és Braşov (Brassó) megyében. A felsőfokú oktatási intézményekben használt nyelv a román nyelv. Azonban, létezik néhány intézmény, mely német és magyar nyelvű oktatásnak tárta ki kapuit, ekképpen lehetőséget nyújtva a felsőfokú oktatásban való részvételre a régióban élő etnikai kisebbségi csoportok számára is.

A régióban működő egyetemek száma 74, és ez az országban működő egyetemek összességének 12%-át alkotja. Az egyetemet végzett személyek száma a teljes oktatásban részesülő lakosság keretében az 1990-2007 közötti időszakban dinamikus növekedést

mutatott. Míg 1990-ben az egyetemet végzett személyek aránya az oktatásban részesülő teljes lakosság keretében 2,2% volt, 2007-ben ezen arány 29,6%-ig növekedett.

2007-ben, az egyetemet végzett személyek szinte fele (45,9%) egyetemi diplomáját Braşov (Brassó) megyei felsőfokú oktatási intézményekben szerezte meg, 30,3% Sibiu (Szeben) megyei felsőfokú oktatási intézményekben végzett, míg Harghita (Hargita) megye és Covasna (Kovászna) megye egyetemet végzett személyeinek százalékaránya csupán 1,9%, illetve 1,7%. Az egyetemet végzett személyek 58,7%-a egyetemi diplomáját a nappali tagozaton szerezte meg, 32,2% a levelező tagozaton, míg 9,1% a csökkentett látogatásos tagozaton.

Az oktatásban részesülő lakosság keretében, a 25 évet betöltött lakosság hányada növekedési irányt mutat, mivel ezen százalékarány 1,4%-tól (1995) 6,3%-ig (2008) növekedett, ebből 2,1% 35 éven felüli diákokat jelent. A 25 évet betöltött lakosság jelenléte az oktatási rendszerben feltárja az hosszútávú oktatás fontosságát a szakképzés egyre nagyobb igénye mellett.

Az **egészségügy regionális infrastruktúráját** illetően, 2006-ban 51 működőképes kórház létezett, 17.848 kórházi ágyat biztosítva (7,1 kórházi ágy/1000 lakos) és ezen kórházakban 5.461 orvos került foglalkoztatásra. A kórházak regionális szétosztása eléggé kiegyensúlyozatlan: míg Alba (Fehér) megyében 14 kórház működik, Harghita (Hargita) megyében ezen intézmények száma csupán öt.

Mind országos, mind regionális szinten megfigyelhetjük az **információs és kommunikációs technológiák** lakásokban, intézményekben és vállalatokban történő felhasználásának **dinamikus növekedését**. A régióban található vállalatok körülbelül 24,3%-a **közvetlen internet-hozzáférhetőséggel** rendelkezik, és ez az országos átlag alatt helyezkedik el (1,3%-kal), az országban levő régiók között az ötödik helyet foglalva el, a következők után: Bucureşti-Ilfov (Bukarest-Ilfov) (33,9%), Délnyugat Oltenia (Olténia) (26,1%), Délkeleti régiók (25,1%) és Északnyugat (24,4%). 2006-ban, a számítógépekkel rendelkező régióbeli vállalkozások bemutattak egy 20 számítógép/100 munkavállaló átlagot (25,4 számítógép/100 munkavállaló országos szinten), ebből 12,9 számítógép internet-hozzáférhetőséggel rendelkezik. Ekképpen, a régióbeli vállalkozásokban felhasznált számítógépek 64,3%-a internet-hozzáférhetőséggel rendelkezik.

2001 és 2008 között a régióban a számítógépekkel rendelkező oktatási intézmények száma négyszeresére emelkedett (a számítógépek száma 35012 darabra növekedett). A regionális oktatási intézményekben található számítógépek körülbelül egy negyede a Braşov (Brassó) megyei iskolákban található, 21,09%-a Mureş (Maros) megyében, 19,93%-a Sibiu (Szeben) megyében, 12,08%-a Harghita (Hargita) megyében van, míg csupán 6,73%-a lelhető meg Covasna (Kovászna) megyében.

Mindent egybevetve, a régió földrajzi elhelyezkedése kedvező és infrastruktúrája eléggé fejlett. Az oktatási rendszer úgyszintén jól fejlett és elérhető, annak ellenére, hogy a felsőoktatási intézmények specifikus területekre vannak sűrítve. Az információs és

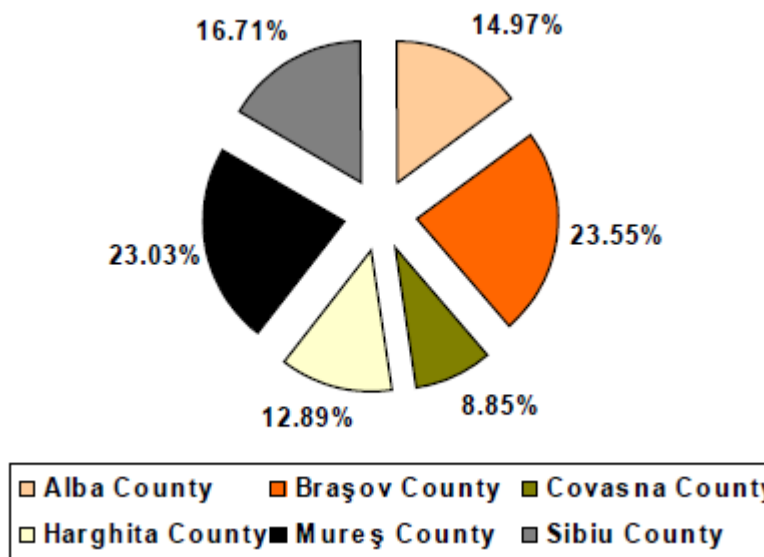
kommunikációs technológiák elterjednek és az e-business kereskedelmi egyre gyakoribbakká válnak a régió keretében.

A társadalmi-demográfiai helyzet

Ahogy a fentiekben is említve volt, a régió lakossága 2,53 millió emberből áll, Románia lakosságának 11,7 százaléka a régióban él. A térség keretében, Braşov (Brassó) megye (23,6%) és Mureş (Maros) megye (23,0%) hányada a legnagyobb, míg Harghita (Hargita) megye és Covasna (Kovászna) megye esetében a százalékarány a legkisebb, ezen megyék a régió lakosságának 12,9%-át, illetve 8,9%-át ölelik magukba.

1. Sz. Ábra

A régió lakossága megyénkénti szétosztásban

Alba (Fehér) megye Braşov (Brassó) megye Covasna (Kovászna) megye
Harghita (Hargita) megye Mureş (Maros) megye Sibiu (Szeben) megye

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007-es Statisztikai Évkönyv

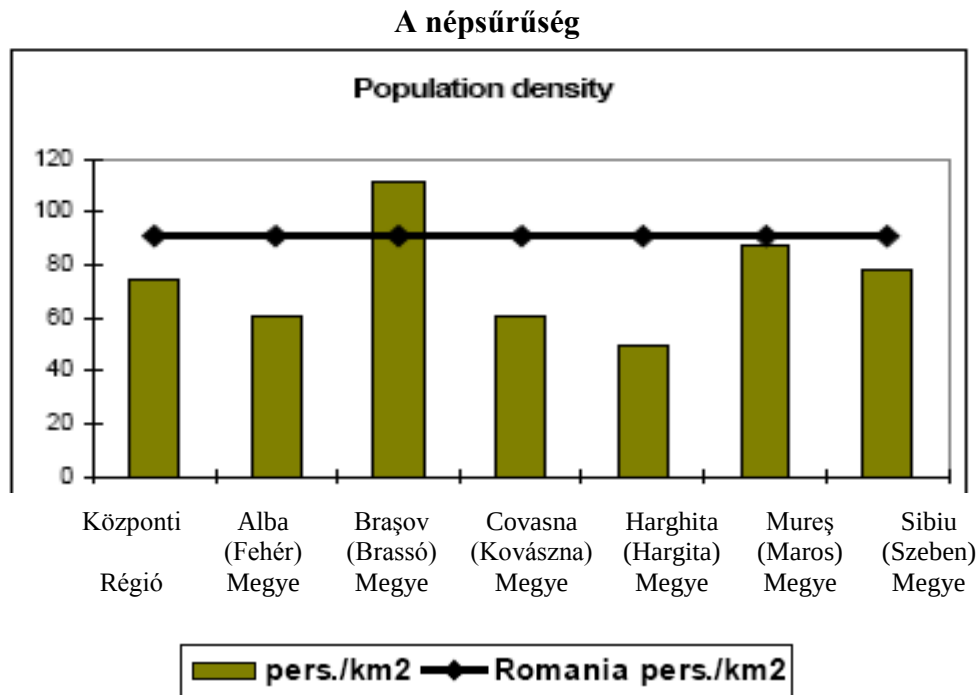
Nemzetiségi szempontból, a régióbeli lakosság figyelemre méltóan **heterogén: 65,4 százaléka román, a magyar lakosság százalékaránya 29,9%, a roma lakosság 4,0%-ban van jelen és 0,6%-a a lakosságnak német etnikai kisebbség, míg 0,1%-ot egyéb nemzetiségű lakosság alkot** (Forrás: 2002 Census).

Alba (Fehér) megye, Sibiu (Szeben) megye és Braşov (Brassó) megye lakossága többségében román, míg Harghita (Hargita) megyében és Covasna (Kovászna) megyében a magyar lakosság alkotja a többséget, és továbbá Mureş (Maros) megyében a román, illetve magyar lakosok százalékaránya szinte egyenlő.

Ezen terület kiterjedésének köszönhetően, a népsűrűség az országos szint alatt helyezkedik el. A régióbeli népsűrűség 74,2 lakos/km², az országos 90,5 lakos/km² átlaghoz képest. A legnagyobb népsűrűséggel rendelkező megyék Braşov (Brassó) megye

(111,1 lakos/km²), Mureş (Maros) megye (86,9 lakos/km²) és Sibiu (Szeben) megye (77,9 lakos/km²), míg a legkevésbé benépesített területek Covasna (Kovászna) megyében és Harghita (Hargita) megyében (49,2 lakos/km²) találhatók (1. Sz. Térkép).

2. Sz. Ábra

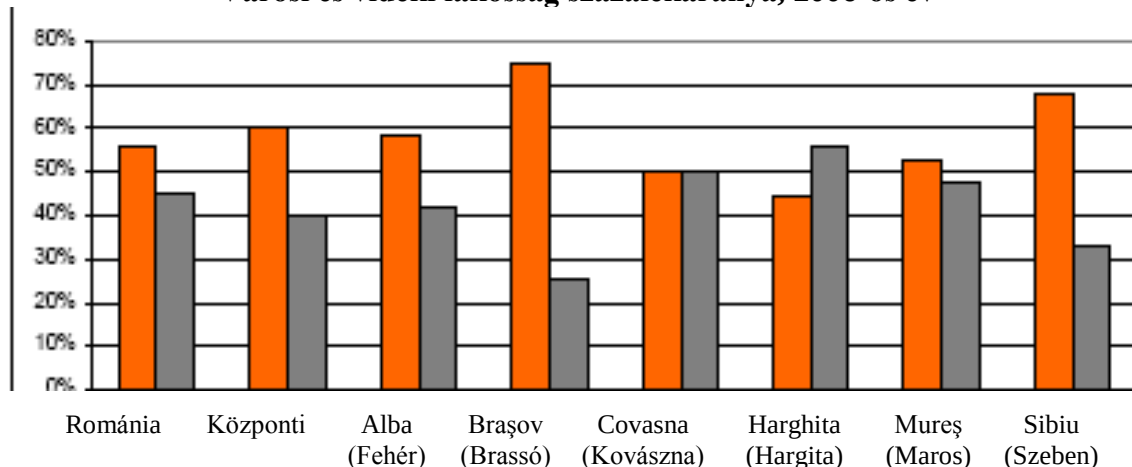

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007-es Statisztikai Évkönyv

A régió lakosságának **jelentős százalékaránya** (40,2%) **falun él**. A regionális átlaghoz képest, Harghita (Hargita) megyében, Covasna (Kovászna) megyében és Mureş (Maros) megyében a vidéki lakosság aránya nagyobb. Ez különösképpen a nagy városok hiányának köszönhető, mivel Harghita (Hargita) megyében és Covasna (Kovászna) megyében a kis és közepes méretű városoknak eddig nem állt lehetőségükben a körülvevő területek gazdasági fejlődésének vezető hatalmaivá válniuk.

3. Sz. Ábra

Városi és vidéki lakosság százalékaránya, 2006-os év

Régió Megye Megye Megye Megye Megye Megye

■ Városi lakosság ■ Vidéki lakosság

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007-es Statisztikai Évkönyv

A lakosság evolúcióját befolyásoló két fő tényező a **természetes növekedés és a vándorlás**. A természetes növekedés negatív irányt mutat mind regionális szinten (-0,7‰), mind országos szinten (-1,8‰). Covasna (Kovászna) megye (12,0‰) és Braşov (Brassó) megye (10,2‰) esetében a születések aránya könnyedén haladja meg az elhalálozások arányát. A régióban a csecsemőhalandóság 12,4‰-ot mutat, ebből Braşov (Brassó) megye rendelkezik a legmagasabb csecsemőhalandósági mutatóval (15,2‰), míg a legalacsonyabb érték Sibiu (Szeben) megyében (11,3‰) került bejegyzésre (4. Sz. Ábra).

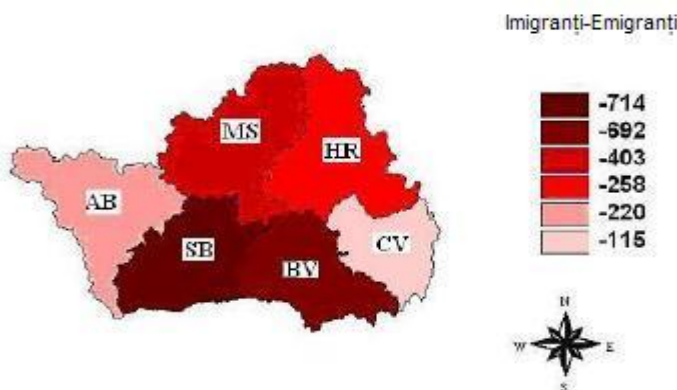
A vándorlást illetően, 2008-ban, a régió lakosságának 3,1%-a állandó lakóhelyét megváltoztatta, míg országos szinten ezen százalékarány 3,6 volt (5. Sz. Ábra, 2. Sz. Térkép). A belföldi vándorlás eredményeként a régióbeli vidéki lakosság 5,3‰-al növekedett, és ezzel egyidőben a városi lakosság 3,8‰-al csökkent. Következtetésképpen, megfigyelhetünk a lakosság esetében egy alig észlelhető csökkenést.

Egy, a régióban észlelhető jelenség a **városi lakosság vándorlása a vidéki területek felé**, melyet egyrészt szuburbanizációként érthetünk, másrészt pedig a **városok életképessége hiányának** tükrözésének.

A nemzetközi vándorlást illetően, 2008-ban, nemzeti szinten 337 volt a bevándorlók száma, a 2739 kivándorlók számához képest, ekképpen a lakosság 1,0‰-os csökkenését eredményezve. A nemzetközi vándorlás jelensége különösképpen a régióban két megyét érint: Sibiu (Szeben) megyét (-1,7‰) és Braşov (Brassó) megyét (-1,2‰) (6. Sz. Ábra).

3. Sz. Térkép

Nemzetközi vándorlás, 2008-as év

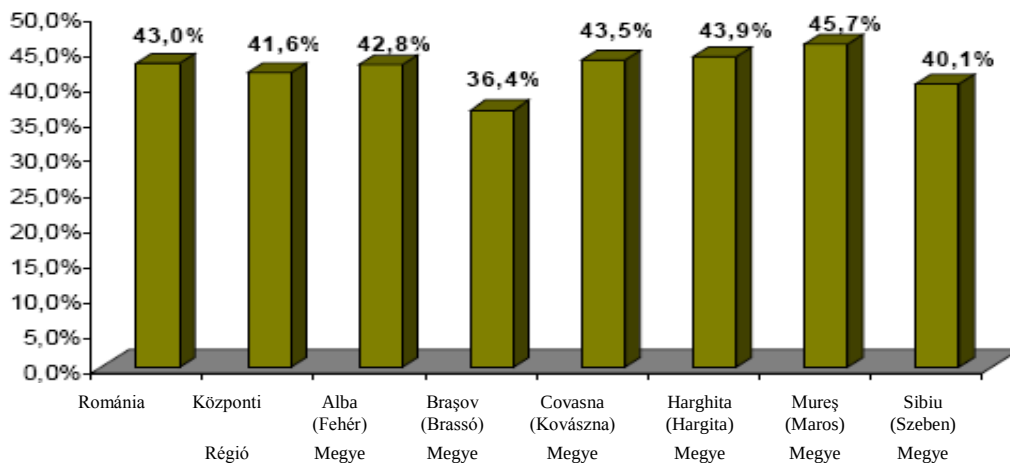
A regionális szinten levő életkor struktúrája hasonló az országos szinten levő életkor struktúrájával. 2006-ban, az érett személyek aránya 66%-os volt regionális szinten (69,2% Braşov (Brassó) megyében és 63,7% Mureş (Maros) megyében) és országos szinten 65,1%-os volt.

A régióban levő függőség teljes hányada 41,6% (43,0% országos szinten), mely a 0-14 év közötti, illetve 65 éves és azon felüli korosztály hányadát mutatja, figyelembe véve a lakosság 15-64 év közötti számát (9. Sz. Ábra).

Ahogy az alábbiakban be van mutatva, mind regionális, mind országos szinten, a 60 éven felüli személyek száma nagyobb a 15 év alatti személyek számánál.

7. Sz. Ábra

A demográfiai függőség teljes hányada

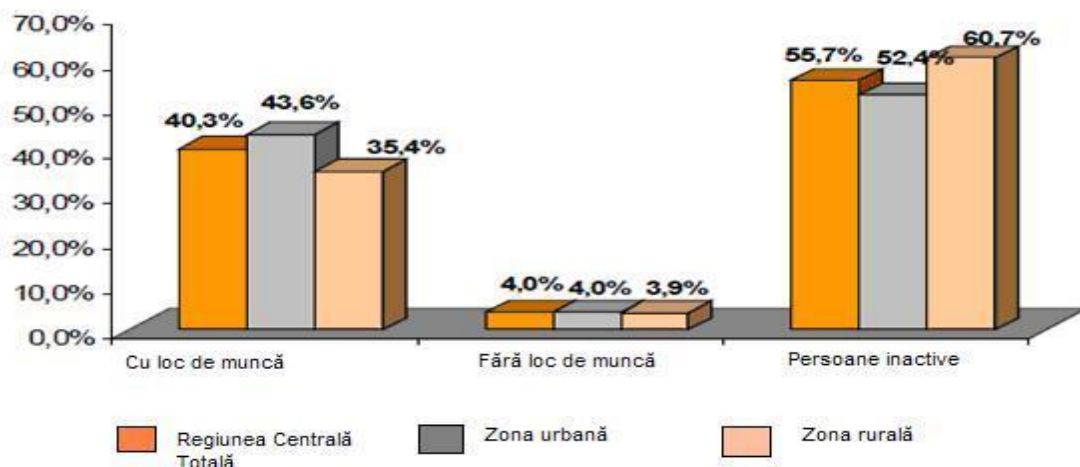
Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2008

1990 és 2008 között az öregedési mutató kétszeresére növekedett mind regionális, mind országos szinten (8. Sz. Ábra). **A lakosság öregedési folyamata** főleg Alba (Fehér) (1033,9‰), Mureş (Maros) (947,5‰) és Braşov (Brassó) (907,6‰) megyéket érinti.

2006-ban, a **gazdasági szempontból aktív lakosság** hányada 44,3%, ebből 40,3% a munkavállalók aránya és 4% a régióban élő munkahely nélküli lakosság hányada volt. A városokban foglalkoztatott lakosság százalékaránya 43,6%, míg vidéken ezen arány csupán 35,4 százalék. A munkahely nélküli lakosságot illetően, **nem léteznek lényeges eltérések a vidéki és városi területek között**. A gazdasági szempontból inaktív személyek hányada 55,7% volt regionális szinten, 60,7% vidéki szinten és 52,4% a városokban.

10. Sz. Ábra

A lakosság struktúrája a gazdasági tevékenységekben való részvételük szerint

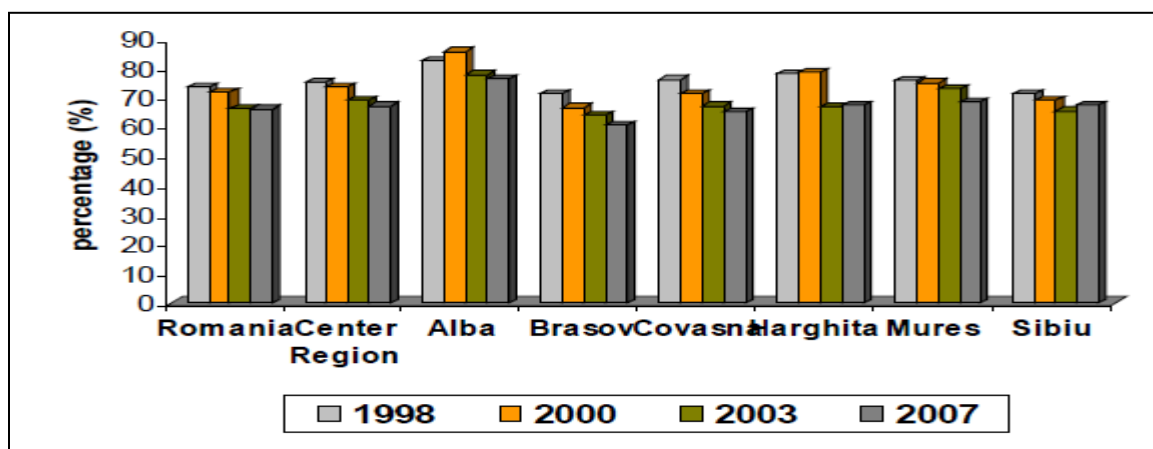

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007-es Statisztikai Évkönyv

1990 és 2007 között, 15,8%-os csökkenés létezett a régióbeli gazdasági szempontból aktív lakosság keretében (1310,5 ezer személyről 1103,3 ezer személyre) (11. Sz. Ábra), míg, ugyanazon időszakban, Romániában az aktív lakosság csökkenése 16,1%.

Úgyszintén, a régióbeli **tevékenységi arány lecsökkent** 79,5%-ról (1990-ben) 67,2%-ra (2007-ben), míg az országos szinten levő tevékenységi arány 82%-ról 66%-ra csökkent. A megyék esetében a tevékenységi arány változását illetően, jelentős eltérések figyelhetők meg. Alba (Fehér) megye regionális szinten a legnagyobb tevékenységi aránnyal rendelkezett (76,3% 2007-ben, meghaladva az országos átlagot), míg a legalacsonyabb tevékenységi arány Braşov (Brassó) megyében létezett (60,8%).

13. Sz. Ábra

Tevékenységi arány evolúciója

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 1998-2007

2007-ben, a globális tevékenység aránya 43,7% volt regionális szinten és 42,2% országos szinten. Ezen megvilágításból, jelentős különbségek léteznek a megyék között (14. Sz. Ábra).

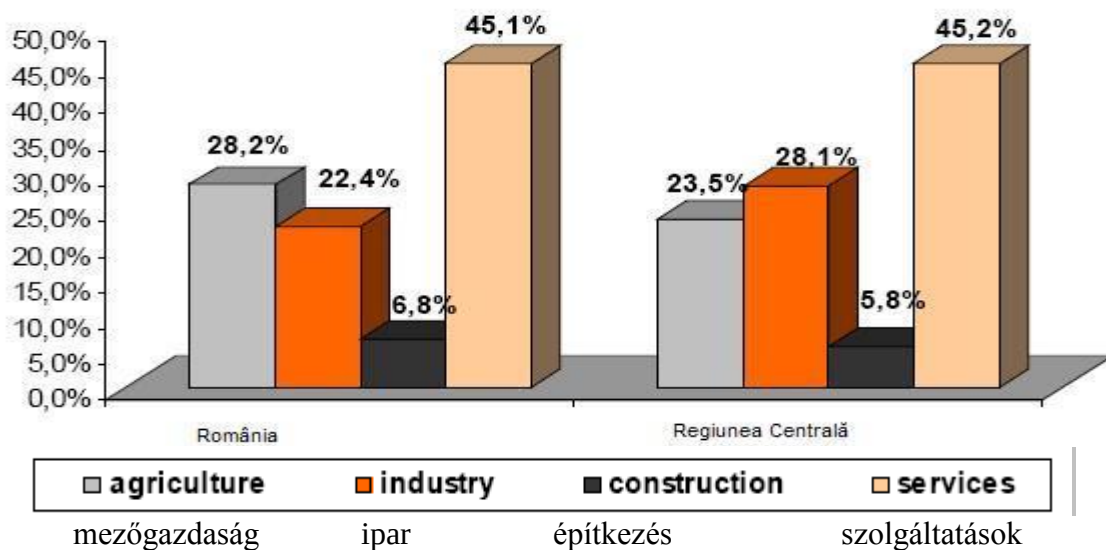
A gazdasági szempontból aktív lakosság evolúciójához hasonlóan, figyelemre méltó csökkenés észlelhető a **munkába foglalkoztatott lakosság** viszonyában is (ezen lakosság számának érezhető csökkenése: 1239,6 ezer személyről 1049,9 ezer személyre történő **csökkenés** 1992 és 2007 között, mely 15,3%-kal történő csökkenést jelent) (15. Sz. Ábra). Országos szinten a munkába foglalkoztatott lakosság aránya 16,6%-kal csökkent. 1990 és 2007 között, a munkahelyek regionális aránya az 1990-ben regisztrált 79,5%-ról 64%-ra csökkent 2007-ig, míg a munkahelyek országos aránya ugyanabban az időszakban 82,5%-ról 63,4%-ra csökkent.

Regionális szinten, Alba (Fehér) megye rendelkezik a munkahelyek legmagasabb arányával, azaz 71,9% 2007-ben, az országos és regionális átlagok értékeit meghaladva. A régió egyéb három megyéje: Mureș (Maros) megye (65,8%), Sibiu (Szeben) megye (65,4%) és Harghita (Hargita) megye (64,2%) ugyancsak az országos és regionális átlagok felett helyezkednek el, míg Covasna (Kovácsna) megye (60,9%) és Brașov (Brassó) megye (57,7%) ezen átlagok alatt vannak (16. Sz. Ábra).

Az alábbi ábra mutatja a munkahellyel rendelkező lakosság szétosztását a gazdaság fő ágazatai szerint.

17. Sz. Ábra

Polgári munkahelyek, a nemzeti gazdaság fő tevékenységei szerint

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007

Regionális szinten, a munkahellyel rendelkező lakosság 45,2%-a a szolgáltatások ágazatához tartozik, melyet az ipar (28,1%), mezőgazdaság (23,5%) és építkezés (5,8%) követ.

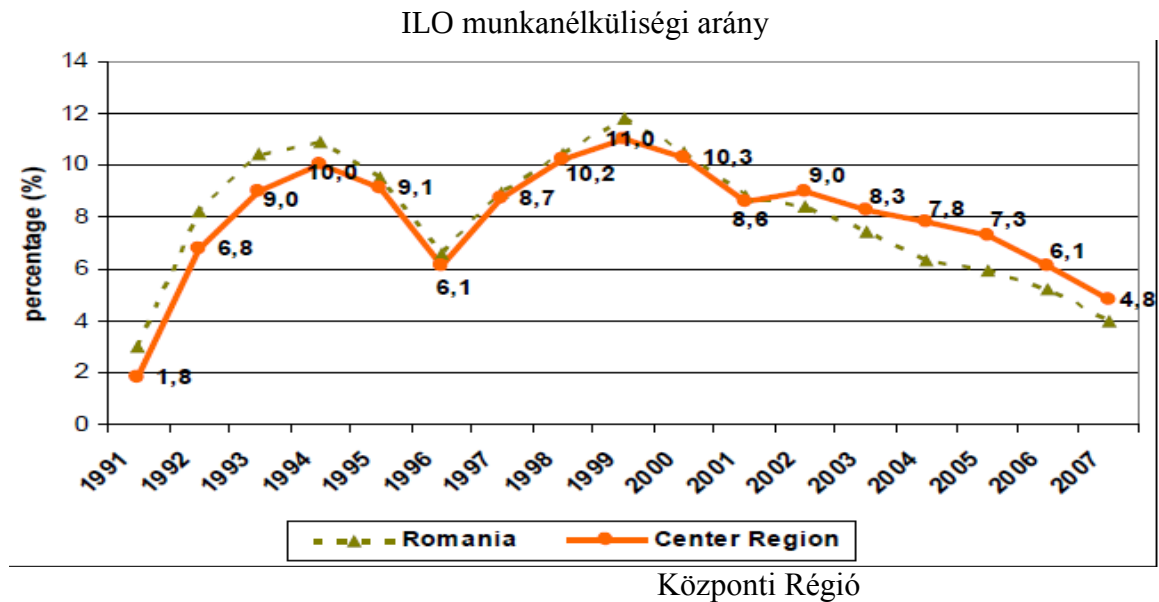
A regionális szolgáltatási ágazatban a foglalkoztatottak aránya 41,8%-kal növekedett 1992 és 2007 között. Úgyszintén, növekedett az építkezési ágazatban foglalkoztatott személyek száma is, míg az ipart és a mezőgazdaságot hanyatlás jellemezte.

Figyelembe kell venni azon tényt, hogy a munkahellyel rendelkező lakosság 64,6%-a a városi területeken él, míg a vidéki területeken csupán 34,4%-a van jelen.

Az oktatási szint megvilágításából, a munkába foglalkoztatott lakosság körében, az átlagos felkészültségű szinten levő lakosságnak (71,1%) legnagyobb aránya 2006-ban van, ebből 33,4% a gimnáziumot végzők aránya, 32,7% szakmai képzettséggel rendelkezik és 5,88% szakiskolai felkészültségi szinten áll, 13,17% a lakosságból felsőfokú oktatásban részesült, míg a lakosság egy hányada, azaz 15,7%, alacsony oktatási szinttel rendelkezik. Az egyetemet végzők 91,5%-át a városi területeken foglalkoztatták, míg a lakosság alacsony oktatási szinttel rendelkező 73,1%-át a vidéki területeken.

Az országos tendenciához hasonlóan, úgyszintén megfigyelhetünk mind növekvő, mind csökkenő tendenciákat a régióbeli munkanélküliség arányának evolúcióját illetően. A munkanélküliség legmagasabb aránya, mind országos szinten (11,8%), mind regionális szinten (11,0%) 1990-ben került feljegyzésre. Az alábbi ábra mutatja a munkanélküliség arányának evolúcióját országos és regionális szinten, 1991 és 2007 között.

18. Sz. Ábra

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 1991-2007

2007-ben, a munkanélküliség regionális aránya 4,8% (4,0% országos szinten) volt, a legnagyobb érték Covasna (Kovászna) (7,0%) megyében került bejegyzésre, melyet Alba (Fehér) megye (5,7%), Harghita (Hargita) megye (5,1%) és Braşov (Brassó) megye (5,0%) követett, míg Mureş (Maros) megye (4,3%) és Sibiu (Szeben) megye (3,1%) esetében ezen arány a regionális átlag alatt helyezkedett el (19. Sz. Ábra).

A régióbeli munkapiac helyzetére vonatkozóan, nyilvánvaló, hogy egy negatív tendencia létezik, mind a (gazdaságilag) aktív lakosság evolúcióját illetően, mind a munkahellyel rendelkező lakosság evolúcióját illetően, mely tény negatív hatást fejt ki a gazdasági függőségi szintre. 2007-ben, mind országos szinten, mind regionális szinten 1 munkahellyel rendelkező személyenként 1,5 gazdaságilag inaktív személy létezett.

A régióban a munkapiac helyzetét illetően, nyilvánvaló, hogy negatív tendencia létezik, mely a gazdasági függőségi szint növekedéséhez vezet.

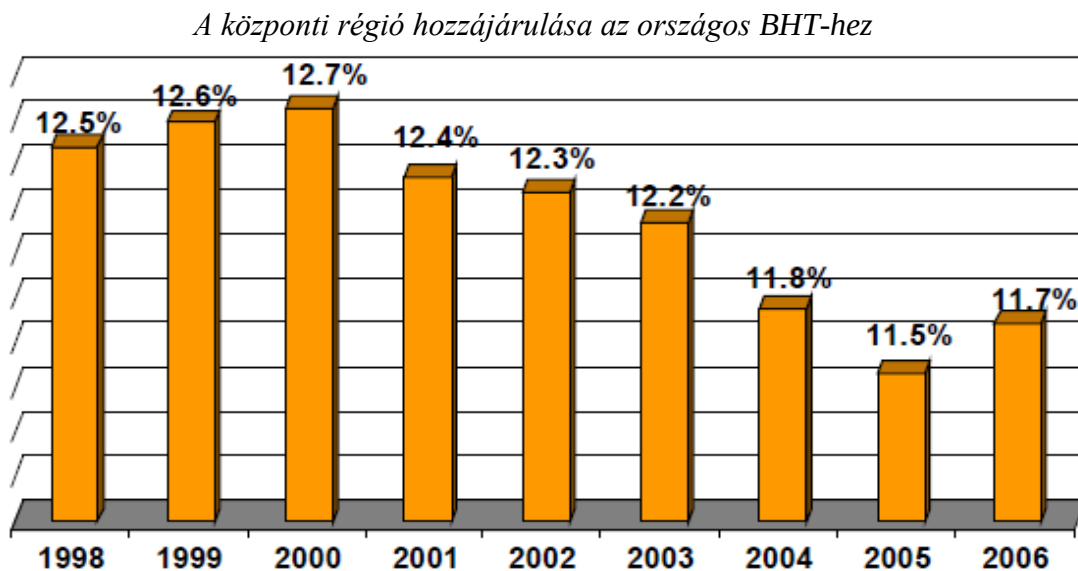
Ezen statisztikák világosan mutatják a munkaerő esetében létező általános alacsony felkészültségi szintet, és úgyszintén hangsúlyozzák, hogy a munkahellyel és a magasabb felkészültségi szinttel rendelkező személyek a városi központokban vannak sűrítve. Ezen jelenségnek jelentős hatása van a régiók közötti gazdasági kiegyensúlyozatlanságok elmélyülésével szemben.

Gazdasági jellemzők

Az utóbbi 15 évben, az infláció aránya folyamatosan csökkent (az infláció maximális aránya 151,4% volt és 1997-ben került feljegyzésre) 8,6%-ig 2005-ben (20. Sz. Ábra). Az infláció figyelemreméltó csökkenését a BHT csökkenése kíséri országos és regionális szinten.

2006-ban, a régió hozzájárulása az országos BHT-hez 40291,2 millió Ron értékű volt. Százalékarányban beszélve, a BHT-hez való hozzájárulás csökkenési tendenciát mutatott az utóbbi években, mivel 2006-ban 11,7% volt, az 1998-as évi 12,5%-hoz képest, ekképpen a régiót Románia nyolc régiója között a negyedik helyre juttatva. (21-22. Sz. Ábra).

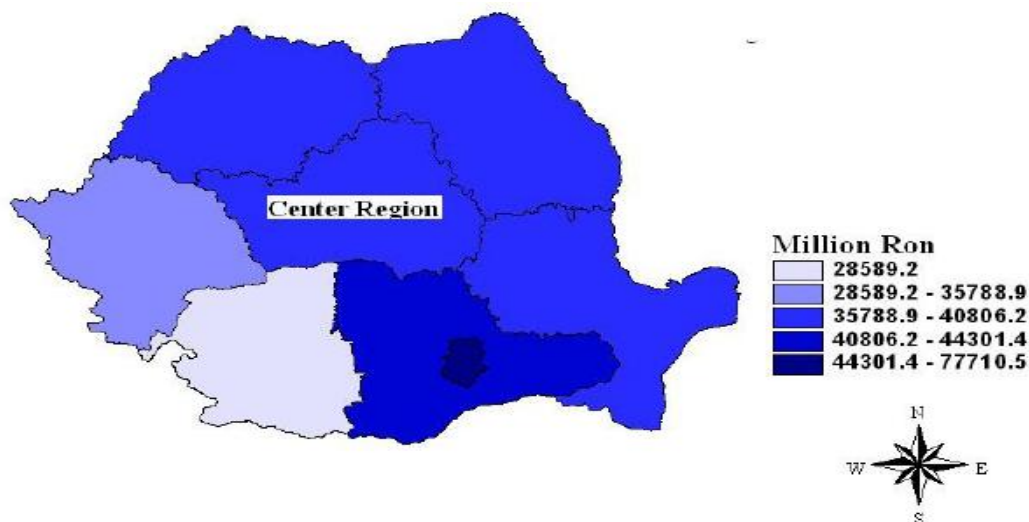
21. Sz. Ábra

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 1998-2006

4. Sz. Térkép

BHT fejlesztési régiók szerint, 2006-os év

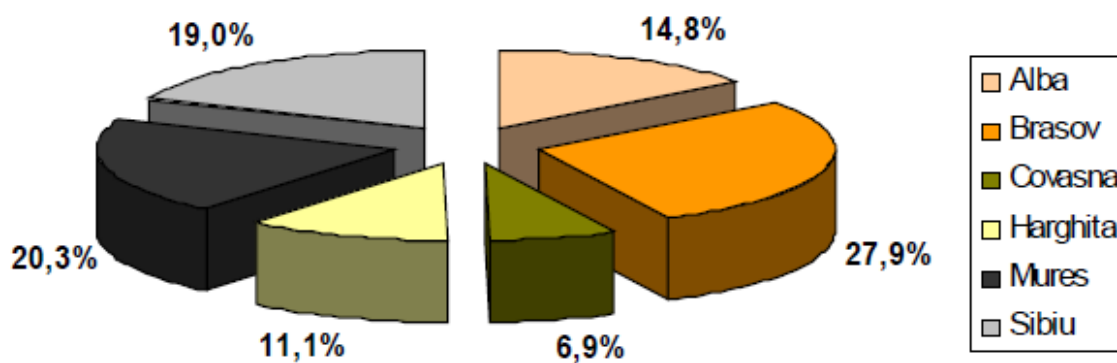

Az országos BHT-ben a fejlesztési régiók hányadát (százalékban kifejezve) erősen befolyásolta a főváros látványos fejlődése (București-Ilfov (Bukarest-Ilfov) régió), melynek hozzájárulása 16,5%-ról 22,5%-ra növekedett.

A regionális BHT-ben a megyék hozzájárulása (23. Sz. Ábra) egyensúlyhibákat mutat: Brașov (Brassó) megye (27,9%) és Mureș (Maros) megye (20,3%) termeli körülbelül felét a regionális BHT-nek, Sibiu (Szeben) megye 19%-kal járul hozzá, ezt Alba (Fehér) megye (14,8%) követi, míg Harghita (Hargita) megye (11,1%) és Covasna (Kovácszna) megye (6,9%) visszamarad.

23. Sz. Ábra

A megyék hozzájárulása a regionális BHT-hez

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2006

A regionális BHT 25,3%-kal növekedett 1990 és 2004 között, az országos 28,1%-os növekedés alatt. 2000 és 2004 között, a regionális BHT növekedési aránya 5,5%-os volt, a legmagasabb (7,4%) arány 2002-ben került bejegyzésre.

15920 Ron értékű átlagos BHT per fő lévén, a központi régió a harmadik helyet foglalja el országos szinten, kissé a nemzeti átlag alatt (24. Sz. Ábra). A BHT per fő Brașov (Brassó) megyében (18902,5 Ron) és Sibiu (Szeben) megyében (18050,05 Ron) jóval

meghaladja a regionális átlagot, Alba (Fehér) megye (15778,9 Ron) körülbelül az átlagot mutatja, míg Mureș (Maros) megye (14015,7 Ron), Harghita (Hargita) megye (13680,2 Ron) és Covasna (Kovászna) megye (12422,1 Ron) a legalacsonyabb értékeket vette fel (25. Sz. Ábra).

5. Sz. Térkép

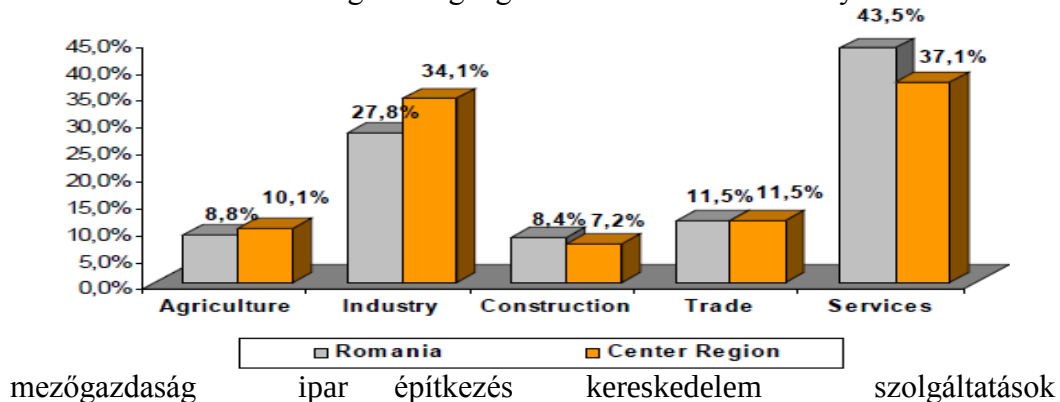
BHT per fő megyék szerint, 2006-os év

A Központi régió felmutat 11,9%-ot a bruttó hozzáadott értékből, abszolút kifejezésben, a BHÉ per fő 1196,7 Ron, könnyen meghaladja az országos átlagot (26. Sz. Ábra). 2006-ban, a regionális BHÉ-hez hozzájáruló legfontosabb ágazatok a szolgáltatások és az ipar ágazata 37,1, illetve 34,1 százalékkal. A mezőgazdaság és az építkezések hozzájárulása a régió BHÉ-je előállításához 11%, illetve 5,7% volt.

27. Sz. Ábra

Különböző gazdasági ágazatok BHÉ százalékaránya

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2006

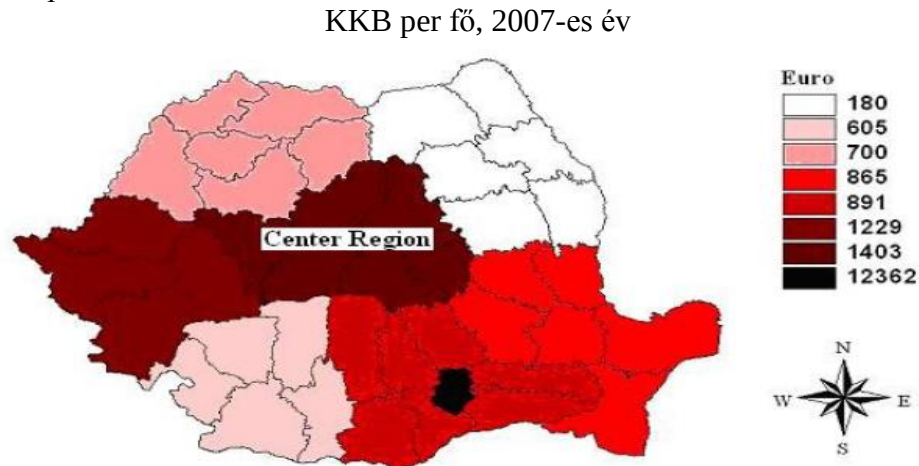
A közvetlen külföldi beruházásoknak jelentős szerepük van a megye és a régió gazdasági fejlődésében. Románia Nemzeti Bankja, a 2003 és 2007 közötti Romániai Statisztikai Tanulmány szerint, a KKB mennyisége jelentősen csökkent (3-4. Sz. Táblázat).

2003-ban, a **KKB áramlás** a régióban 1041 millió euró volt, mely **háromszorosára növekedett** 2007-ben, azaz 3451 millió euróra. Ezzel szemben, a 2003 és 2007 közötti időszakban, a KKB országos áramlása négyszeresére növekedett, 9662 euróról 42770 euróra emelkedve (29. Sz. Ábra).

2003-ban, KKB per fő 409 euró volt (regionális szinten), 2007-ig ezen érték 1403 euróra növekedett (a nemzeti szinthez képest, ez mérsékelt ritmusnak számítható).

A KKB 2003 és 2007 közötti mennyisége szempontjából, a régió a második helyet foglalja el (a nyolc fejlesztési régió közül) országos szinten (București-Ilfov (Bukarest-Ilfov) régió után), (30. Sz. Ábra).

6. Sz. Térkép

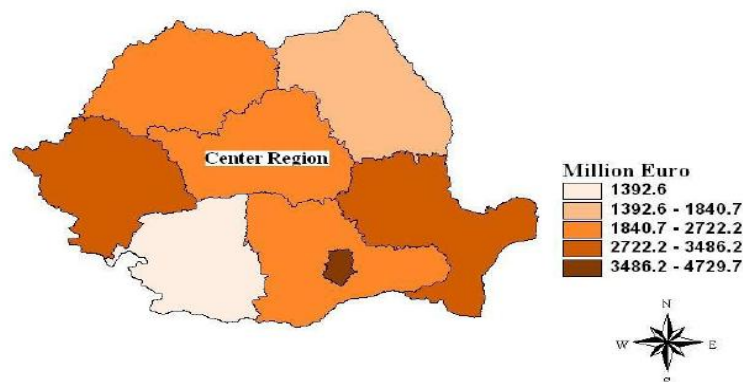
2007-ben, a Greenfield beruházások 14%-a a régióban került kivitelezésre, és ennek következményeként a régió a második pozíción helyezkedett el (a főváros után).

A régióbeli export mennyisége és struktúrája gazdasági fejlődést jelez, mivel az export műveletek sikerességének előfeltétele a gazdasági ágazatok dinamikus fejlődése. 2001 és 2005 között, a regionális export teljesítése javulási tendenciát mutatott, és ugyanakkor ezen műveletek struktúrája módosult.

2005-ig, az export mennyisége átlagosan évi 15,2%-kal növekedett, meghaladva a 2,4 milliárd eurót, ez 76,4%-os növekedést jelent a 2001-es évhez képest. A regionális export növekedése meghaladja az országos szinten levő export növekedését (74,9%).

7. Sz. Térkép

Export értéke fejlesztési régiók szerint, 2005-ös év

Regionális szinten, az export leglátványosabb növekedése Braşov (Brassó) megyében és Harghita (Hargita) megyében mutatkozott, ahol a növekedés 113,3%-os, illetve 98,4%-os

volt, az említett időszakban Covasna (Kovászna) megye csupán 19%-os növekedést teremtve az export műveletek esetében (5. Sz. Táblázat).

8. Sz. Térkép

Export értéke megyék szerint, 2005-ös év

2005-ben, az országos export műveletek regionális hányada 10,9% volt, ekképpen Románia nyolc régiója között a hatodik helyet foglalva el. Az export regionális értéke per fő 956 euró volt, mely kissé a nemzeti 1029 euró/fő átlag alatt helyezkedik el (6. Sz. Táblázat).

Az országos export műveletek keretében, a régió kiemelkedik, főleg, a bőr és a bőrből készült tárgyak exportjában (az országos mennyiség 45,5%-át exportálva). Ráadásul, a Régió 32,1% fát és fatermékeket exportált, 31,3% cement és cementtermékeket és 19,1% bútort. 2001 és 2005 között, a regionális export növekedett a papírt, kartont és kartontermékeket, állatokat és állati eredetű termékeket illetően, míg a műanyag esetében és a műanyagból készült és vegyi termékek esetében csökkenést vettek fel (7-8. Sz. Táblázat).

A regionális exportban a legfontosabb hozzájárulást nyújtották: Brașov (Brassó) megye (26,6%), Sibiu (Szeben) megye (22,8%), Mureș (Maros) megye (19,6%) és Alba (Fehér) megye (16,2%), míg Harghita (Hargita) megye és Covasna (Kovászna) megye hozzájárulása 7,7%, illetve 7,1% volt. Regionális szinten, megfigyelhető egyfajta szakosodás exportált termékeként. Ekképpen, Harghita (Hargita) megye és Covasna (Kovászna) megye, különösképpen textilipari termékeket és ruhaneműket exportál, Alba (Fehér) megyének jelentős szerepe van a fatermékek exportjában, Brașov (Brassó) megye gépezeteket és elektronikus felszereléseket exportál, míg Mureș (Maros) megye a vegyi termékek exportjában játszik kiemelkedő szerepet.

A régió figyelemreméltó idegenforgalmi potenciállal rendelkezik változatos természeti és kulturális környezetének köszönhetően (földrajzi, etnikai, kulturális és vallásos összetételt tartalmazó komplexum), lehetőséget nyújtva a változatos idegenforgalmi tevékenységekre. A Régió az ország egyik fő célpontja idegenforgalmi szempontból, ezen tény megerősítve a számtalan turista, aki a régiót látogatja, valamint az elszállásolási kapacitás kiterjedésének ritmusa.

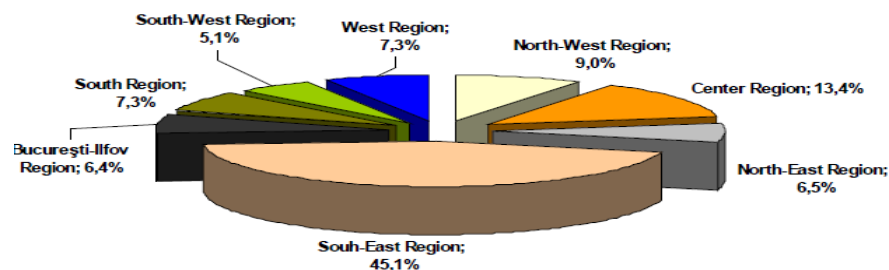
1990 után, a régió elszállásolási kapacitása kibővült jelentős mértékben, következtetésekként, 2008-ban, 26% a létező elszállásolási kapacitás összességéből a

régióban volt. Az elszállásolási kapacitás fejlődése hangsúlyozza a különböző területek közötti nagy eltéréseket, a legfontosabbak megyék Braşov (Brassó) és Harghita (Hargita) lévén (31. Sz. Ábra). Ekképpen, Braşov (Brassó) megye és Harghita (Hargita) megye rendelkezik a legterjedelmesebb elszállásolási kapacitást regionális szinten (38,9%, illetve 32,7%).

A statisztikák szerint a régió elszállásolási kapacitása 13,4%-ot ábrázol az ország kapacitásából, ekképpen **országos szinten a második helyet foglalva el**.

32. Sz. Ábra

A fejlesztési régiók létező idegenforgalmi elszállásolási kapacitása

Bucureşti-Ilfov(Bukarest-Ilfov) régió 6,4%, déli régió 7,3%, délnyugati régió 5,1%, nyugati régió 7,3%, északnyugati régió 9,0%, központi régió 13,4%, északkeleti régió 6,5%, délkeleti régió 45,1%

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2008

A régió keretében az elszállásolási kapacitás 40%-a Braşov (Brassó) megyében, 18,5%-a Harghita (Hargita) megyében van, melyet Sibiu (Szeben) megye (13,4%) követ (32-33. Sz. Ábra).

Az elszállásolási kapacitás kiterjedésével párhuzamosan **az elszállásolt turisták** száma 836 ezer személyről (2001) 1,29 millió személyre növekedett (2008) (34. Sz. Ábra).

A régiót látogató turisták 79,2%-a román, míg 20,8%-a külföldi.

2008-ban, a régiót látogató turisták majdnem fele (45,1%) meglátogatta Braşov (Brassó) megyét, 22% Sibiu (Szeben) megyét fedezte fel és csupán 6% volt kíváncsi arra, hogy Harghita (Hargita) megye kincseit megismerje (35. Sz. Ábra).

Az éjszakai elszállásolások száma a régióban csökkent, 6,3 millió a személyről (1990) 3,1 millióra (2008). A külföldi turisták zöme földi útvonalon érkezett, habár a légi szállítás egyre fontosabbá válik. Ezen megközelítésből, a korábban megemlített regionális repülőterek jelentős szereppel rendelkeznek (36. Sz. Ábra).

Ahogy a fentiekben bemutatásra került, az utóbbi években a regionális BHT folyamatosan növekedett, míg a megyék hozzájárulása a regionális BHT-hez lényeges eltéréseket mutat. Figyelemreméltó növekedés vehető észre a KKB áramlásának és a regionális export műveletek mennyiségében, melyeket egyfajta szakosítás kísér (megyei szinten) a kiszállított termékekre vonatkozóan. A régió az ország legkeresettebb célpontjainak egyike, mely figyelemreméltó idegenforgalmi potenciállal rendelkezik, annak ellenére, hogy a tudományos idegenforgalom és az üzleti idegenforgalom lehetőségei nincsenek elégségesen hangsúlyozva és az idegenforgalom területén az innováció szerepe sincs.

Nemzeti és regionális stratégikus keret

A fejezet a létező, területi és ágazati fejlesztési stratégiák és a regionális kis- és középvállalkozásokra vonatkozó tervek és az innováció részletezésére összpontosít.

A **Nemzeti Fejlesztési Terv** 1. számú prioritása a román vállalkozások termelékenységének megemlése annak érdekében, hogy az EU átlagos termelékenységi hányadát elérjék. Célkitűzése, hogy megteremtsék az évi termelékenység átlagos növelését 5,5%-kal, mely esélyt nyújtana Romániának arra, hogy 2015-ig egy olyan szintet elérjen, mely az EU átlagának 55%-át jelenti.

Specifikus célkitűzései között sorolható a kis- és középvállalkozások BHT-hez történő hozzájárulásának növelése 20%-kal 2015-ig és a K&F ráfordítások teljes értékének megemlése akár a BHT 3%-ával 2015-ben.

A **2007-2013-as Nemzeti Stratégiai Referencia Keret** célja a romániai társadalmi és kohéziós politikák stratégikus összpontosításának megerősítése és az Európai Unió politikáival megfelelő és helyes kapcsolat megteremtése a Lisszaboni Stratégia szerint, mely gazdasági növekedést ösztönző politikákat és új munkahelyek kialakítását építi ki.

A NSRK víziója, hogy versenyképes, dinamikus és virágzó Romániát teremtsen meg, és célkitűzése, hogy Románia és egyéb EU tagállamok közötti társadalmi és gazdasági fejlődés kiegyensúlyozatlanságait csökkentse, a BHT 15-20% -os kiegészítő növekedésének megteremtésével 2015-ig. A NSRK által megvalósított működési és ágazatilag kiemelt programok előzetesen meg voltak tárgyalva.

A **2007-2013-as Központi Régió Fejlesztési Tervének** stratégiai célpontja egy versenyképes üzleti környezet megteremtése, mely képes a régiókban levő és régiók közötti kiegyensúlyozatlanságok csökkentésére. A 2. sz. prioritási vonal a támogatási üzletekre vonatkozik, míg az 5. sz. prioritási vonal a kutatásra, technológiai innovációra és egy információs társaság megteremtésére alapul.

Léteznek **megyei szintű stratégiák** is, melyek célja egy bizonyos megye területének integrált fejlődése. Ezen tervezési dokumentumok különböző fejlesztési javaslatokat, illetve célkitűzéseket tartalmaznak a megyében létező üzleti ágazat fejlesztésére.

A **2007-2013-as Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Stratégia** és a **2007-2013 közötti időszakra szóló Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Terv** az országos KFI rendszer fejlesztése tekintetében a fő eszközök.

Miután Románia az Európai Unióhoz csatlakozott, a stratégiai gondolkodáson alapuló fejlődés és a stratégiai tervezés egyre gyakoribbá vált. A fejlesztési stratégiák egyfajta hierarchia szerint kerültek megszervezésre, a legmagasabb szinttel kezdve, és pedig a nemzeti szinttel, és a helyi szintek felé haladva. Számos esetben azonban a regionális szinten történő tervezés nem volt elegendő figyelemmel fogadva; ide sorolható az innováció és a kis- és középvállalkozások helyzete is.

II.2.2 A terület SWOT elemzése

Erős pontok	Gyenge pontok
Szállítási és logisztikai hálózatok	
➤ A régió előnyös földrajzi elhelyezkedése ➤ Hat más fejlesztési régióval való szomszédság ➤ Két működőképes repülőtér ➤ A számítógépek felhasználási fokának növelése ➤ Az internet felhasználási fokának növelése	➤ Távoleső vidéki területek Alba (Fehér) megyében és Covasna (Kovászna) megyében ➤ Korszerűsítetlen közutak ➤ A régió északi részén a nagy városok hiánya
Termelési hálózatok és a humán erőforrások menedzsmentje	
➤ Az építkezési ágazat kiterjedése ➤ A regionális BHT növekedése ➤ Az exportálási mennyiség növekedése ➤ A gazdaság területén végzett sikeres reformok ➤ A régió déli részén megfelelően kifejlett ipar ➤ Regionális szinten az elszállásolási kapacitás kibővítése ➤ Új munkahelyek megteremtése a régióban az üzletek támogatási infrastruktúrájának köszönhetően ➤ Jól fejlett és elérhető oktatási infrastruktúra ➤ A régióban élő kisebbségi csoportok számára felsőfokú oktatási lehetőségek létezése ➤ Felsőoktatási szintű felkészültséggel rendelkező lakosság számának növekedése	➤ Kevésbé versenyképes vállalkozások más EU tagállamokhoz képest ➤ Alacsony termelékenység az ipar és a mezőgazdaság esetében ➤ A mezőgazdasági termékek esetében alacsony hozzáadott érték ➤ Az országos átlagot meghaladó sűrűség a kis- és középvállalkozások esetében ➤ A regionális vállalkozási ágazat forgalmában a kis- és középvállalkozások részvételének alacsony aránya

Lehetőségek	Veszélyek
Gazdasági környezet	
➤ Az üzleti és beruházási környezet javulása ➤ A régióban a KKB növekedése ➤ A regionális helyi egységek bruttó beruházásainak növekedése ➤ Dinamikus fejlődésű gazdasági ágazatok ➤ Exportálható termékek jegyzékének bővítése ➤ A régióban rendelkezésre álló, számos program, melyet az állami költségvetésből finanszíroznak ➤ Regionális kis- és középvállalkozások finanszírozási lehetőségei, az EU-tól rendelkezésre álló pénzügyi segély ➤ Az üzleteket támogató regionális infrastruktúra folyamatos fejlődése ➤ A régiót átszelő tervezett autópályák, repülőtér, mely Braşov (Brassó) városban fog épülni	➤ A versenyképesség (globális) kontextusa ➤ A régióbeli megyék között a gazdasági kiegyensúlyozatlanságok növekedése ➤ A gazdasági szempontból aktív lakosság csökkenése, a tevékenységi arány csökkenése ➤ A munkahellyel rendelkező lakosság számának csökkenése ➤ Felsőfokú oktatási szinttel rendelkező, munkába foglalkoztatott személyek, akik a városi központokban vannak összesűrítve ➤ A gazdasági szempontból inaktív személyek számának növekedése munkába foglalkoztatott személyenként
Társadalmi/kulturális környezet	
➤ A nemzetiség heterogén jellege, mint a nemzetközi viszonyok megalapításának lehetősége ➤ Változatos természeti és kulturális háttér ➤ A régiót látogató turisták	➤ A felsőfokú oktatási intézetek területi koncentrációja ➤ A lakosság öregedése
Technológiai környezet	
➤ Az információs és kommunikációs technológiák alkalmazása ➤ Az e-business alkalmazások támogatása	➤ A régiók keretében levő kiegyensúlyozatlanságok növekedése a műszaki infrastruktúra és a felszerelések szintjén

Elsőbbség létrehozásának mátrixa

Megjelenés esélye		Lehetséges hatás		
		Nagy	Közepes	Alacsony
	Nagy	➤ Kevésbé versenyképes vállalkozások más EU tagállamokhoz képest ➤ Folyamatos fejlődésben levő, üzleteket regionálisan támogató infrastruktúra	➤ Reformok a gazdasági ágazatban, az üzletek és beruházások légkörének javulása ➤ A régióban új munkahelyek megteremtése az üzleteket támogató infrastruktúrára k köszönhetően	➤ A munkahellyel rendelkező lakosság számának csökkenése
	Közepes	➤ A regionális BHT növekedése ➤ Felsőoktatásban részesülő lakosság nagyobb száma	➤ A régióban rendelkezésre álló, számos program, melyet az állami költségvetésből finanszíroznak ➤ Regionális kis- és középvállalkozások finanszírozási lehetőségei, az EU-tól rendelkezésre álló pénzügyi segély	➤ Korszerűsítetlen közutak ➤ A régió északi részén a nagy városok hiánya
	Alacsony	➤ Az információs és kommunikációs technológiák alkalmazása	➤ A régióban a KKB növekedése	➤ Távoleső vidéki területek Alba (Fehér) megyében és Covasna (Kovászna) megyében

III. RÉSZ A Központi Régióban levő vállalkozások és innovatív adottságok fejlesztéséhez hozzájáruló fő szereplők

III.1 Az üzleti ágazat általános helyzete, a középpontba főleg az innovatív vállalkozást állítva

A regionális üzleti ágazat áttekintése

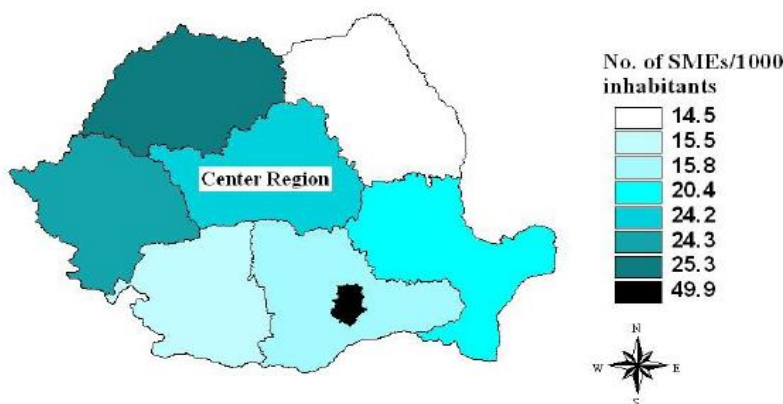
Az EU regionális fejlesztési politikája fő céljainak egyike a társadalmi és gazdasági kohézió megteremtése. Az EU különböző ágazati politikája támogatja a kiegyensúlyozott területi fejlődés fogalmát, míg egyéb alapelvek, mint a versenyképesség (mely gyakorlatilag egy összehasonlító, sőt, egy versenyképes megközelítést feltételez) úgy tűnik, hogy ellentmondásban van a következő (társadalmi-gazdasági kohézió által támogatott) értékekkel és törekvésekkel: egyenlőség, konvergencia, homogenitás, stb. Ezen nyilvánvaló kétértékűség megoldása érdekében, az üzleti ágazat, kétségtelenül, fontos szereppel rendelkezik. Ráadásul, a versenyképességi tényezők a társadalmi-gazdasági kohézió megteremtésének eszközeiként használhatók fel.

Az EU tagállamainak eltérő fejlődési állapotainak és a változatos gazdasági helyzetnek köszönhetően, a kipróbált stratégiák ellenére, még mindig léteznek területi kiegyensúlyozatlanságok nemcsak az EU-ban, hanem országos és regionális szinten is. Ezenfelül, ahogyan a következő fejezetekben látni fogjuk, a vállalkozásokra és innovációra vonatkozó területi kiegyensúlyozatlanságok akár szubregionális szinten is léteznek.

Kezdetben elemezni fogjuk a vállalkozások regionális ágazatának teljesítményeit, majd a Régió szinten létező innováció kerül részletezésre.

Ahogyan az alábbiakban ábrázolva van, Románia esetében megfigyelhetők a vállalkozások fejlődési szellemének szempontjából jelentős regionális kiegyensúlyozatlanságok.

A kis- és középvállalkozások sűrűsége fejlesztési régiók szerint, 2007-es év

9. Sz. Térkép – Kis- és középvállalkozások száma/1000 lakos

A nemzeti statisztikáknak megfelelően, a kis- és középvállalkozások sűrűsége folyamatos növekedésben van, 2007-ben elérvén a 23 kis- és középvállalkozást 1000 lakosonként, országos szinten. Románia régiói közül, a București-Ilfov (Bukarest-Ilfov) régió van az első helyen (49,9 kis- és középvállalkozás/1000 lakos), melyet az északnyugati régió, nyugati régió és központi régió követ. A központi régió kis- és középvállalkozásainak sűrűsége 24,2 kis- és középvállalkozás/1000 lakos átlagot mutatott, az országos 23 kis- és középvállalkozás/1000 lakos átlagot meghaladva.

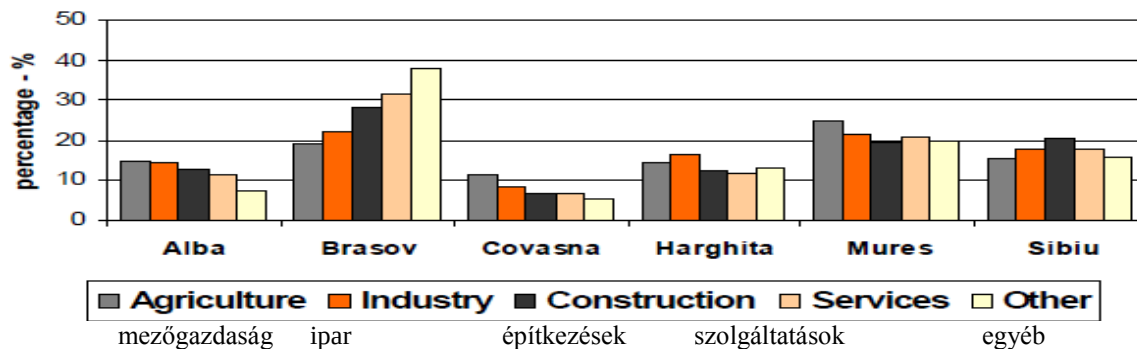
Románia Nemzeti Statisztikai Intézete szerint, 2007-ben a régióban 64292 aktív vállalkozás került bejegyzésre. A Romániában bejegyzett vállalkozások 12,3%-a a központi régióba van összesűrítve, a régiók között a harmadik helyet foglalva el, melyet București-Ilfov (Bukarest-Ilfov) régió (az országos vállalkozások 23%-a itt helyezkedik el) és az északnyugati régió (a vállalkozások 14%-a) követ. A vállalkozások legkisebb aránya a délnyugati régióban van, ahol a vállalkozások 7,2%-a van bejegyezve.

A szolgáltatási ágazat a romániai vállalkozások körülbelül 70%-át teszi ki, mely az országos százalékaránynál (73,8%) kissé alacsonyabb, és Románia régiói között az utolsó helyet tölti be. Az ipari vállalkozások aránya a Régióban 14,9%, mely a többi régióhoz képest a legmagasabb arányt jelenti.

A vállalkozások regionális ágazatának megyék szerint felbontott szerkezetét az alábbi ábra mutatja.

37. Sz. Ábra

A vállalkozások regionális ágazatának szerkezete megyék szerint, 2007-es év

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007

Ahogy az ábra mutatja, a vállalkozások regionális ágazatát egyenlőtlen szétosztás jellemzi, mind a gazdasági ágazatok nézőpontjából, mind a megyék részvételét illetően a vállalkozások regionális aktív ágazatában.

Nyilvánvaló, hogy jelentős kiegyensúlyozatlanságok léteznek a vállalkozások területi összesűritését illetően. Például, a szolgáltatási ágazatbeli regionális vállalkozások közül több mint 30% Braşov (Brassó) megyében helyezkedik el, míg Covasna (Kovászna) megye azok 7%-ánál kevesebbet birtokol. Úgyszintén, Braşov (Brassó) megye az első helyen van az építkezések és ipar ágazatát illetően, melyet Mureş (Maros) megye és Sibiu (Szeben) megye követ.

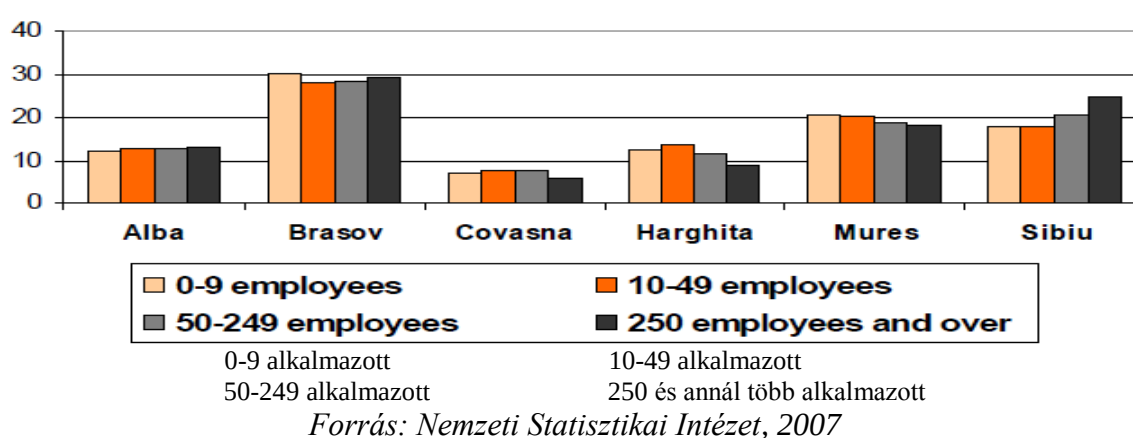
A bejegyzett vállalkozások közül 86,8% mikrovállalkozás (0-9 alkalmazottal), ezen szempontból a régiók között a hetedik helyet foglalva el. A régióbeli vállalkozások 10,5%-a 10-49 alkalmazottal rendelkezik, a régiók között az első helyet mondhatva magáénak. Azon vállalkozások aránya (2,3%), mely 50-249 személyt foglalkoztat a régióknak ugyancsak kedvező pozíciót nyújt, Dél Muntenia (Havasalföld) és a Nyugati Régiók mellett az első helyet foglalva el (Romániában az 50-249 személyt foglalkoztató vállalkozások aránya 2,1%). 0,4% azon vállalkozások aránya, melyek 250 személynél több személyt foglalkoztatnak és ezen arány megegyezik az országos átlaggal.

Ennek következtében, habár mind regionális, mind országos szinten a mikrovállalkozások és a kisvállalkozások aránya túlsúlyban van, a központi régió vezető helyen van a nagy vállalatok jelenlétének tekintetében.

Nem meglepő, hogy a vállalkozások méret szerinti szétosztása szempontjából, Braşov (Brassó) megyének ugyancsak vezető elhelyezése van a jegyzékben.

38. Sz. Ábra

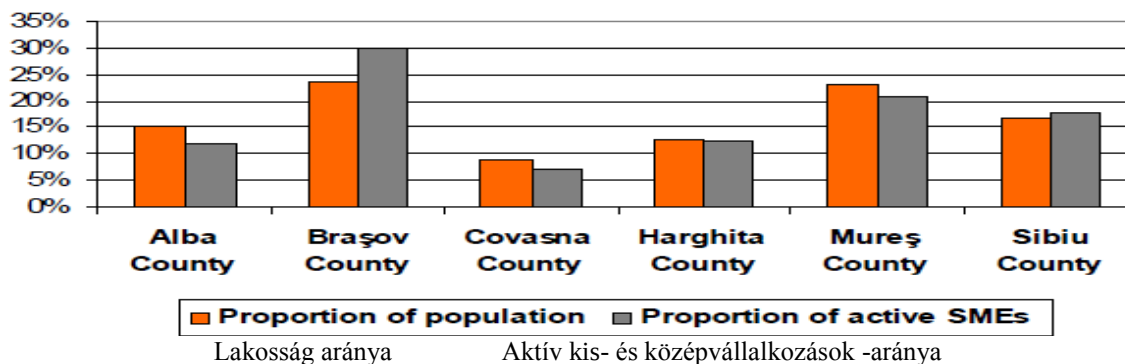
A vállalkozások regionális ágazatának szerkezete méret szerint, 2007

Az aktív vállalkozások 30%-a Braşov (Brassó) megyében helyezkedik el, míg a megye a régióbeli lakosság csupán 23%-át foglalja magába. A többi megye teljesítményeit a következő grafikon ábrázolja.

39. Sz. Ábra

A regionális lakosság és az aktív kis- és középvállalkozások aránya, megyék szerint, 2007-es év

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007

A fentiek alapján láthatjuk, hogy a régióbeli kis- és középvállalkozások sűrítési pontja valahol a ranglista közepén található, sőt, kissé meghaladja az országos átlagot.

Lakosságuk számához képest, Braşov (Brassó) megye és Sibiu (Szeben) megye teljesítménye a legjobb az aktív kis- és középvállalkozások szempontjából, sőt, Harghita (Hargita) megye teljesítménye ezen szempontból előnyösebb a többi három megye teljesítményénél. Ezen tény azt mutatja, hogy a régió gazdasági pólusai Braşov (Brassó) megyében és Sibiu (Szeben) megyében helyezkednek el.

A legtöbbet ígérő ágazatok előrehaladása

Az átmeneti időszak lefolyása alatt, figyelemreméltó változások történtek a nemzeti gazdaság szerkezetében. A nemzeti tendenciákkal (mint a főleg mezőgazdaságra és iparra alapuló gazdaság egy főleg szolgáltatásokra és iparra alapuló gazdaságra való áttérése, privatizálási folyamat, stb.) hasonló módon, kifejlődtek a regionális tendenciák is. Egyes régiókban, mint például a központi régióban, az ipar mély strukturális problémákkal nézett szembe, melyek az ágazat folyamatos hanyatlásához vezettek a 20. század végéig.

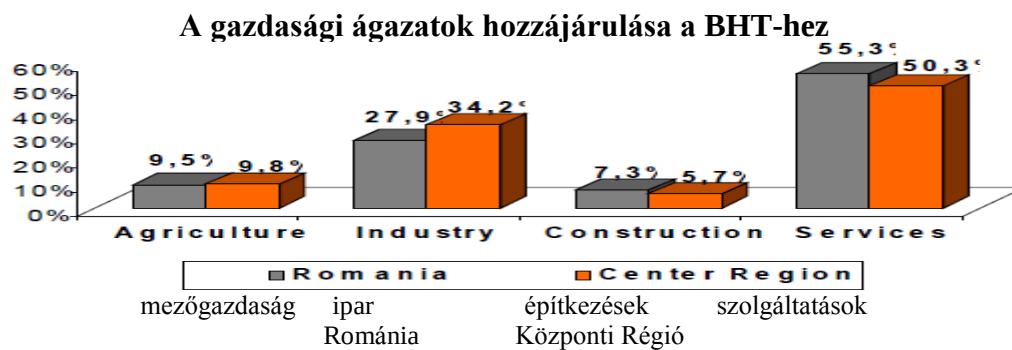
Ezen jelenséggel párhuzamosan, több bányászati és kitermelő ipar bezárásra került, vagy kisebb kapacitásra csökkent, számos (főleg) vidéki, monoipari, nem eléggé változatos gazdaságot érintve.

A fenntartott stabilitás és gazdasági növekedés csak 2000-2001-ben kezdődik, bátorítva a külföldi beruházások áramlását. Románia Nemzeti Bankja szerint (A KKB Statisztikai Tanulmánya Romániában, 2007-ben) a Régióban 2007-ben a KKB teljes áramlása 3451 millió euró volt, és az, nagy mértékben, a termelési ágazatot célozta meg (faipar, élelmiszeripar, építkezési termékek gyártásának ipara és gépipar). Ugyanakkor, a szolgáltatások ágazata egyre vonzóbbá vált a KKB számára, következésképpen kimutatva a BHT-hez való hozzájárulása növekedését.

A Nemzeti Statisztikai Intézet által nyújtott adatoknak megfelelően, a szolgáltatási ágazat hozzájárulása a BHT-hez 41,4%-ról 49,7%-ra növekedett 2000 és 2007 között, országos szinten. A mezőgazdasági ágazat (11,1%-ról 6,6%-ra) állandó hanyatlásban van, míg az ipar fontossága a BHT-ben ugyancsak csökkent (27,3%-ról 23,5%-ra).

A következő grafikon ábrázolja a gazdasági ágazatok hozzájárulását az országos BHT-hez 2005-ben.

40. Sz. Ábra

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007-es Statisztikai Évkönyv

2005-ben, a szolgáltatások ágazatának **BHÉ**-je a régió gazdaságához 50,3%-os volt, ebből **27,9%-ot az ingatlanügyletek nyújtottak, 20,3%-ot a kereskedelem, 16,8%-ot a fuvarozás**, a szállodák és vendéglők ágazata pedig csupán **6,6%-ot** nyújtott.

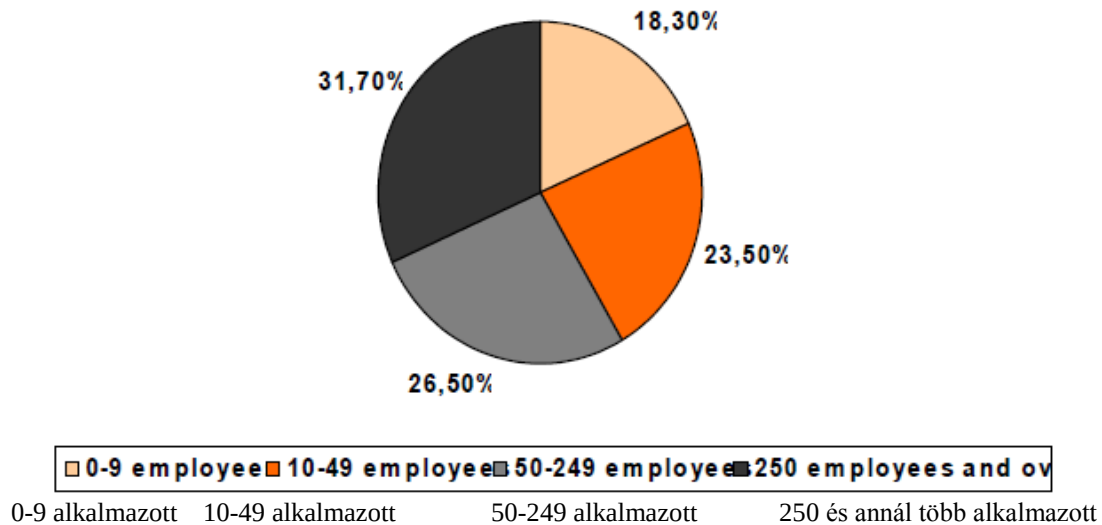
Ágazati szinten sokat ígérő előrehaladás figyelhető meg az építkezési ágazatban, mivel annak hozzájárulása a BHT-hez 4,9%-ról 9,1%-ra növekedett 2000 és 2007 között. Az építkezési ágazat által felvett előrehaladás a *41. Sz. Ábra* keretében kerül bemutatásra. Míg 1997-ben a vállalkozások csupán 3,2%-a esetében volt az építkezés fő tevékenységi kör, 2007-ben ezen arány szinte 10%-ot ért el, az országos 9%-os átlag felett.

Az ipari és építkezési ágazatbeli vállalkozások regionális szerkezetére vonatkozóan, méret szerint (*42. Sz. Ábra*), 2007-ben több mint 2/3-a 0-9 alkalmazottal rendelkező vállalkozás volt, míg a 250 alkalmazottal rendelkező vállalkozások aránya csupán 1,2% volt. A kereskedelem és egyéb szolgáltatások esetében, a mikrovállalkozások aránya még inkább fontosabb, elérvén a 91,5%-ot 2007-ben (*43. Sz. Ábra*).

Ennek ellenére, ahogyan az alábbiakban is láthatjuk, a nagy üzletek aránya a regionális vállalkezási ágazatban távolról a legfontosabb volt (31,7%), melyet a 50-249 alkalmazottal rendelkező vállalkozások (26,5%) és a 10-49 alkalmazottal rendelkező vállalkozások (23,5%) követtek.

44. Sz. Ábra

A vállalkozások regionális ágazata forgalmának szétosztása, osztályok szerint (millió RON), 2007-es év

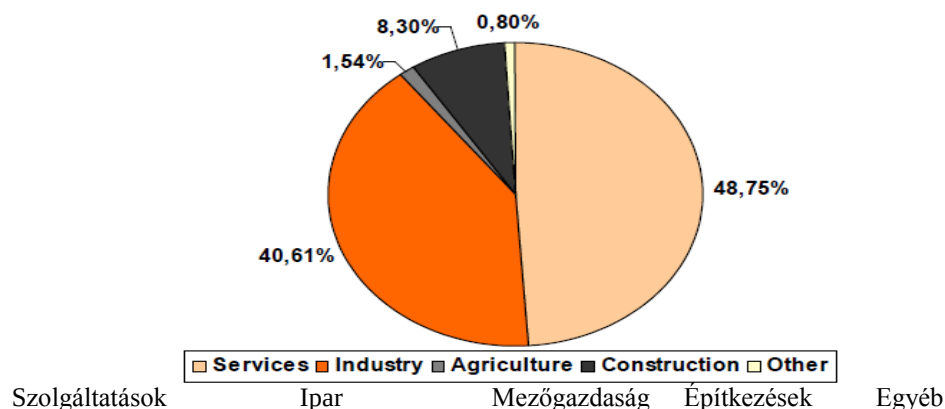

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007

Következtetéseket a különböző ágazatok előrehaladásáról a vállalkozások regionális ágazata forgalmának szétosztásából lehet levonni, mely a következő grafikonban kerül bemutatásra.

45. Sz. Ábra

A vállalkozások regionális ágazata forgalmának szétosztása, a gazdaság fő ágazatai szerint (millió RON), 2007-es év

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007

Először, be kell jegyezni a szolgáltatások ágazatának jelentős arányát (valamint az ipart is 40,61%), melyek százalékaránya 48,75 a vállalkozások regionális ágazatának forgalmából, az országos 56,23%-os arány alatt lévén.

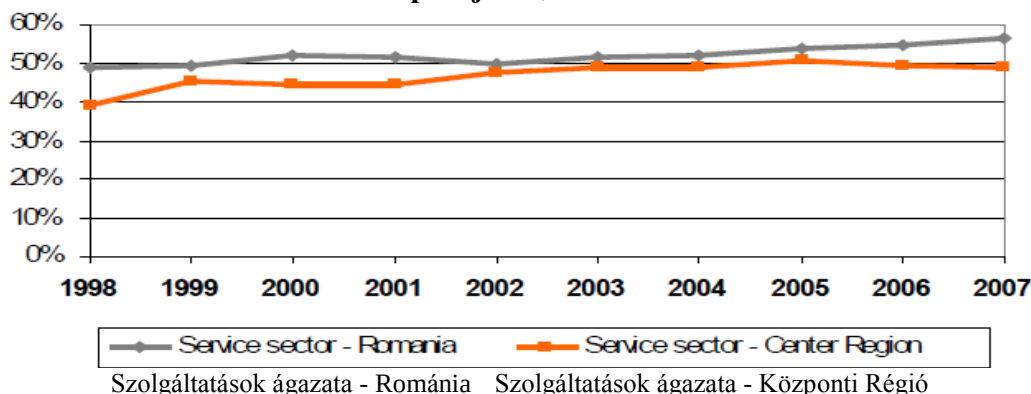
Az ipar tekintetében, a termelés a legnagyobb forgalommal rendelkezik (30% a vállalkozások regionális ágazatának forgalmából), **6,3% a villamos energiából és a hőenergiából, míg 4%-ot mutat a bányászat és a kőbányák kitermelése.**

Többek között, **a fémfeldolgozást, a könnyűipart és a vegyipart** a fő ipari tevékenységeknek tekintik, és főleg a régió déli részén találhatók.

A szolgáltatások ágazata arányának evolúciója a különböző időszakok szerinti ingadozást bizonyítja, a maximális értéket 2005-ben érven el (több mint 50%-ot a vállalkozások ágazata forgalmából).

46. Sz. Ábra

A szolgáltatások ágazatának százalékaránya a regionális és országos forgalom szempontjából, 1998-2007

Szolgáltatások ágazata - Románia Szolgáltatások ágazata - Központi Régió

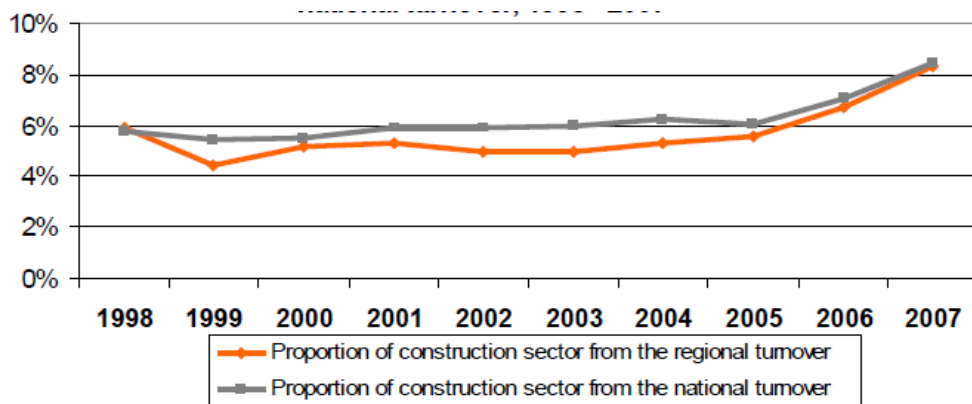
Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 1998-2007

A szolgáltatások ágazatának aránya a forgalom szempontjából (48,8%) a következő összetevőkkel rendelkezik: a vállalatok regionális ágazata forgalmának **37,3%-a**, mely **kereskedelem**ből származik, 4,8% fuvarozásból és lerakatokból, 4% ingatlanügyletekből, 1,4% idegenforgalomból, 0,9% postahivatalból és távközlésből, 0,3% egészségügyből és 0,1% az oktatás területén létező aktív vállalkozásokból.

Ahogy az alábbiakban bemutatásra kerül, az építkezések ágazata folyamatosan növekedett a 2002-ben mért 4,98%-os aránytól, a 2007-ben bejegyzett 8,30%-ig, megközelítve az országos értéket.

47. Sz. Ábra

Az építkezési ágazat százalékaránya a regionális és országos forgalom szempontjából , 1998-2007

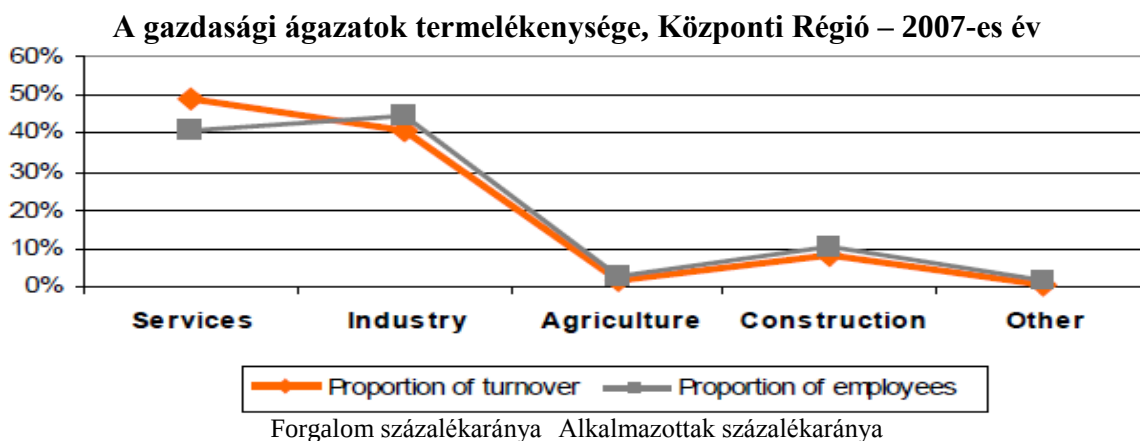
Az építkezési ágazat százalékaránya, regionális forgalom

Az építkezési ágazat százalékaránya, országos forgalom

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 1998-2007

Ágazati szintű előrehaladás bizonyítva van a termelékenységi szint szerint. Rendelkezésre álló adatok hiánya miatt, a termelékenység mérésére egy egyszerű mintát fogunk használni: termelékenység = output/input. Esetünkben, az output az ágazat forgalmának arányát fogja jelenteni, és az input a munkaerő területén létező aránya lesz.

48. Sz. Ábra

Forgalom százalékaránya Alkalmazottak százalékaránya

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007

Számításunk szerint, a szolgáltatások ágazata esetében, a termelékenység értéke 1,19 (a forgalom 48,75 százaléka/40.64 alkalmazotti hányad), **míg, a többi gazdasági ágazat esetében,** ezen érték 1 alatt helyezkedik el: ipar 0,9, építkezések 0,79 és mezőgazdaság 0,57.

Igaz, hogy Románia ipara, főleg a termelés, hagyományos módon az erőteljes munkára alapul, míg, általában, a mezőgazdaság nem képez nagy hozzáadott értéket.

A TrendChart INNO Politikája szerint – Politikai Tendenciák és Értéklési Jelentés ROMÁNIA 2008, a munka termelékenysége foglalkoztatott személyenként az országban jelentősen megnövekedett, 29,2%-ról 2002-ben 41%-ra 2007-ben (EU-27=100). A munka termelékenysége, a BHT fő hozzájárulója, 8,7%-kal növekedett 2008 N1-ben, a 2007-beli ugyanazon időszakhoz képest. A Jelentés szerint, a munka termelékenységét

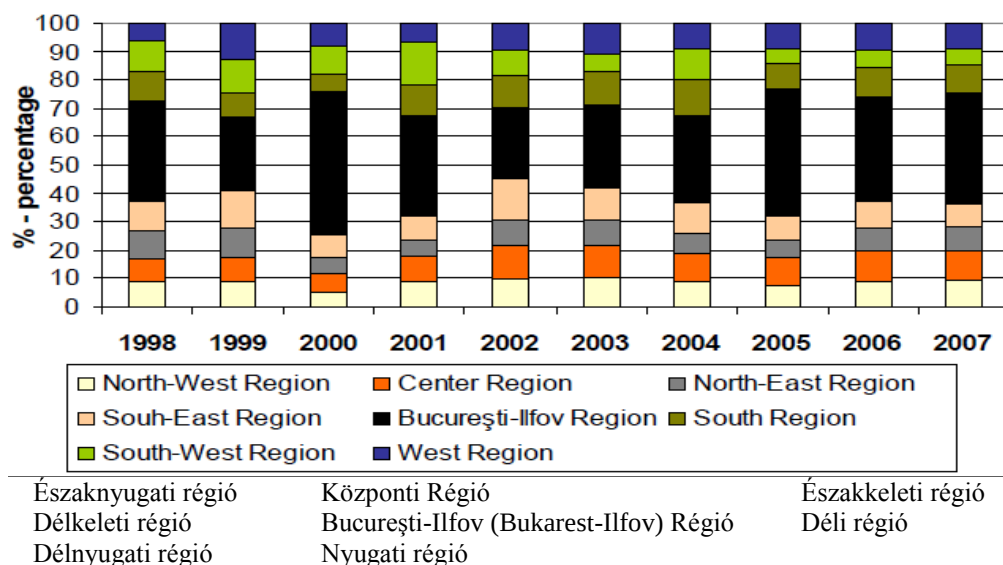
negatívan befolyásoló kulcsfontosságú tényezők magukba foglalják a képzett munkaerő hiányát, az üzlet közvetett nagy költségeit és a pénzügyi rendszer változékonyságát.

Regionális szinten, a **szolgáltatások ágazata rendelkezik a bruttó hozzáadott érték legnagyobb arányával, melyet az ipar követ.**

A bruttó exportok és beruházások, valamint az ágazat előrehaladásának egyéb két mutatója röviden be van mutatva. A **bruttó beruházások** tekintetében, 2007-ben a **régió a második helyre került, 11%-os aránnyal** az országos aktív helyi egységek bruttó beruházásait illetően.

49. Sz. Ábra

Az aktív egységek bruttó beruházásai a fejlesztési régiók szerint

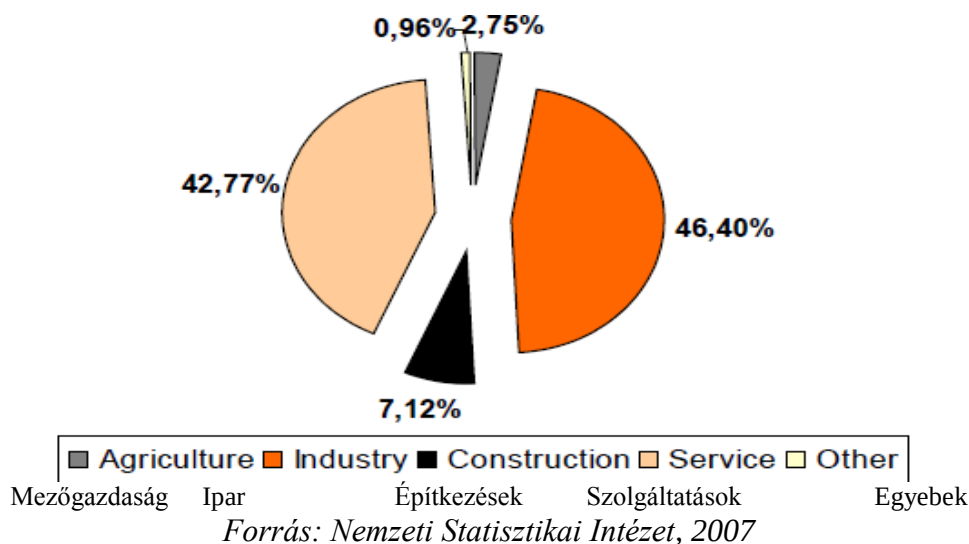

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 1998-2007

Abszolút kifejezésben, ez 16064 millió RON-t jelent, melyből **46,4% az ipar, 42,77% a szolgáltatások**, 7,12% az építkezések és 2,75% a mezőgazdaság.

50. Sz. Ábra

A régióbeli helyi egységek bruttó beruházásai gazdasági ágazatok szerint, 2007-es év

Az exportokra vonatkozóan, észre kell vennünk, hogy **az ipar uralkodik** az export folyamatokon, mind országos szinten, mind regionális szinten, a leggyakrabban az export tárgyát képezve a **faipar, textilipar és bőripar és a vegyipar**.

A rezsim megváltozását követő gazdasági szerkezetváltás jelentős változásokat eredményezett Románia gazdasági régióiban is. Ahogyan a fenti mutatók is bizonyítják, bizonyos ágazatok, mint például a szolgáltatások ágazata, úgy tűnik, hogy erősebbé válik, míg egyebek csökkenő tendenciát mutatnak. Az ipar, és ennek keretében a termelési ágazat a sikeres ágazatok kategóriájába lép, a szolgáltatások ágazatából – a kereskedelem, a fuvarozás és az idegenforgalom ágazata a legtöbbet ígérő ágazatok. A saját számításokra alapuló termelékenység, pozitív módon csak a szolgáltatások ágazata esetében fejlődik, mivel a forgalom százalékaránya ebben a gazdasági ágazatban nagyobb az alkalmazottak százalékarányánál.

Az országos és regionális K&F&I általános áttekintése

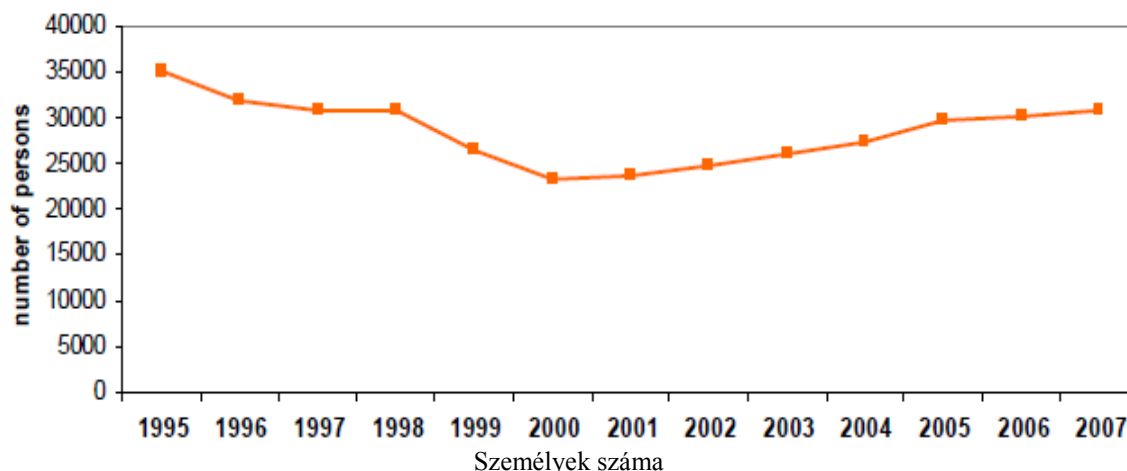
Ezen alfejezet bemutatja, általában, az országos és regionális K&F-t és az Innobarometer tanulmányok eredményeire, valamint Románia Nemzeti Statisztikai Intézménye által nyújtott adatokra alapuló innovációs rendszert.

Az áttekintés országos szinten történő kezdése, elősegíti, hogy világosabban lássuk a régió KFI helyzetét, valamint az innovatív adottságait is.

Kezdetben, bemutatásra fog kerülni a kutatás-fejlesztés tevékenység kutatói számának evolúciója – mint a K&F&I rendszer helyzetének értékelésére felhasznált fontos mutató. Ahogyan az alábbi ábra mutatja, az 1995-2000 közötti időszak egy hanyatlási időszak volt, melyet egy olyan időszak követett, mely keretében a kutatók számának folyamatos növekedése volt megfigyelhető. Ennek ellenére, 2007-ben a kutatók száma (30740 személy országos szinten) még az 1995-ben felvett érték alatt marad.

52. Sz. Ábra

A kutatás-fejlesztés tevékenységbeli kutatók száma, Románia

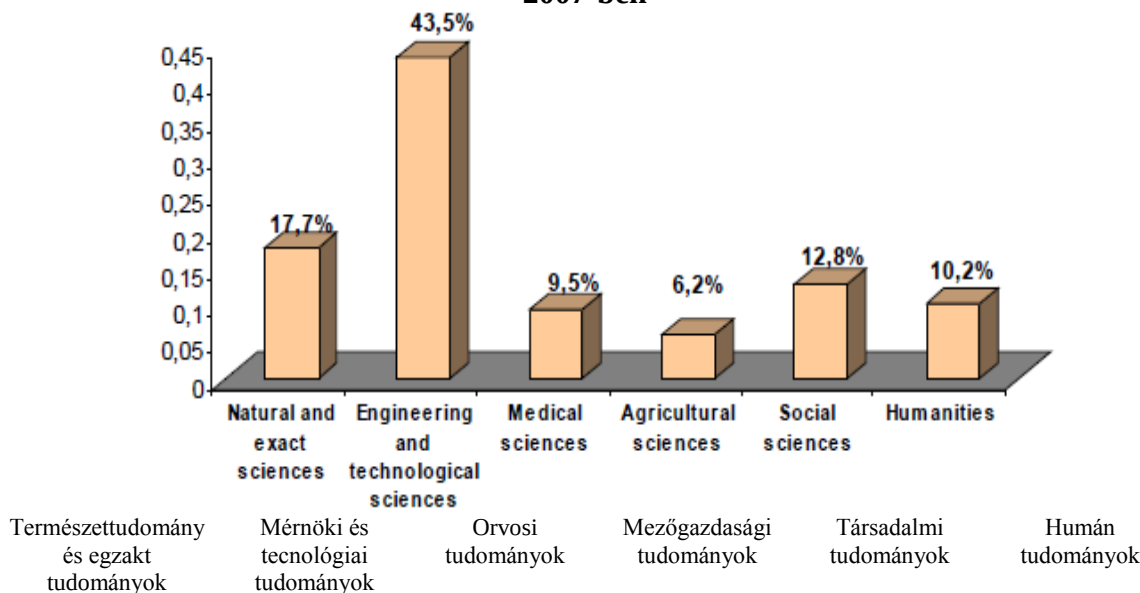

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 1995-2007

A következő ábra bebizonyítja a román kutatók elkötelezettségét a mérnöki és technológiai tudományokkal szemben, amennyiben 43,5%-uk ezen tudományos téren tevékenykedett, ezt követve a természettudomány és az egzakt tudományok.

53. Sz. Ábra

A kutatás-fejlesztés tevékenységbeni kutatók száma, tudományos ágazat szerint, 2007-ben

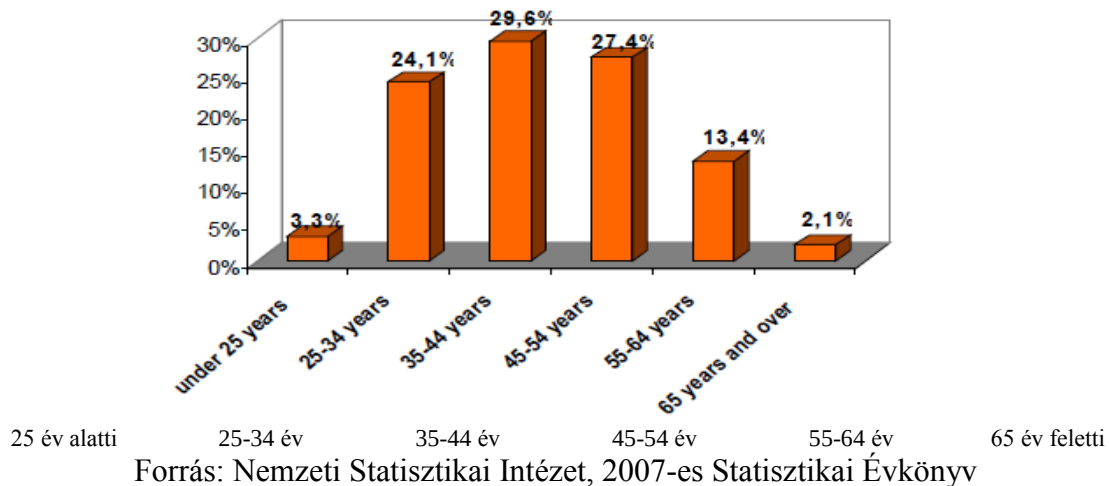

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007

A kutatók életkorát illetően, a 2007-es Románia Statisztikai Évkönyve szerint, a 35-44 év közötti kutatók 29,6%-ban voltak jelen, a 45-54 év közötti kutatók 27,4%-ban, míg az 55 éven felüli kutatók százalékaránya 15%-nál nagyobb volt.

54. Sz. Ábra

A kutatás-fejlesztés tevékenységbeni kutatók, életkori csoportok szerint, 2007-ben

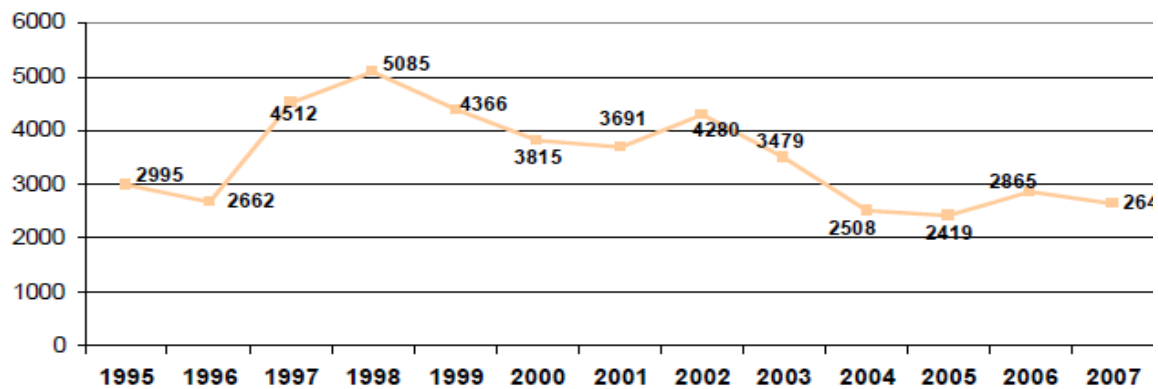

Jelentős korreláció létezik a kutatók számának evolúciója és a K&F ágazatban foglalkoztatott személyek számának evolúciója között, mivel ugyanazon időszakokban ugyanazon csökkenési és növekedési tendenciák figyelhetők meg.

2007-ben, a **K&F tevékenység keretében foglalkoztatott személyek száma** 42484 személy **volt** országos szinten és **2641** személy a **Központi Régió esetében**. A K&F regionális ágazatában foglalkoztatott személyek számának evolúcióját az alábbi ábra mutatja be.

55. Sz. Ábra

A kutatás-fejlesztés tevékenységben foglalkoztatott személyek a Központi Régióban

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 1995-2007

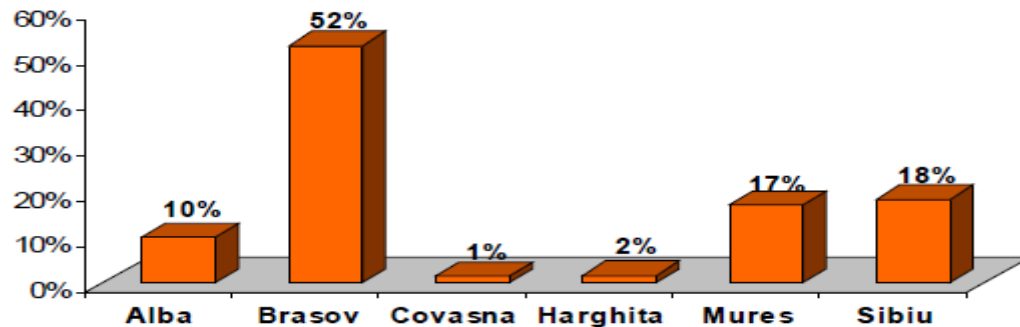
Ahogy a fentiek ábrázolják, a K&F ágazatban foglalkoztatott személyek számának evolúciójára vonatkozó regionális tendencia nem lineáris.

Korábban tárgyaltuk a régió belüli és a régiók közötti kiegyensúlyozatlanságok problémáját az üzleti ágazatra vonatkozóan, az elkövetkezendőkben pedig rövid áttekintést végzünk a létező területi kiegyensúlyozatlanságokat illetően, az országos és regionális kutatási-fejlesztési és innovációs rendszerre vonatkozóan.

A K&F keretében foglalkoztatott személyek szétosztása kimagasló teljesítményt mutat Braşov (Brassó) megye esetében, mivel, a statisztikák szerint, 2007-ban a Régióbeli K&F dolgozók több mint fele itt került alkalmazásra.

56. Sz. Ábra

A kutatás-fejlesztés tevékenységben foglalkoztatott személyek a Központi Régióban megyék szerint, 2007

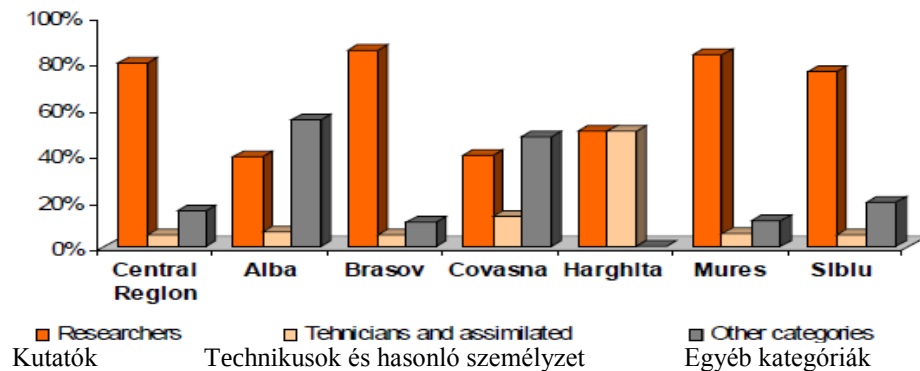

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007

A regionális szintű K&F keretében foglalkoztatott személyek szétosztása, foglalkozásuk szerint 2006-ban, a következő ábrában kerül bemutatásra.

57. Sz. Ábra

A K&F keretében foglalkoztatott személyek szétosztása foglalkozásuk szerint, 2006-os év

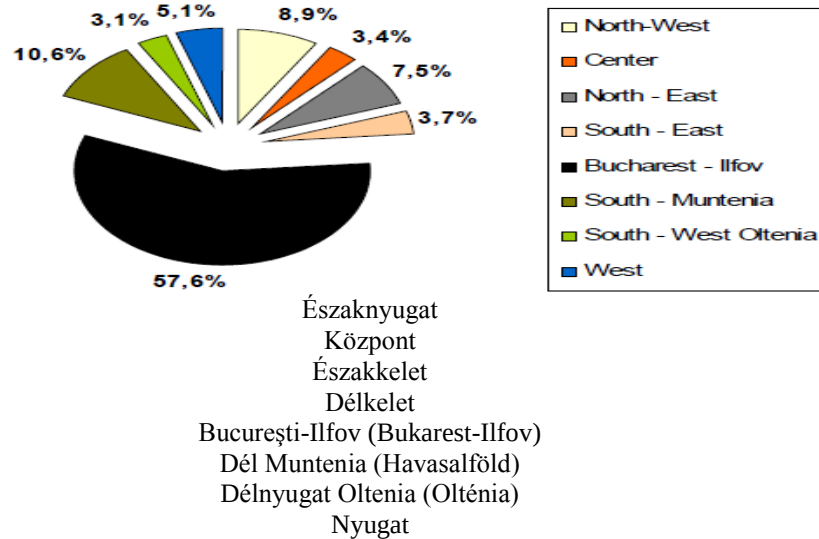
Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2006

A statisztikák szerint, a 2006-os évben, a hivatalosan elismert kutatók fent megemlített kategóriái mellett, 149 technikus és hasonló személyzet tevékenykedett a Régióban, míg a más kategóriákba tartozó K&F alkalmazottak száma 436 személy volt. 2006-ban az országos szinten létező K&F alkalmazottak régió szinten létező aránya 6,8% volt (58. Sz. Ábra).

Egy másik mutató, mely felhasználásra kerül egy terület innovációra és annak az innováció fejlesztésére vállalt kötelezettségére vonatkozó helyzetének leírása érdekében a **kutatási-fejlesztési tevékenységek költségeinek értéke**. E tekintetben, a következő ábrában láthatjuk, hogy Románia többi régióihoz képest a Központi Régió (3,4%-os aránnyal rendelkezvén) **visszamarad**.

59. Sz. Ábra

A kutatás-fejlesztés tevékenység összes költsége fejlesztési régiók szerint, 2007-es év

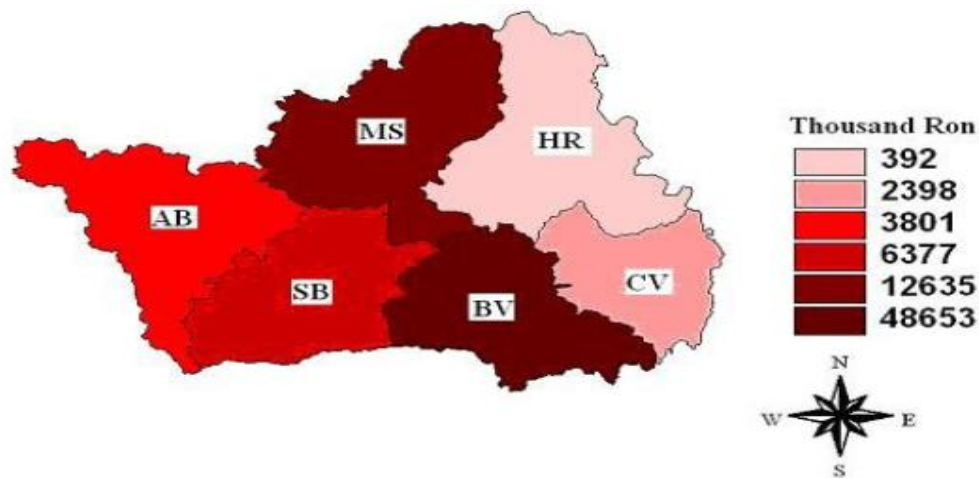

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007

Hangsúlyoznunk kell, hogy a K&F tevékenység regionális költségeinek 65,5%-át Braşov (Brassó) megyében vették fel, melyet Mureş (Maros) megye (17%) és Sibiu (Szeben) megye (8,6%) követ.

13. Sz. Térkép

A kutatás-fejlesztés tevékenység összes költsége megyék szerint, 2007-es év

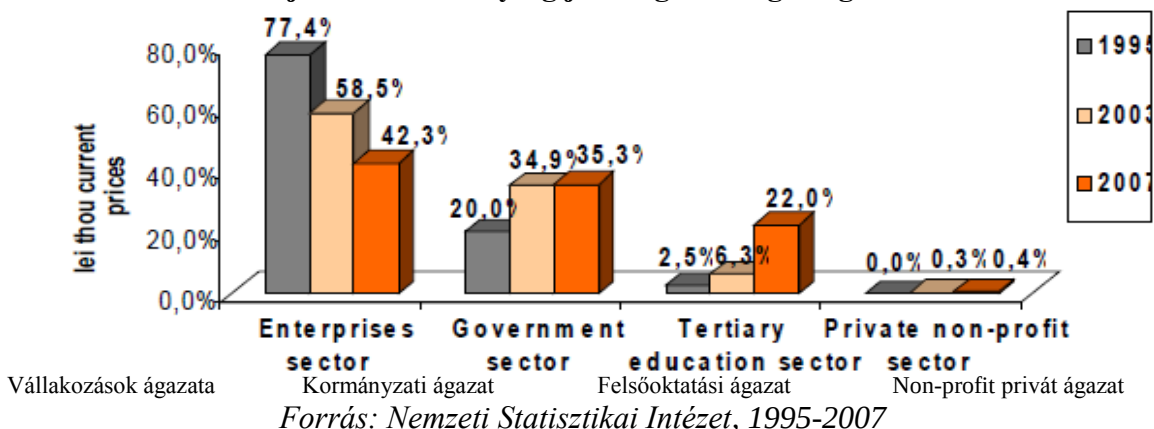
Ezer RON

Braşov (Brassó) megye esetében ez 48653 ezer RON összes költséget jelent a jelenlegi árakon, míg Covasna (Kovászna) megye és Harghita (Hargita) megye, együtt, ugyanazon évben csupán 2790 ezer RON-t költenek el.

A K&F Költségekre vonatkozóan a kivitelezési ágazat után, 2007-ben, a K&F tevékenység jelenlegi költségének 42%-át a vállalkozások ágazata adta, annak ellenére, hogy a felsőoktatási ágazat aránya jelentősen növekedett, 6,3%-ról 22%-ra, 2003 és 2007 között.

60. Sz. Ábra

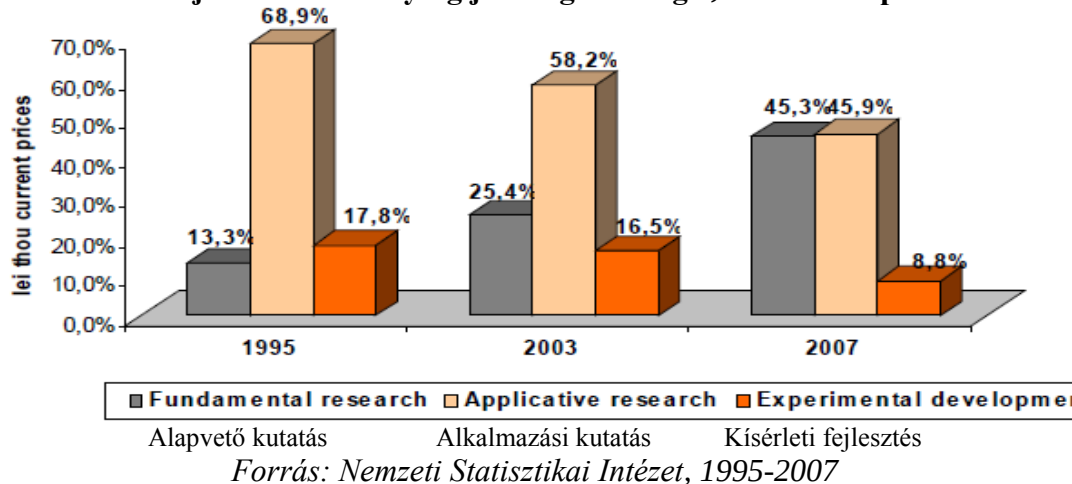
A kutatás-fejlesztés tevékenység jelenlegi költségei, ágazatok szerint

Ahogy az alábbi ábra mutatja, 2007-ben, az alapvető és alkalmazási kutatások uralkodtak Romániában, együttesen elnyelve a jelenlegi költségek több mint 90%-át.

61. Sz. Ábra

A kutatás-fejlesztés tevékenység jelenlegi költségei, a kutatás típusa szerint

A vállalkozások ágazatát főleg az alkalmazási kutatások érdeklik, míg a kormányzati ágazat által finanszírozott K&F programok és a felsőoktatási programok inkább az alapvető kutatásokra alapulnak.

Az utóbbi 10-12 évben megfigyelhetünk mind egy növekedési, mind egy csökkenési tendenciát országos szinten a kutatók számát illetően és a K&F ágazat keretében foglalkoztatott személyek számát illetően. Ahogy a fenti ábra is bizonyítja, 2000 a tendencia iránya megváltozásának éve. Úgyis, világos, hogy a Régióban non-lineáris tendencia található, mivel a növekedési és a csökkenési tendenciák váltakoznak különböző években. A K&F költségeinek tendenciáját elemezve a kutatás típusai szerint, kijelenthetjük, hogy az alapvető kutatások egyre gyakoribbá válnak országos szinten, míg mind a kísérleti alkalmazási kutatások, mind a fejlesztés egyre kisebb figyelemnek örvendenek.

Innovációs kapacitás – az innovatív ágazatok elemzése

Ezen fejezetet az országos szintű, valamint a Régió szintű innováció elemzésére szenteljük. Azon ágazatok azonosítása, melyek keretében az innováció növekedik, általában, és a leggyengébb ágazatok térképezése ezen szempontból elengedhetetlen feladatok.

A következő táblázat összegezi az innovátorok tipológiáját három különböző pillanatban, az országos statisztikák alapján.

9. Sz. Táblázat

Az innovátorok tipológiája			
	2002	2004	2006
Innovatív vállalkozások az iparban és a szolgáltatásokban	17,0%	19,9%	21,1%
Sikeres innovátorok	16,9%	19,7%	21,0%
Csak termék-innovátorok	2,4%	1,8%	1,9%
Csak eljárás-innovátorok	1,8%	4,6%	4,1%
Termék-innovátorok és eljárás-innovátorok	12,7%	13,3%	15%
Vállalkozások aktív és/vagy feladott innovációkkal	0,1%	0,2%	0,1%
Non-innovatív vállalkozások	83,0%	80,1%	78,9%

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2002-2006

Első sorban meg kell figyelni **a non-innovatív vállalkozások csökkenő arányát**, annak ellenére, hogy a 2006-ban felvett 78,9%-os arány eléggé nagy. Az ipar és szolgáltatások keretében létező innovatív vállalkozások száma 6013 volt, ebből 5970 legalább egy terméket vagy egy innovatív eljárást vezetett be vagy váltott valóra. Az innovátorok leggyakoribb tipológiája a termék-innovátorok és az eljárás-innovátorok (4276).

Az innovációk feladására vonatkozó alacsony arány nem jelenti feltétlenül azt, hogy a romániai innovatív vállalkozások kötelezőképpen sikeres innovátorok, hanem, inkább azok elővigyázatosságára és az innovációra vonatkozó kockázatok vállalásának alacsony óhajára hívja fel a figyelmet.

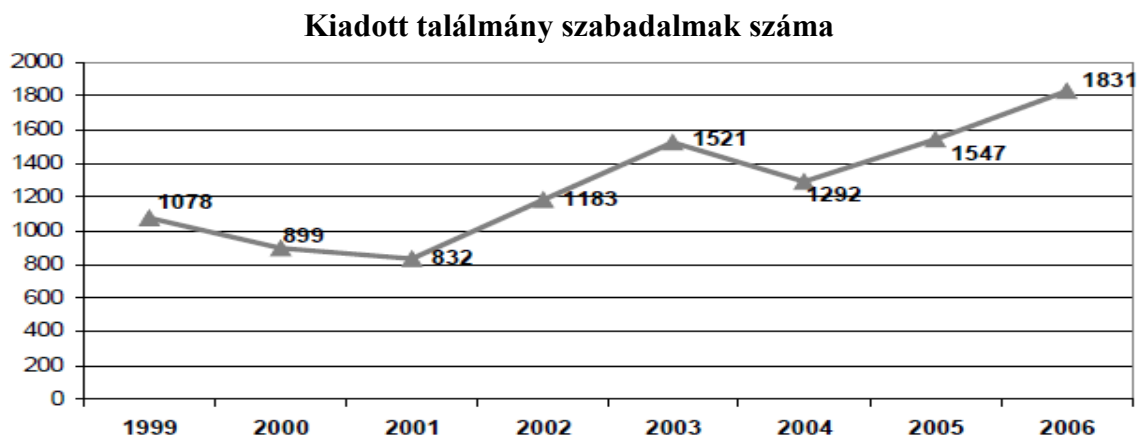
A 2009-es Innobarometer tanulmány szerint, a romániai meginterjúvolt vállalkozások 39%-a kijelentette, hogy az innováció akár egy elsőrendű jövedelemforrás, akár egy jelentős jövedelemforrás (a 36%-os EU 27 átlag felett). Mindezek ellenére, hangsúlyozni kell, hogy az Innobarometer szerzői felelevenítik az olvasó számára azon tényt, hogy a meginterjúvolt vállalkozások olyan ágazatokból voltak átvéve, melyek innovatívnak voltak tekintve. Ekképpen, az elnyert eredmények nem jelentősek az országok keretében vagy akár az EU keretében levő teljes üzleti közösség számára. A legalább 20 személyt foglalkoztató vállalkozások véletlenszerűen kerültek kiválasztásra meginterjúvolás céljából, a fent említett erősen innovatív ipar keretéből.

A vállalkozások 78%-a legalább egy innováció típusát vezetett be (szolgáltatások, termékek, marketing, szervezeti innováció vagy innovatív eljárás). A tanulmányozott román cégek majdnem három negyede innovatív termékeket vagy szolgáltatásokat vezettek be 2006-ból (a 67%-os EU 27 átlag felett), de, mikor az innovatív eljárásokról

van szó, az arány csupán 45%, az EU átlag alatt. A marketing innováció és a szervezeti innováció esetében, az ezen innováció típust bevezető vállalkozások aránya 48, illetve 52 százalék volt. Románia azon tagállamok között helyezkedett el, melyekben a vállalkozások legnagyobb mértékben vannak jelen, ezen tény azt tükrözi, hogy az innováció fokozott fejlődését mutatja (11% a meginterjúvált cégek közül). Ezen tény tükrözi a privát ágazat kötelezettségvállalását a lisszaboni kritériumokkal szemben.

A kiviteli eredmények alapján, **kedvező eredmények** kerültek kivitelezésre az utóbbi évek lefolyása alatt, figyelembe véve a kiadott szabadalmak számát. Növekvő tendencia ellenére, **a kiadott találmány szabadalmak száma** (1831 kiadott szabadalom Romániában 2006-ban) **meglehetősen alacsony marad.**

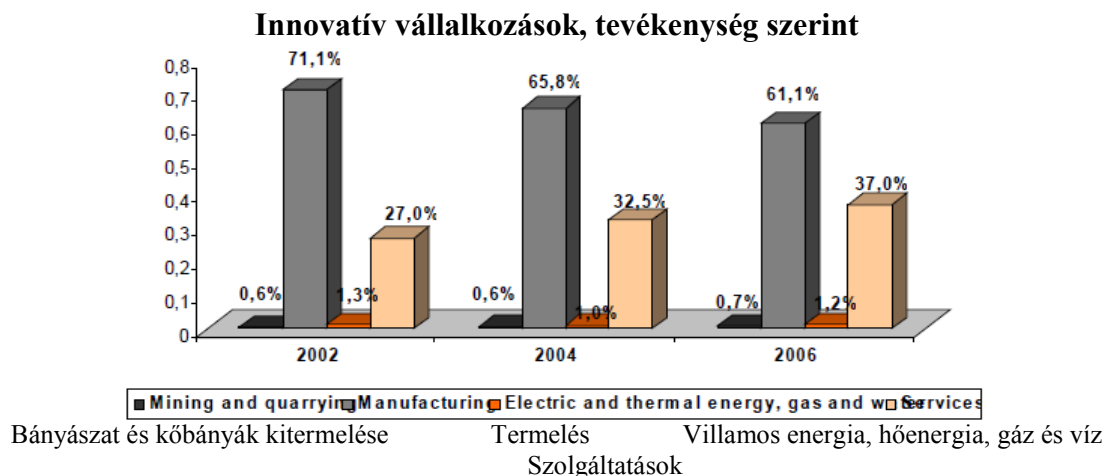
62. Sz. Ábra

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007-es Statisztikai Évkönyv

Azon ágazat felismerése, mely keretében az innovációk növekedtek, kétségtelenül első fontosságú kérdés. A statisztikák szerint, az innováció **főleg a termelési ágazatban** van jelen (71,1%-ot fedezve 2002-ben és 61,1%-ot 2006-ban), ezt a szolgáltatások követik, 37%-os aránnyal.

63. Sz. Ábra

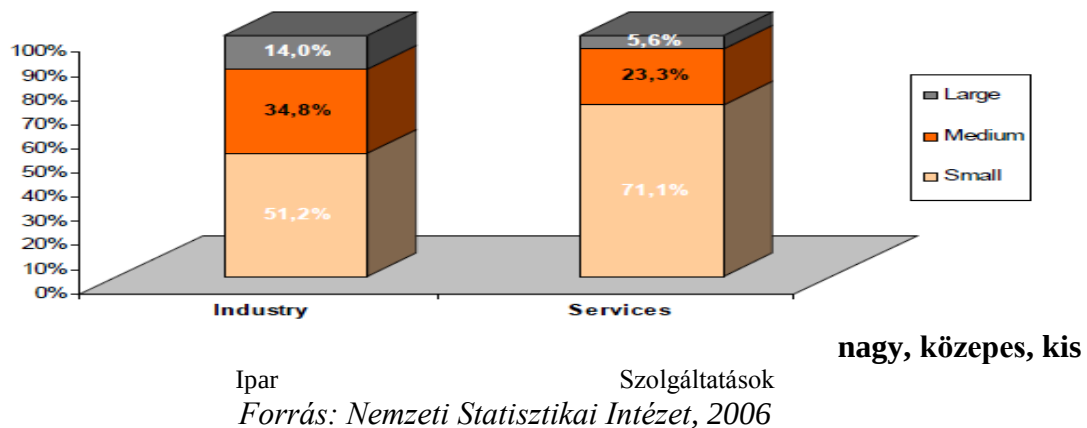
Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2002-2006

A fenti ábrában, úgyszintén megfigyelhetjük a bányászatra és kőbányák kitermelésére, illetve az ipari ágazat keretében a villamos energia ágazatára vonatkozó innovatív vállalkozások alacsony arányát.

Az innovatív vállalkozásokat méret szerint elemezve, 51,2% az ipar keretében levő kisvállalkozás, míg, a szolgáltatások ágazata esetében, 71,1% kisvállalkozás. A közepes méretű vállalkozások 34,8%-kal, illetve 23,2%-kal rendelkeznek, míg **a nagyvállalkozások a legkevésbé innovatívak**, ahogyan az alábbiakban bemutatásra került.

64. Sz. Ábra

Innovatív vállalkozások, tevékenység és méret szerint

Az ismeretek és az innováció össze vannak kapcsolva, ezért a fokozott ismeretekre alapuló üzleti szolgáltatások (KIS) hozzájárulhatnak egy jobb teljesítményhez és gyarapíthatják az üzleti ágazat innovációs kapacitását.

Az ipar esetében, **egy vállalkozás vagy egy vállalkozás-csoport keretében** létezett egy elsődleges információforrás (40,6%), melyet az ügyfelek követnek (33,4%) (azon vállalkozások számára, melyek a kiválasztott információforrásnak nagy jelentőséget nyújtottak) **az innovációk számára** 2006-ban. A tanácsadók, a kereskedelmi laboratóriumok vagy a K&F magánintézetek, az egyetemekkel vagy egyéb felsőfokú oktatási intézményekkel és kormányzati vagy non-profit kutatási intézményekkel együtt, kiegészítő információforrások voltak (együttesen 12,5%-kal rendelkezvén). A szolgáltatások esetében, a leggyakoribb információforrás ugyancsak a vállalkozások vagy a vállalkozás-csoportok, felszerelés, anyagok, összetevők vagy szoftver szállítói keretében volt található, és második helyet foglalta el.

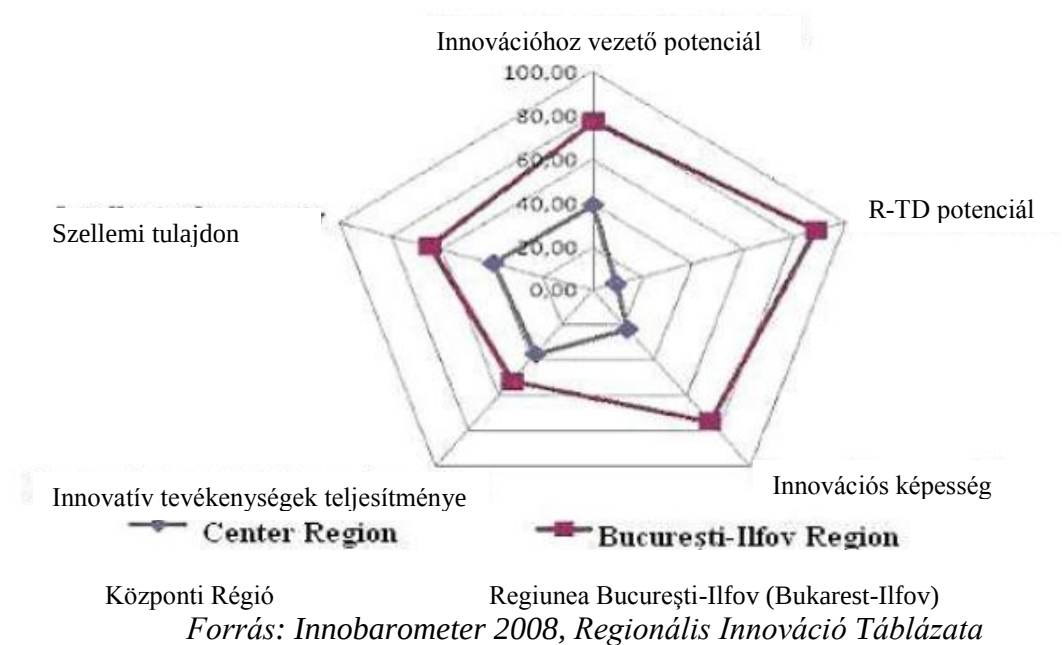
Ezen statisztikák bebizonyították, hogy a romániai innovációs rendszer lényegesen a kereslet felé van irányítva. Másrészt, azon következményt vonhatjuk le, hogy az **oktatás, kormány és privát ágazat közötti kapcsolat** a K&F&I-re vonatkozóan, inkább alkalmi, negatíven érintve a gazdaság keretében a kutatási eredmények alkalmazását.

A Központi Régióban, **a start-up-ok és spin-off-ok** úgy tűnik, hogy azon területeken mennek végbe, ahol nagyobb **a felsőoktatási intézmények összesűrítése**. Ennek érdekében, ahogyan a fentiekben is bemutattuk, Braşov (Brassó) megye és Sibiu (Szeben)

megye rendelkezik a legjobb esélyekkel. Harghita (Hargita) megyében és Covasna (Kovászna) megyében, az egyetemek alacsony száma miatt, a helyi **önkormányzatok és ügynökségek** tekintendők a legfontosabb nyilvános partnereknek a PPP potenciálban, a K&F&I programok alapján.

A műszaki innováció szempontjából, mérsékelt teljesítmény jellemzi a Harghita (Hargita) megyei és Covasna (Kovászna) megyei vállalkozásokat, de jelentős előrehaladás ment végbe a Vállalkozások Forrásainak Tervezése szoftver alkalmazásainak bevezetésével, az ISO szabványok megszerzésével, a szervezeti változások kivitelezésével és a marketing innovatív stratégiáinak kidolgozásával.

A Régió az ötödik helyet foglalja el mint innovatív régió, a romániai nyolc fejlesztési régió között (forrás: Innobarometer 2008, Regionális Innováció Táblázata), egy, 64 mutatón alapuló számítás szerint.

A Régió kiemelkedik a következő területeken: **tervezések és szabadalmak** (a tervezések és szabadalmak/1000 vállalkozás számára vonatkozóan), **copyright megszerzése** (copyright száma/1 millió lakos). Ráadásul, a régió **második helyen áll** a **szellemi tulajdon** tekintetében, K&F egységek száma/1 millió lakos, IKT ráfordítások és aktív munkavállalók aránya az átlag és magas ágazatban.

Mindent összevetve, rögzíthetjük, mint egy pozitív tendenciát azon tényt, hogy az innovatív vállalkozások száma illetve százalékaránya, illetve az innovatív szabadalmak száma állandó növekedésben van országos szinten. Ezen tény azon következtetésre vezet, hogy az ország innovatív képessége javul.

A régió innovatív képességét illetően, itt megtalálhatók olyan források, melyek felhasználási foka vissza van maradva a tényleges potenciáljukhoz képest. Például az emberi erőforrások, melyek utólagos fejlődése a jövőben a régió számára egy viszonylagos előnyt jelentenének.

III.2 A területi vállalkozási politikák, főleg az innovatív vállalkozások, start-up-ok és spin-off-ok esetében létező hatásokra alapulva

A program kerete és nemzeti szabályzatok az üzleti ágazatra vonatkozóan

Romániában a társaságok megalapítását az utólagos módosításokkal ellátott 31/1990. sz. törvény szabályozza. A törvény értelmében a társaságok jogszerű formái a következők: általános kereskedelmi társaságok, korlátolt kereskedelmi társaságok, vegyes társaságok, korlátolt felelősségű privát részvénytársaságok és korlátolt felelősségű társaságok.

A program keretét illetően, bevezetésre került **9 program, melyet az állami költségvetés finanszíroz** 2009-ben, és melyek célja a kis- és középvállalkozások. Ezek között találhatók a **vállalkozási képességek, a korszerűsítési képességek felé irányított programok**, valamint az **oktatás** felé irányított programok.

A több évre szóló programok jegyzéke, a Kis- és Középvállalkozások és Szövetkezetek Nemzeti Ügynöksége vezetése alatt a következőket tartalmazza:

- Több évre szóló program a Kis- és Középvállalkozások Nemzetközi Vására TIMM 2008 számára;
- ✓ Támogatási program az üzletek áthelyezése számára;
- ✓ Több évre szóló nemzeti program a 2006-2009 közötti időszakra az export fejlődése célkitűzéssel rendelkező kis- és középvállalkozások támogatása érdekében;
- ✓ 2006-11 több évre szóló nemzeti program a kis- és középvállalkozások képzéshez és tanácsadási szolgáltatásokhoz történő hozzáféréseinek támogatása érdekében;
- ✓ Program a termékek és szolgáltatások forgalmazásának fejlesztése és korszerűsítése érdekében;
- ✓ 2002-09 több évre szóló nemzeti program, mely támogatja az újonnan létesített vállalkozásokon és mikrovállalkozásokon keresztül történő beruházásokat, valamint a technológiai korszerűsítés és felminősítés érdekében végzett beruházásokat;
- ✓ Program a kis- és középvállalkozások versenyképességének fokozása érdekében a minőségi rendszer bevezetésével és tanúsításával;
- ✓ 2006-09 több évre szóló nemzeti program a kis- és középvállalkozásokon keresztül történő exportok támogatása és fejlesztése érdekében;
- ✓ 2005-11 több évre szóló nemzeti program a kis- és középvállalkozások nő menedzserei között a vállalkozási kultúra fejlesztése érdekében;
- ✓ Program a vállalkozási képességek támogatása és fejlesztése érdekében a fiatalok között és azok finanszírozáshoz való hozzáféréseinek megkönnyítése (START).

(Forrás: INNO-Policy TrendChart – Politikai Tendenciák és Értékelési Program – ROMÁNIA 2008).

A kis- és középvállalkozások ágazata támogatásának egyik **fontos eszköze** a Kis- és Középvállalkozások Hiteleit Garantáló Nemzeti Alap. Az Alap megkönnyíti a kis- és középvállalkozások hozzáférést a kereskedelmi bankok és egyéb finanszírozó

intézmények által nyújtott pénzügyi eszközökhöz úgy, hogy a finanszírozás érdekében a bankoknak garanciákat nyújt.

Az EU pénzügyi segélyei működőképes programjai bevezetésével egyidőben, a Strukturális Alapok úgyszintén hozzáférhetővé váltak a regionális vállalkozási ágazat számára.

A 2007-2013 Regionális Működőképes Program 4. sz. prioritási vonalának célja, a regionális és helyi üzleti környezet megerősítése olyan struktúrák fejlesztésével, melyek támogatják a regionális és helyi fontosságú üzleteket, a használatlan és szennyezett ipari telephelyek rehabilitációját, új tevékenységekre való felkészítésüket és a mikrovállalkozások fejlesztésének támogatását.

A 2007-2013 Ágazati Működőképes Program, Gazdasági Versenyképesség Növelése 1. sz. prioritási vonala támogatja az ökológiailag hatékony és innovatív eredményes rendszert az eredményes és ökológiai beruházások támogatása segítségével és a piaci versenyre való felkészüléssel, különösképpen a kis- és középvállalkozások esetében, a kis- és középvállalkozások finanszírozáshoz való hozzáférést, és a vállalkozások fenntartott fejlesztését.

Röviden, mondhatjuk az üzleti ágazatra vonatkozó nemzeti szabályozó keretről, hogy ez a következő három típusú törvényből áll: kereskedelmi törvények, adózási törvények és egyéb kapcsolódó törvények (pl.: munkajog, ingatlanok törvényei és a külföldi beruházások törvénye).

A regionális vállalkozók által adott interjúk bebizonyították, hogy egy kezdő társaságnak nincs szüksége hosszú időre és óriási pénzügyi erőfeszítésre, de, mikor egy társaság vezetése kerül szóba, a különböző illetékek jegyzéke eléggé hosszú, anélkül, hogy megemlítenénk a közigazgatási problémák hatékonytalan menedzsmentjét, mely óriási idővesztés a menedzserek számára. Az üzletek világát számos több évre szóló program támogatja, az EU finanszírozás úgyszintén rendelkezésre áll, de az ezekre vonatkozó szükséges információk nem jutnak el minden esetben a vállalkozókhoz.

Az innovatív szabályzatok és a program kerete

A romániai K&F&I stratégiai keretét a **2007-2013 Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Stratégia** biztosítja. A stratégia keretében, az ország terve, hogy elérje az európai átlagot a K&F&I rendszer szerkezetét és teljesítményét leíró alapvető mutatók esetében. A stratégia szerint, a romániai KFI rendszer szerepe a tudomány és technológia fejlesztése Románia gazdasági versenyképességének növelése érdekében, a társadalmi minőség javítása és azon ismeretek értékesítése érdekében, melyeket fel kell használni a tettek látóhatárának bővítéséért. A **2007-2013 közötti időszakra szóló Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Terv** azon fő eszköz, mely segítségével a Tudományos Kutatás Nemzeti Hatósága (TKNH) bevezeti a 2007-2013-as *Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Stratégiát*. A nemzeti terv célja az országos KFI rendszer három stratégiai célkitűzésének teljesítése, éspedig: 1. ismeretek megteremtése, 2. Románia gazdasági versenyképességének növelése innováció segítségével és 3. társadalmi minőség növelése a megoldások fejlesztésével, ideértve a technológiai megoldásokat is.

A „Policy Mix” Projekt – Románia Országjelentés, az Európai Bizottság által alapozott tanulmány – DG Kutatás azonosítja a Policy Mix Románia összes kiemelt eszközét, a K&F ágazat belsejében és külsejében, a K&F sűrűségére közvetlen vagy közvetett hatással rendelkezők. Ennek megfelelően, 9 generikus, 17 ágazati, 1 szellemi tulajdonra vonatkozó, 3 K&F specifikus oktatási, 1 az alkalmazási politika jellegzetes eszközeire vonatkozó és 4 K&F innovációs program került azonosításra, mint nemrég befejezett vagy még működésben levő programok.

A még lefolyásban levő programok között a következőket kell hangsúlyozni, mint az országos/regionális K&F&I-re jelentősen ható eszközök:

IMPACT Program – melynek célja a társulások ösztönzése és a KFI olyan romániai projekteket tartalmazó portfóliójának fejlesztése, melyek képesek a strukturális alapok felvételére a 2007-2013 közötti időszakban. Az alapok az egyetemekből, kutatási intézményekből és ipari cégekből álló konzorciumok részére vannak kiosztva. A fő finanszírozási projektek a megvalósíthatósági elemzés, üzleti tervek, piackutatás és hatástanulmányok kidolgozása érdekében nyújtott tanácsadásra vonatkoznak.

A „Kiválóság kutatása” program – magasszintű minőségi és versenyképességi kutatási potenciál, infrastruktúrák és tevékenységek fejlesztését lépteti előre, az Európai Kutatási Terület elsőbbségeivel történő jobb korrelációja érdekében, ideértve a jövőbeli 2007-2013 közötti időszakra vonatkozó EU Kutatási Keretprogramja (FP7) által támogatottakat; a program négy támogatási intézkedést feltételez: komplex K&F programok és integrált technológiai hálózatok; a fiatal kutatók pályafutásának fejlesztése; Romániában a K&F programok és intézmények betekintetősége javításának erőfeszítése, a tesztelési és mérési infrastruktúra javítása. A célcsoportok a következők: egyetemek, nyilvános vagy privát kutatási intézmények, nagy állami vagy privát intézmények és kis- és középvállalkozások, cégek, kutatók.

A versenyképességi és innovációs program, melyet a NASMEC koordinál, melynek célja az európai vállalkozások versenyképességének bátorítása, és mely főleg a kis- és középvállalkozások felé irányul.

Annak ellenére, hogy az **INFRA TECH program** 2007-ben véget ért, óriási hatása volt a nemzeti K&F és innovációs rendszer fejlesztésére, célja a technológia és innováció áthelyezés specializált struktúráinak fejlesztése lévén, ideértve a műszaki segítségnyújtás és informálási központok, technológia áthelyezési központok, inkubátorok és tudományos és technológiai parkok támogatását.

Ráadásul, az ágazati kutatás és a fejlesztési programok mellett 2009-ben finanszírozásra került 46 fő, különböző tudományos méretű program.

A 2007-2010 Nemzeti Reform Programnak megfelelően, a pénzügyi intézkedések csomagjának szándéka főleg a KFI tevékenységek ösztönzése volt, ezeket az új Adótörvénykönyv segítette elő: a RF bizonyos típusú költségeinek 100%-os levonhatósága; a gazdasági hatással rendelkező közvetlen RF beruházások 20%-os levonhatósága; a természetes személyek által szabadalmak felhasználásából vagy szabadalmak nyújtásából nyert jövedelmek adó alóli felmentése; az adó csökkentése a tárgyi eszközök és immateriális javak költségei értékcsökkenésének rugalmas opciói segítségével.

INNO-Policy TrendChart – A Politika Tendenciája és Értékelési Jelentés – ROMÁNIA
2008 azonosítja az adózási ösztönzéseket mint az országban létező jelen innovációs politika közvetlen eszközei. Ennek megfelelően, a 345/2002. törvény előírja az általános forgalmi adó megszüntetését a kutatási, fejlesztési és innovációs tevékenységek esetében; a 2007-2010 közötti időszakra szóló Nemzeti Reform Terv előírja egy Kockázati Tőkealap megteremtését az innovatív kis- és középvállalkozások és start-up-ok számára, míg a „Gazdasági Versenyképesség Növelése” Ágazati Működőképes Program meghatározza a „Termelési innovatív rendszerek” 1. sz. prioritási vonalában, a társaság tőkéjének és a kockázati tőkealapok megalapítását.

Az **Ágazati Működőképes Program** 1. sz. prioritási vonalának kulcsfontosságú közbelépési területein, a „Gazdasági Versenyképesség Növelésében” megtalálhatók, bő leírásban a következő kitűzött indikatív műveletek:

- √ A termelési ágazat megerősítésének és felminősítésének támogatása tárgyi eszközökbe és immateriális javakba történő beruházások segítségével (A technológiába, berendezésekbe, gépezetekbe, ruhaneműkbe, termelési engedélyekbe történő beruházások támogatása; Az immateriális javakba történő beruházások támogatása: szabadalmak, védjegyek, licencek és know-how megszerzése).
- √ A nemzetközi szabványok bevezetésének támogatása.
- √ Az új piacokhoz való hozzáférés és a nemzetközivé tétel támogatása.
- √ A kis- és középvállalkozások finanszírozásához jobb hozzáférés.
- √ Nemzeti és nemzetközi méretű üzletek támogatási szerkezeteinek fejlesztése.
- √ A kis- és középvállalkozások tanácsadásának támogatása.
- √ Támogatás a vállalkozások szállítói láncokba és clusterekbe történő bevezetése érdekében.

A 2. sz. prioritási vonal: Kutatás, Technológiai Fejlesztés és Innováció a kulcsfontosságú versenyképességi területek számára, a következő műveleteket mutatja:

- √ K&F közös projektek egyetemek/kutatási intézmények és vállalkozások között
- √ Komplex kutatási projektek, melyek magas szintű nemzetközi szakemberek részvételét segítik elő
- √ A létező K&F infrastruktúra fejlesztése és új infrastruktúrák megteremtése
- √ Kiválósági pólusok fejlesztése
- √ A K&F központokban levő hálózatok fejlesztése, országos szinten koordinálva és összekapcsolva
- √ Európai és nemzetközi hálózatok (GRID, GEANT)
- √ Közigazgatási kapacitás megerősítése
- √ Vállalkozásokban a K&F infrastruktúra fejlesztése és új K&F munkahelyek megteremtése
- √ Innováció előreléptetése a vállalkozások keretében

Azon indikatív művelet, melynek elnevezése **A magas technológiájú start-up-ok és spin-off-ok támogatási intézkedései**, a kulcsfontosságú terület keretében: KFI támogatás a vállalkozások számára – támogatja a start-up-ok és spin-off-ok innovatív tevékenységeit (az egyetemeken és kutatási intézetekben szerzett K&F eredmények alapján) annak érdekében, hogy az ismeretek és technológia áthelyezést biztosítsák és

hogy az illető vállalkozásokat segítsék a kutatásból származó termékek és szolgáltatások forgalmazásában.

A 3. sz. prioritási vonal: IKT a nyilvános és privát ágazatok kulcsfontosságú közbelépési területe számára: Az E-Gazdaság támogatása pénzügyi segítyt biztosít az IKT alkalmazások számára és azok együttműködési képességének. Az e-kereskedelem hálózatai fejlesztésének és az üzletek egyéb, interneten alapuló megoldásainak támogatása – egy indikatív művelet a dokumentumban elő van írva.

Következtetésképpen, az ország szabályozási keretét illetően, az utóbbi években számos pozitív intézkedést tettek (ennek jó példája az adóügyi intézkedések gyakorlatba helyezése). Úgyszintén, világos, hogy számos országos szintű program létezik, habár ezen programok regionális hatása még ismeretlen, emiatt nagy szükség van a jövőben az ezen típusú elemzésre. Végül, meg kell említenünk egy hiányosságot. A fentiekben már beszéltünk a regionális innovatív stratégia hiányának kérdéséről, míg Románia más régiói, mint például a nyugati régió, déli régió, délkelet și északkelet már kidolgoztak ilyen dokumentumokat.

III.3 Fontosabb szereplők, akik a régió innovatív képességének fejlesztéséhez hozzájárulnak

A vállalkozások bátorító fontosabb szereplők

Ezen fejezetben összpontosítani fogunk az országos és regionális üzletek támogatási infrastruktúrájának szerepére, hivatkozva a regionális vállalkozásokat bátorító fontosabb szereplőkre.

Egy regionális szinten illetékes hatóság hiányában és a vállalkozásokat koordináló és támogató intézményi háttér hiányában, csak néhány specifikus regionális program létezik Romániában (kizárva a Megyei Tanácsok, valamint a különböző Területi Hivatalok által kezdeményezett helyi működéseket). Ráadásul, **az üzleti ágazatnak nyújtott támogatás inkább központosított.**

A dekoncentráció eljárás eredményeként, az országos intézmények, mint például a **Kis- és Középvállalkozások és Szövetkezetek Nemzeti Ügynöksége**, területi hivatalokat nyitott (a központi régióban létezik 2 területi hivatal a Kis- és Középvállalkozások és Szövetkezetek számára, egy Braşov (Brassó) municípiumban nyílt és egy másik Târgu-Mureş (Marosvásárhely) municípiumban). Az Ügynökség fontos szerepet játszik a kis- és középvállalkozások támogatásában, a **Kis- és Középvállalkozások és Szövetkezetek Minisztériuma** tevékenységének átvételével.

A Romániai Privát Kis- és Középvállalkozások Nemzeti Tanácsa egy fontos szerv, melynek hivatása a privát kis- és középvállalkozások gazdasági, termelési, kereskedelmi, pénzügyi, jogi és egyéb jellegű érdekeinek előléptetése és védelme.

A Központi Terület Fejlesztési Ügynöksége tagja az **Erdélyi Üzleti és Innovációs Támogatás Hálózatának** – a BISNET-nek, egy három évre szóló konzorciumi projekt,

melynek tagjai fejlesztési ügynökségek, egyetemek és pénzügyi intézmények, támogatást és szolgáltatásokat nyújtva a központi és északnyugati régiók számára, egy 1.416.666 euróból álló teljes költségvetéssel.

A megyei szintű fejlesztési ügynökségek, mint például a Harghita (Hargita) Megyei Fejlesztési Ügynökség és a Braşov (Brassó) Megyei Tartós Fejlesztési Ügynökség, fontos szerepet játszanak a helyi kezdeményezések bevezetésében és koordinálásában.

Az üzletek regionális támogatási infrastruktúrája a következőkből áll: ipari parkok, üzleti inkubátorok, kereskedelmi kamarák és vállalkozás társulások, valamint tanácsadási szolgáltatásokat biztosító társaságok.

2006-ban, 36 működőképes ipari park létezett a megyében (melyek egy harmada a régióban helyezkedett el), melyek 426 gazdasági szereplőt vonzottak, ekképpen 13.312 új munkahelyet teremtve meg.

10. Sz. Táblázat

Régiók	Ipari parkok	Bevont vállalkozások	Területek - ha	
	-Sz-	-Sz-	Összesen	Rehabilitált
Északkelet	2	7	23,3	12
Délkelet	3	12	84,9	7,5
Dél	9	129	493,3	140,5
Délnyugat	3	23	34,4	8
Nyugat	1	3	19,3	19,3
Északnyugat	3	5	100,2	73,9
Központ	12	121	487,1	117,2
Bucureşti-Ilfov (Bukarest-Ilfov)	3	126	491	18,9
Románia	36	426	1.733	397,6

Forrás: Regionális Működési Program 2007-2013

Az **ipari parkok** létesítésére és működésére vonatkozó törvényhozás 2001-ben volt kialakítva. A 65/2001. sz. Kormányhatározatnak megfelelően, ezen létesítményeknek legalább 10 ha területtel kell rendelkezniük, országúthoz vagy európai úthoz való hozzáféréssel és meg kell felelniük különböző műszaki és környezeti kritériumoknak. Az alábbi táblázat jelen, központi régióban elhelyezkedő ipari parkokról adatokat foglal össze.

11. Sz. Táblázat

A Központi Régióban elhelyezkedő ipari parkok jegyzéke				
Sz.	Elnevezése	Megye	Terület	Állapot
1.	Zărneşti (Zernest) Ipari Park	Braşov (Brassó)	46,156 ha	Működőképes
2.	Pro-Roman Ipari Park	Braşov (Brassó)	104,5 ha	Működőképes
3.	Euro Land Vlădeni	Braşov (Brassó)	47,19 ha	Pázsit

	(Vledény) Ipari Park			
4.	Prejmer (Prázsmár) Ipari Park	Braşov (Brassó)	82,36 ha	Működőképés
5.	Braşov (Brassó) Ipari Park	Braşov (Brassó)	29 ha	Működőképés
6.	Metrom Braşov (Brassó) Ipari Park	Braşov (Brassó)	6,37 ha	Működőképés
7.	Carfil Ipari Park	Braşov (Brassó)	1,87 ha	Működőképés
8.	Făgăraş (Fogaras) Ipari Park	Braşov (Brassó)	10,017 ha	Működőképés
9.	Victoria (Viktóriaváros) Ipari Park	Braşov (Brassó)	5,50 ha	Alapítás alatt
10.	Sibiu (Szeben)-Şura Mică (Kiscsúr) Ipari Park	Sibiu (Szeben)	98,045 ha	Működőképés
11.	Sibiu (Szeben) Ipari Park	Sibiu (Szeben)	95,4 ha	Működőképés
12.	Mediaş (Medgyes) Ipari Park	Sibiu (Szeben)	14,356 ha	Működőképés
13.	Cugir (Kudzsir) Ipari Park	Alba (Fehér)	11,17 ha	Működőképés
14.	Sebeş (Sebes) Ipari Park	Alba (Fehér)	-	Érvénytelenített cím
15.	Mureş (Maros) Ipari Park	Mureş (Maros)	40,9 ha	Működőképés

Ahogy a fentiekben bemutatásra került (és ábrázolva van a *10. Sz. Térképen*), Braşov (Brassó) megyében létezik 9 ipari park, míg az efajta létesítmények teljesen hiányoznak Covasna (Kovászna) megyében és Harghita (Hargita) megyében.

Az üzleti inkubátorokat illetően, megfigyelhetjük, hogy területi szétosztásuk kiegyensúlyozottabb. Az előbbieken említett dokumentumnak megfelelően (ROP 2007-2013), 2006-ban az országban 21 üzleti inkubátor létezett, többségük délnyugaton (24%) és a központi régióban (19%) helyezkedik el.

Ezen inkubátorok regionális szétosztása bizonyítja, hogy 2009-ben, mindegyik megye rendelkezik legalább egy ilyen intézménnyel.

12. Sz. Táblázat

Üzleti inkubátorok a Központi Régióban				
Sz.	Elnevezése	Megye	Pénzügyi támogatás a következőkénél	Társaságok száma
1.	Sfântu Gheorghe (Sepsiszentgyörgy) üzleti inkubátor	Covasna (Kovászna)	ANIMMC	33
2.	Braşov (Brassó) üzleti inkubátor	Braşov (Brassó)	ANIMMC	15
3.	Alba Iulia (Gyulafehérvár)	Alba (Fehér)	ANIMMC	

	üzleti inkubátor			
4.	Innováció és üzleti fejlesztés központi egyesülete Harghita (Hargita)	Harghita (Hargita)	Phare Program	5
5.	Echo Business üzleti inkubátor	Harghita (Hargita)		
6.	Sibiu (Szeben) üzleti inkubátor	Sibiu (Szeben)	Phare Program és Világbank	12
7.	Mureş (Maros) üzleti inkubátor	Mureş (Maros)	Alapítás alatt	Cél: 20

Ezen intézmények létesítése Phare programokból, Világbanktól és Románia költségvetéséből származó különböző finanszírozási források segítségével történt. A Romániában inkubált vállalkozások átlagos száma 11 (forrás: NAP 2007-2013), az EU átlag alatt.

Sajnos, ezen intézmények még nem alkotnak egy hálózatot, és ekképpen hatékonyságuk a potenciál alatt marad.

Figyelembe véve a Régióban működő különböző típusú üzleti inkubátorokat, létezik C és M típusú (tégla és malter), falak nélküli típus, mely a régióban újdonságot jelent. Minezek ellenére, a regionális inkubátorok részt vesznek a más vállalkozásokkal történő együttműködésben és néha megpróbálják összekapcsolni az inkubált társaságok tevékenységeit az inkubálásnak nem alávetett társaságok tevékenységeivel. Úgyszintén, néha a külső társaságoknak műszaki vagy menedzseri támogatást nyújtanak, a piaci ár alatt. Egyéb külső szolgáltatások, mint például az EU finanszírozási lehetőségekre vonatkozó információk nyújtásának szolgáltatásai, a szabadalmak megszerzése, stb, ugyancsak rendelkezésre állnak az inkubálásnak nem alávetett társaságok számára.

A belföldi vállalkozásokra vonatkozóan nyújtott szolgáltatások általában a következőket tartalmazzák: alapvető infrastruktúra, tér (elemekből álló tér, konferenciaterem, gyűlésterem) és különböző irodai felszerelés, hozzáférés az internethez és telefonhoz, biztonság és tisztaság, mellékszolgáltatások, valamint marketing (reklám, vásárokon és kiállításokon való részvétel) és menedzseri szolgáltatások. A szolgáltatások fedezik a kezdő vállalkozásokra vonatkozó különböző törvények terjedését és magukba foglalják úgyszintén a bizonyos üzleti tervek kidolgozását.

A vállalkozási kezdeményezését fejlesztő ezen eszközöket szívesen fogadják a társaságok életüknek főleg kezdeti és növekedési időszakában.

Az egyirányú információáramlás mellett (a társaságok inkubátoraitól), a regionális üzleti inkubátorok mindent megtesznek annak érdekében, hogy az inkubált társaságoknak az információkat és az ismereteket szétosszák. Az üzleti inkubátorok támogatják, általában, az innováció fejlesztését és az új technológiák fejlesztését, habár, a megfelelő K&F infrastruktúrával vagy alkalmas laboratóriumokkal rendelkező inkubátorok száma országos szinten még alacsony.

Megyei szinten, léteznek Kereskedelmi és Iparkamarák, melyek nem-kormányzati és non-profit törvényes entitásokként működnek (KIK a régió minden megyéjében található). Ezen intézmények érdekeltségi csoportok, de segítő szolgáltatásokkal is rendelkeznek, mint például: informatikai segítségnyújtás, jogi és gazdasági tanácsadás a tevékenység szintjén, tanfolyamok és szemináriumok megszervezése, pályázatokra tanácsadás, az üzletek előreléptetése stb. a kereskedelmi társaságok számára.

Meg kell említeni a kamarák minőség biztosítására vonatkozó tevékenységeit, ezek támogatását a bizonyos minőségi szabványok tagtársaságok általi elérésére. A kamarák támogatják néha a vállalkozások export tevékenységeit a nemzetközi viszonyok fejlesztésével, a piaci beszerzéseket, valamint a vásárokon és kiállításokon való részvételt.

A vállalkozások társulása egy másik viszonylag jól fejlett szerkezetnek tekinthető, úgyszintén fedezve olyan területeket a régióban, melyeket a kis és közepes városok uralnak (a Régióban, az efajta szervezetek száma körülbelül 20). A társulás fő célja az érdekek előreléptetése, melyet néha kiegészítenek az informálási célú segélynyújtó szolgáltatások.

Ráadásul, a privát ágazat a kis- és középvállalkozások támogatási eszközeként működhet, figyelembe véve a tanácsadási szolgáltatásokat nyújtó vállalkozásokat. Utólagosan, ezen üzletek száma növekedett, hozzájárulva a kis- és középvállalkozások ágazatának versenyképességéhez.

Következtetésképpen, kijelenthetjük, hogy a Központi Régió, az üzleteket támogató infrastruktúra szempontjából, eléggé kedvező helyzetben található Románia egyéb régióihoz képest.

Ennek ellenére, az általános következtetés azt mutatja, hogy az üzletek támogatása céljával rendelkező intézmények száma még alacsony. A meginterjúvolt személyzet gyakran említettek példákat Európa Nyugati országai közül mondván, hogy amíg a Régió nem fog hasonló helyzettel rendelkezni, addig nem várhatunk lényeges előrehaladást a vállalkozások versenyképességének területét illetően.

Az innováció regionális rendszerének fő szereplői

A Romániában létező innovációs és üzleteket támogató szervezeteket az Innovációs és Technológia Áthelyezés Nemzeti Hálózata (ReNITT) koordinálja, a Tudományos Kutatás Nemzeti Hatósága (a 2005. november 17-ei 1449. sz. Határozattal megalapított) vezetése alatt. 11 technológia áthelyezési központ, 19 technológiai informálási központ, 15 technológiai és üzleti inkubátor és 4 tudományos és technológiai park kerül belefoglalásra a ReNITT-be az ország különböző régióiból.

A TKNH weboldalának megfelelően, a Tudományos Kutatás Nemzeti Hatósága létesítésének értelme az ismeretekre alapuló társaság fejlesztésének előreléptetése szükségletéből született. Ismervén az EU keretében és a Románia keretében levő átlag közötti nagy különbséget a kutatást és a technológia fejlődését illetően, a TKNH

elvállalta azon küldetést, hogy Románia kormánya határozatának kivitelező menedzsereként cselekedjen annak érdekében, hogy a KTF számára a közösségi támogatást gyorsan megemelje a Lisszaboni „Három Százalék a KTF számára” merész cél eléréséért.

A Nemzeti K&F Rendszer összetételében a nyilvános entitások (kutatási-fejlesztési intézmények, közintézményekként megszervezett központok vagy állomások, nemzeti cégek keretében megszervezett kutatási-fejlesztési intézmények vagy központok, a központi vagy a helyi közigazgatáshoz tartozó nemzeti társaságok vagy egyebek; nemzetközi szerződések alapján alapított nemzetközi kutatási-fejlesztési központok; egyéb közintézmények vagy azok összetevői, melyek tevékenységi köre magába foglalja a kutatási-fejlesztési tevékenységet) és privát entitások (cégekként megszervezett kutatási-fejlesztési entitások; cégek vagy azok összetevői, melyek tevékenységi köre magába foglalja a kutatási-fejlesztési tevékenységet; akkreditált privát egyetemek vagy azok tanszékei) vannak, entitások és intézmények, melyek tevékenységi köre magába foglalja a K&F tevékenységet.

Figyelembe kell vennünk azon tényt, hogy a Regionális Fejlesztés Központi Ügynöksége tagja az Európai Innovatív Régióknak (IRE), egy hálózat melynek célja a tapasztalatcsere megkönnyítése és az európai azon régiók közötti jó gyakorlatok, melyek az innovációt támogató kapacitásukat és a régióbeli cégek közötti versenyképességüket fejlesztik.

A régióban **3 technológiai informálási központ** található, elhelyezkedésük a következő: Braşov (Brassó) megye, Alba (Fehér) megye és Mureş (Maros) megye, az agro-élelmiszeri, az agro-turisztikai, a faipari, illetve a környezetvédelmi ágazatokban. Nem léteznek a **régióban technológia áthelyezési központok és technológiai parkok.**

A **Egyetemi Kutatás Nemzeti Tanácsa** által akkreditált régióbeli **kutatási központok** száma 18. Ezen központok a következő egyetemek keretében működnek:

- √ Petru Maior Egyetem, mely Târgu-Mureş (Marosvásárhely) municípiumban található
- √ Sibiu (Szebeni) Egyetem, mely Sibiu (Szeben) municípiumban található
- √ Transilvania Egyetem, mely Braşov (Brassó) municípiumban található
- √ „1 Decembrie 1918” Egyetem, mely Alba Iulia (Fehérvár) municípiumban található

Ezen egyetemek úgyszintén fontos szereplők, akik **hozzájárulnak** a régióbeli cluster szervezetek fejlesztéséhez. Ezen cluster fogalom egy viszonylag új megközelítés (és egy szervezési szempont) a megyében és egy fokozott köztámogatási politika ellenére, néhány cluster típusú szervezet természetes módon fejlődött ki (nyilvános clusterok mint például: ipari parkok, tudományos és technológiai parkok, törvény által kerültek megalapításra). Az utóbbi években, közös programok kerültek megszervezésre a belföldi és külföldi clusterok/cluster kezdeményezések, a know-how és jó gyakorlatok cserére vonatkozóan, a szervezetek megalapítását illetően.

A Clusterok Európai Megfigyelője szerint, Romániában létezik 5 szervezeti cluster, ezek közül az egyik ECO bejegyzett tag lévén.

Különböző tanulmányok és elemzések a Régióra összpontosítottak és kimutatták, hogy a következő cluster szervezetek a következő gazdasági övezetek keretében fognak kifejlődni: a fa feldolgozása, fazekasság, nyomtatás és sajtóipar, porcelán, fémtermékek, élelmiszeripar, építkezések, energia, idegenforgalom és a hulladékok kezelése.

A clusterek sikeres fejlődése irányába tett nagy lépést mutatja a szervezeti kultúra arculatának megváltoztatása. A szocialista rendszer közvetlen eredményeként, az uralkodó szervezeti kultúra egyedi és konzervatív irányba költözött, ahol az együttműködési esélyek jelentősen csökkennek. Különböző nemzeti és európai programoknak és politikáknak, valamint egy jobb piaci helyzet elismerésének köszönhetően, általában a vállalkozások helyzete újabban megváltozott. A merev és erősen hierarchikus hagyományos szervezeti struktúra rugalmasabbá válik, ekképpen több sikerrel alkalmazkodva a globális gazdasági környezethez.

A NIS-nek megfelelően, 2006-ban a szervezeti innovációval rendelkező innovatív vállalkozások százalékaránya 32,3 százalék volt nemzeti szinten. Az ipar tekintetében, az innovatív vállalkozások 31,6%-a bevezetett egy szervezeti innovációt, míg a marketing innovációs vállalkozások százalékaránya 5 volt. A szolgáltatások esetében ezen százalékarány 33,4, illetve 4. Ezzel egyidőben, az együttműködésben résztvevő innovatív vállalkozások aránya az innovatív vállalkozások összességének csak 17,3%-a. Az Innobarometer 2009 felderítette, hogy az innováció támogatása céljára nemzetközi szinten tevékenységeket végző társaságok aránya (mint például: más országokban található társaságok felé történő feladat kiosztás; más országokban található társaságokban véghezvitt beruházás; egyéb fajta együttműködés a más országokban levő helyi partnerekkel; egyéb országokból munkavállalók toborozása, állandó vagy ideiglenes jelleggel; a más országokban innovatív termékek piaci tesztelése) 2006-ból csupán 31% volt, az EU 27 átlag alatt. Egy kedvező szervezeti kultúra és egy együttműködési kapacitás észerevehető az újonnan létesített társaságok esetében.

A vállalkozásokat bátorító nagy szereplők fentiekben leírt helyzetéhez képest, a regionális innovatív rendszer esetében kedvezőtlenebb helyzettel találkozhatunk.

A regionális innovációt támogató szereplők száma lényegesen alacsonyabb az üzleteket támogató szereplők számánál. Ennek következtében, a jövőben fenntartott erőfeszítést kell tenni a Régióban olyan intézmények megalapítása érdekében, mint a technológia áthelyezések központjai és technológiai parkok, sőt meg kell teremteni a szükséges gazdasági, humán, infrastrukturális feltételeket, valamint egyéb feltételeket is.

III.4 Az üzleti ágazat általános helyzetének SWOT elemzése, felismerve főleg azon nagy problémákat, melyekkel az innovatív vállalatok számolnak

Erős pontok	Gyenge pontok
Az üzletek általános infrastruktúrája	
➤ A gazdaság ágazatában végzett sikeres reformok ➤ A régióban az ipari parkok és üzleti inkubátorok nagy száma ➤ A Vállalkozók Társulatának jól fejlett hálózata ➤ Az üzleteket támogató infrastruktúra kiterjedése ➤ Üzleti inkubátorok által kezelt sikeres projektek ➤ A Régióban cluster típusú környezetek	➤ Inkubált társaságok alacsony átlagos száma ➤ A kis- és középvállalkozásokat támogató specifikus regionális programok és eszközök hiánya ➤ Az üzleti ágazatnak nyújtott támogatás központosított ➤ Területi kiegyensúlyozatlanságok az ipari parkok elhelyezkedését illetően ➤ A nem innovatív vállalkozások nagy százalékaránya ➤ A clusterok és a földrajzi és ágazati hálózatok hiánya ➤ Eredménytelen menedzsment a közigazgatási kérdések esetében ➤ Sok típusú adó a társaságok esetében
Humán erőforrások menedzsmentje	
➤ Értékes emberi potenciál ➤ Magas szellemi tulajdon Románia többi Régióihoz képest ➤ A munka termelékenységének folyamatos növekedése	➤ A régió alacsony hozzájárulása a K&F tevékenység keretében létező munkavállalók országos számához ➤ A regionális K&F tevékenységben alacsony munkavállalói szám ➤ A vidéki kis- és középvállalkozások esetében problémák az ismeretekhez történő hozzáférésben ➤ A kapcsolatok hiánya az üzleteket támogató infrastruktúrával rendelkező különböző intézmények között ➤ Együttműködés hiánya a felsőoktatási ágazat és a privát ágazat között
Technológia & innováció fejlesztése	
➤ Intézményi reformok a nemzeti innovációs rendszer területén ➤ A felsőoktatás emelkedett hányada a jelenlegi K&F költségekben ➤ A kiadott találmány szabadalmak számának növekedése ➤ A Régióban értékes emberi potenciál ➤ Az elnyert tervezési szabadalmak és védjegyek száma ➤ Az innováció feladására vonatkozó alacsony arány ➤ Aktív munkavállalók nagy százalékaránya a közepes és felső ágazatban Románia többi Régióihoz képest ➤ Romániában működő akkreditált kutatási központok	➤ A kis- és középvállalkozások ágazatának alacsony innovációs képessége ➤ Alacsony GBAORD és BHT összes K&F költsége ➤ K&F foglalkoztatott személyzetének alacsony százalékaránya ➤ A régiókon belüli kiegyensúlyozatlanságok az innovációt illetően ➤ A régió alacsony hozzájárulása a K&F regionális költségeihez ➤ Óriási területi kiegyensúlyozatlanságok a K&F regionális költségeit illetően ➤ A kutatásra és fejlesztésre önköltségre alapuló infrastruktúra alacsony minősége ➤ A szabadalmak megszerzésének hosszadalmas eljárása ➤ A városi területekre sűrített innováció és üzleteket támogató infrastruktúra ➤ Regionális innováció stratégiájának hiánya ➤ Olyan kis- és középvállalkozások, melyek

	a KFI-be beruházandó tőke hiányát szenvedik ➤ Az eljárás-innovátorok aránylag alacsony hányada az innovatív vállalkozások között ➤ A Régióban található technológia áthelyezési központok és a technológiai parkok hiánya
Lehetőségek	Veszélyek
Politikai/szabályozási környezet	
➤ A privát vállalkozókat támogató politikai háttér ➤ A vállalatok számára barátságos adózási politika ➤ A K&F-re és innovációra vonatkozó nemzeti törvényhozás és szabályozási normák egyeztetése az EU-ban levőkkel ➤ A KFI hangsúlyozása a nemzeti és regionális tervek és stratégiák esetében ➤ Az innovációra vonatkozó nemzeti stratégikus keret ➤ Egy társaság alapítása nem igényel sok időt és óriási pénzügyi erőfeszítést	➤ A szabadalmak megszerzésének hosszadalmas eljárása elbátortalaníthatja az innováció megjelenését ➤ A szabadalmak, védjegyek és tervezések törvénye alkalmazásának bürokratikus eljárása
Gazdasági környezet	
➤ A kis- és középvállalkozásokat támogató elérhető EU programok és eszközök ➤ A privát ágazat összes K&F költséghez való hozzájárulásának növelése ➤ A Régióban rendelkezésre álló számos program, melyet az állami költségvetés finanszíroz ➤ Regionális kis- és középvállalkozások finanszírozási lehetőségei, az EU-tól rendelkezésre álló pénzügyi segély ➤ Az üzletek regionális fejlesztési infrastruktúrájának folyamatos fejlődése ➤ A KFI tevékenységek ösztönzésére tervezett adóügyi intézkedések	➤ Az üzlet közvetett költségei és az adóügyi rendszer kiegyensúlyozatlansága miatt a külföldi KFI szereplők a régiót kerülni fogják
Társadalmi/kulturális környezet	
➤ Az innováció kultúrájának elterjedése ➤ A nemzetközi együttműködés képességének növelése ➤ A szervezési kultúra megváltoztatása	➤ A kutatók elhagyják a régiót, a képzett munkaerő „brain drain” jelensége ➤ Az innovációra vonatkozó gondolkodási mód, eredménytelen gondolkodásmód
Technológiai környezet	
➤ Részvétel a K&F nemzetközi programokban és hálózatokban ➤ Technológia áthelyezés központjainak létesítése a vidéki területeken ➤ A vidéki innovációt támogató programok kezdeményezése ➤ Know-how és jó gyakorlatok behozatala ➤ KFI programok lebonyolítása országos szinten ➤ A jövőbeli cluster szervezetek valószínűleg specifikus gazdasági méretekben fognak fejlődni	➤ Régióon belüli kiegyensúlyozatlanságok növekedése műszaki infrastruktúra és felszerelések szintjén ➤ Városi-vidéki kiegyensúlyozatlanságok növekedése a regionális innovációs rendszer tekintetében ➤ A gazdaságban a kutatási eredmények alkalmazhatósága

Elsőbbség létrehozásának mátrixa

Megjelenés esélye		Lehetséges hatás		
		Nagy	Közepes	Alacsony
	Nagy	- A gazdaság ágazatában végzett reformok	- Az üzleteket támogató infrastruktúra kiterjedése - A nemzetközi együttműködés képességének növelése	- Együttműködés hiánya a felsőoktatási ágazat és a privát ágazat között - Regionális kis- és közép vállalkozások finanszírozási lehetőségei, az EU-tól rendelkezésre álló pénzügyi segély
	Közepes	- A nemzeti és regionális tervek és stratégiák esetében a KFI hangsúlyozása - A gazdaságban a kutatási eredmények alkalmazhatósága	- Alacsony cluster-képzési szint - Az adóügyi rendszer kiegyensúlyozatlansága miatt a külföldi KFI szereplők a régiót kerülni fogják	- Az innovációra vonatkozó régiókon belüli kiegyensúlyozatlanságok
	Alacsony	- Regionális innováció stratégiájának hiánya	- A privát ágazat összes K&F költséghez való hozzájárulásának növelése	- Az innovációra vonatkozó gondolkodási mód, eredménytelen gondolkodásmód

IV. RÉSZ Indítványok és javaslatok a Központi Régióban levő vállalkozási (innovatív kis- és középvállalkozások) problémák mellőzésére

Fő problémák azonosítása

Az innovációra vonatkozó, Régiót érintő problémák megoldása képezi a jelen tanulmány egyik legfontosabb elvét. A statisztikai adatok kezelése, valamint az interjúk alkalmával elnyert minőségi adatok összegyűjtése és elemzése a tanulmány szakmai és módszertani alapjául szolgált. A felhasznált módszertant illetően, sikerült azonosítanunk a legsürgősebb problémákat (sorozatát) a Régióbeli innováció tekintetében és, úgyszintén, javaslatokat fogalmaztunk meg a különböző megoldások számára.

1. A regionális KFI infrastruktúra hiányosságai. Ezen problémának két összetevője van. Egyrészt, a régióban még nem kerültek megalapításra azon intézmények és létesítmények, melyek a kutatási, fejlesztési és innovációs programok számára megfelelő szakmai és intézményi keretet biztosíthatnának (például: technológia áthelyezési központok, K&F parkok, tudományos és technológiai parkok stb.); másrészt, a bizonyos intézmények szintjén (egyetemek, kutatási központok, inkubátorok) ugyancsak szükségeszerű a KFI infrastruktúra és technológia felminősítésének kiterjedése.

2. A regionális intézményi keret és koordinálás hiánya: Mivel a régiónak új információkra van szüksége, nem kell csodálkoznunk azon, hogy még nem kerültek megalapításra decentralizált intézmények az összes ágazat keretében, ideértve a KFI ágazatát is.

Ráadásul, annak ellenére, hogy az üzleti ágazat és a KFI programok támogatására és koordinálására vonatkozó decentralizálási folyamat beindításra került (területi hivatalok kerültek megalapításra), a regionális szinten kezdeményezett és felülvizsgált specifikus programok a régióban nehezen kerültek bevezetésre, a megfelelő intézményi háttér hiánya miatt.

3. Egy innovatív regionális stratégia hiánya: Jelen pillanatban nem áll a Központi Régió rendelkezésére egy olyan dokumentum, mely a Központi Régió területét fedezné és mely endogén kapacitásokra építene (számításba véve a külső lehetőségeket is) és mely világosan kinevezhetné – egy megfelelő időtartamon kívül – a kívánt célok sorozatát is (a KFI ágazatban) és az ezen célok teljesítésére szükséges lépéseket (programok és projektek). A stratégikus gondolkodás és eljárás hiányában, a jövőbeli hatékonyság szempontjából csak gyenge és elszigetelt eredmények lesznek lehetőek.

4. A kultúra keretében fennálló innovációs hiányosságok, a gondolkodásmódra vonatkozó akadályok: Az előbbieken bemutatott helyzet alapján, egyre világosabbá válik, hogy a regionális vállalkozási ágazat az innováció tekintetében mérsékelt hozzáállással rendelkezik.

Okfejtés céljából, megemlíthető, egyrészt, az innovatív vállalkozási potenciál fejlesztésére a regionális ösztönzők hiánya, másrészt, az innovációra vonatkozó társadalmi vélemény néha akadályként működhet annak fejlesztésére és terjesztésére

nézve (főleg a vidéki területeken). Ugyancsak meg kellene jegyezni, hogy számos esetben a nemzeti programok ismeretlenek maradnak az érintet felek számára.

5. Az együttműködési képesség hiányosságai: Létezik néhány pozitív példa a regionális KFI ágazatban, melyek a privát és a nyilvános ágazatok közötti együttműködésre építhetnének, az oktatási és az üzleti ágazat között. Ráadásul, számos esetben, akár a bizonyos gazdasági dimenziók keretében, az együttműködés nagy probléma lehet. Az együttműködési képesség hiányosságai általában negatívan érintik mind a gazdasági alkalmazást és az innováció elterjedését, mind a külföldi partnerekkel létező kapcsolatok eredményét.

6. A regionális KFI tekintetében alacsony ráfordítások: Ahogyan az előzetes elemzésekben bemutatásra került, a kutatásra és fejlesztésre vonatkozó ráfordítások szempontjából, a Régió visszamarad Románia többi régiójához képest. A régióbeli innováció helyzetének javítása érdekében, mind a nyilvános mind a privát ágazattól származó pénzügyi hozzájárulásnak a jövőben növekednie kellene.

7. Lényeges területi kiegyensúlyozatlanságok a Régió keretében: Az előző elemzés keretében láthattuk, hogy a Régió keretében léteznek olyan területek, melyek nagyon kedvezőtlen helyzetben vannak az üzleti ágazat és a KFI szempontjából. Ennek következtében, a jövőbeli regionális KFI politikák a KFI rendszer fejlesztése egyensúlyának elvére kell épüljenek. Természetesen, a források összpontosítása olyan területekre kell irányuljon, melyekben létezik abszorpció képesség, de nagyobb figyelmet kellene szentelni a beavatkozások területi hatásainak is.

8. A regionális KFI vonzóerejének hiányosságai: A regionális KFI, mint a versenyképesség fontos feltétele, az ország más régióihoz képest, visszamarad számos okok miatt. Annak érdekében hogy nemzetközi szinten is célponttá váljék, a Régió vonzóerejének növekednie kell mind a tudományos társadalom szemében, mind a regionális KFI rendszerbe beruházni szándékozó személyek szemében.

Indítványok és javaslatok

A továbbiakban különböző javaslatokat fogalmazunk meg az előzetesen bemutatott problémák megoldását illetően. Ezen javaslatok kidolgozása során figyelembe vettük a régió tényleges potenciálját, a belföldi és nemzetközi tendenciákat, illetve a különböző területek és témák kölcsönhatását.

1. A regionális intézményi keret megerősítése: A javaslat ösztönzi a regionális KFI rendszer intézményi keretének megalapítását, illetve megerősítését és beállítását.

Szükségszerű egy olyan regionális struktúra létesítése, mely kapcsolatban lehetne a nyilvános és a privát ágazatokkal, sőt, mely képes lenne koordinálni a KFI területén levő regionális KFI programokat.

2. Regionális KFI infrastruktúra kiterjedése: A központi régióban meg kell határozni azon gazdasági, emberi, oktatási, infrastrukturális és egyéb feltételeket, melyek a Tudományos és Technológiai Parkok és a Kutatási Központok jövőbeli létesítését fogják szolgálni. Az első lépés azon területek azonosítása kell hogy legyen, melyek keretében (a cluster típusú környezetek azonosítása és elemzése, a RF-ben résztvevő felsőfokú oktatási intézmények, lehetséges spin-off-ok, stb.), egyrészt, létezik egy valós lehetőség, másrészt, a katalizátor, többszörösítő és szervi együttműködési hatás a legjobban ki van hangsúlyozva az infrastruktúra létesítését illetően.

3. A KFI ágazatbeli regionális hálózatok létesítése és működése: Meg kell könnyíteni a kommunikációt és a hálózatokat a régióbeli nyilvános és privát szervezetek között és a KFI-ben érdekelt intézmények között. A létező hálózatok és struktúrák ennek megfelelő alapot nyújthatnak. Rendkívüli figyelmet kell szenteljünk az oktatási és üzleti ágazat közötti együttműködésnek, illetve a helyi önkormányzat a lehető legnagyobb mértékben kellene részt vegyen az innovációban.

4. Egy regionális innovációs stratégia kidolgozása: Egy efajta stratégia kidolgozása szükségszerű, mivel a regionális KFI számára útmutatást nyújtana. A stratégia figyelmet kellene fordítson az endogén kapacitások és az exogén lehetőségek minél hatékonyabb felhasználására. A kidolgozási folyamatban részt kell vegyenek a regionális KFI intézmények és szervezetek.

5. Tájékoztatás és az ismeretek bővítése: Az innovációra vonatkozó ismeretek mennyiségét a régióban bővíteni kell. Erre egy jó lehetőség lenne a nemzetközi közös kutatási programokban való részvétel, illetve az európai know-how és jó gyakorlatok megismerése.

Egyrészt, fontos lehetne a tájékoztatási szolgáltatások rendszere egy típusának létesítése, mely a rendelkezésre álló állami programok és törvényhozások népszerűsítését venné át, és melynek célja az egyetemek, RF intézmények és a Régióbeli vállalkozások lennének.

6. A gondolkodásmód megváltoztatása és az innováció ösztönzése: Az innovációra vonatkozó általános felfogás pozitívabb irányzattá tétele érdekében szükségszerű a jó gyakorlatok regionális szinten történő széles terjesztése.

Amennyire lehetséges, az innováció menedzsmentje és az innováció területén létező egyéb tárgyak oktatása a Régióbeli egyetemek oktatási szerkezetébe bele kell legyen foglalva.

Az innovációra vonatkozó általános érdek növekedne, valószínűleg, a fiatal társadalom részvételével; emiatt a fiatal személyeket kellene érdekelje a KFI (regionális tudományos és innovációs versenyek megszervezésével, különböző díjak nyújtásával regionális szinten, stb.).

7. Nagyobb támogatást nyújtó törvényhozás létesítése: Megfelelő szervezeti háttér létesítése következtében, a regionális KFI rendszer szereplői egy javaslat/tanács sorozatot kellene megfogalmazzanak, melyek a KFI tevékenységek működésének megfelelőbb törvényi környezetet nyújthatnának. Ezen javaslatok a törvényhozás egyszerűsítését, a

támogatási eszközök létesítését, valamint a jövőben kezdeményezendő programokra vonatkozó javaslatokat kellene tartalmazzák.

8. A régió KFI célpontjává történő átalakítása: A régió viszonylagos előnyeit a közönséggel ismertetni kellene. Szükségszerű egy olyan marketing és reklámozási program kidolgozása, mely hozzájárul az innovációban érdekelt szereplők régióba történő bevonási folyamatához.

Ezen javaslat célja az, hogy a Régióban a termelési rendszerek mellett, a nagy vállalkozások RF tevékenysége úgyszintén helyt kapjon.

9. Az innovációs esélyek növelése a vidéki területeken: Ahogyan láthattuk, a Régió vidéki területein is léteznek innovatív kezdeményezések, és ezeket a jövőben támogatni kellene, főleg az alacsony kockázattal rendelkező, de nagy kreativitást szükségelő nem RF innovációs kezdeményezéseket. Ráadásul, a Régió vidéki területein az innováció egyszerű elfogadása és alkalmazása mellett, önmagában az innováció fejlesztését is támogatni kell.

A regionális részvényesek azonosítása

A regionális részvényesek azonosítási folyamata során, figyelembe kell venni a következő szempontokat:

- Az illető részvényes a regionális, illetve kis területek üzleti és/vagy KFI rendszerének fontos résztvevője kell hogy legyen
- Az illető részvényesnek a kutatási-fejlesztési ágazatban és a vállalkozások innovációja/fejlesztése ágazatában tapasztalattal kell rendelkeznie
- Az illető részvényes hű kell legyen a regionális, illetve a kisebb területek fejlesztéséhez
- Az illető részvényes nyitott kell legyen a hálózatba kapcsolódás és az ismeretek megosztása irányában
- Előnyösebb lenne, hogy az ország minden megyéje képviselve legyen
- Mind a nyilvános, mind a privát ágazatból kell legyenek résztvevők
- A nagy intézmények/létesítmények mellett, a kisebbek is részt kellene vegyenek, mivel gyakran ezek a nagy intézményeknél dinamikusabb szerkezettel rendelkeznek

Következésképpen, úgy véljük, hogy csakis a fent felsorolt alapvető kritériumokat teljesítő résztvevőkkel lehetne egy ilyen intézményi és szakmai környezetet biztosítani, mely képes lenne a Régióban a KFI fejlesztés kérdését hatékonyan támogatni.

Következtetésképpen, a Központi Régió részvényesei a következők lesznek:

1. Fejlesztési ügynökségek:

- Központi Regionális Fejlesztési Ügynökség
- Harghita (Hargita) Megyei Fejlesztési Ügynökség
- Braşov (Brassó) Megyei Tartós Fejlesztési Ügynökség

2. Helyi önkormányzatok és egyéb nyilvános szervek:

- Regionális Fejlesztési Tanács
- Alba (Fehér) Megyei Tanács
- Braşov (Brassó) Megyei Tanács
- Covasna (Kovászna) Megyei Tanács
- Harghita (Hargita) Megyei Tanács
- Mureş (Maros) Megyei Tanács
- Sibiu (Szeben) Megyei Tanács

3. Nyilvános és magán egyetemek:

- Petru Maior Egyetem, mely Târgu-Mureş (Marosvásárhely) (Mureş (Maros) megye) municípiumban található
- Sapiientia Egyetem, mely Târgu-Mureş (Marosvásárhely) (Mureş (Maros) megye) municípiumban található
- Târgu-Mureş (Marosvásárhelyi) Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem, mely Târgu-Mureş (Marosvásárhely) (Mureş (Maros) megye) municípiumban található
- Sibiu (Szebeni) Egyetem, mely Sibiu (Szeben) (Sibiu (Szeben) megye) municípiumban található
- Transilvania Egyetem, mely Braşov (Brassó) (Braşov (Brassó) megye) municípiumban található
- „1 Decembrie 1918” Egyetem, mely Alba-Iulia (Fehérvár) (Alba (Fehér) megye) municípiumban található
- Sapiientia Egyetem, mely Miercurea-Ciuc (Csíkszereda) (Harghita (Hargita) megye) municípiumban található

4. KFI intézmények:

- Technológiai Információs Központ CIT-IMPACT SC. IMPACT IMPEX SRL, mely Târgu-Mureş (Marosvásárhely) municípiumban található
- Technológiai Információs Központ CIT „CETINIA”UTB Braşov (Brassó), mely a Braşov (Brassó) municípiumi Transilvania Egyetem keretében található
- Technológiai Információs Központ, mely Alba-Iulia (Fehérvár) municípiumban található
- Akkreditált kutatási központok, melyek e fent megemlített egyetemek keretében működnek

5. Az üzleteket támogató regionális infrastruktúrában résztvevők:

- A fent említett ipari parkok
- A fent említett üzleti inkubátorok
- A Kis- és Középvállalkozások és Szövetkezetek Területi Hivatala Târgu Mureş (Marosvásárhely)
- A Kis- és Középvállalkozások és Szövetkezetek Területi Hivatala Braşov (Brassó)

6. A privát ágazat képviselete

- Az innovációban érdekelt vállalkozások
- Tanácsadási szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások

7. Nem Kormányzati Szervezetek: vállalkozások társulásai, kereskedelmi kamarák:

- Braşov (Brassó) megyei Kereskedelmi és Iparkamara
- Harghita (Hargita) megyei Kereskedelmi és Iparkamara
- Covasna (Kovászna) megyei Kereskedelmi és Iparkamara
- Sibiu (Szeben) megyei Kereskedelmi, Ipari és Mezőgazdasági Kamara
- Mureş (Maros) megyei Kereskedelmi és Iparkamara
- Alba (Fehér) megyei Kereskedelmi, Ipari és Mezőgazdasági Kamara
- Központi Régió Kereskedelmi és Iparkamarája
- Régióbeli vállalkozások társulása
- Egyéb, Régióbeli üzletek és KFI támogatásában érdekelt Nem Kormányzati Szervezetek

A tájékoztatás bővítésének módszerei

Az alábbiakban bemutatott tájékoztatási módszerek kettős céllal rendelkeznek. Egyrészt, hozzájárulnak a fentiekben felsorolt részvényesekre vonatkozó jelen beszámoló legfontosabb eredményeinek elterjesztéséhez, másrészt, ezeken felül az innováció témáját illetően, általában, létezhetnek módszerek a tájékoztatás bővítésére.

Az innovációt elősegítő kampány kezdeményezése. A fentiekben bemutatott részvényesek, a Központi Regionális Fejlesztési Ügynökség koordinálásával, egy olyan kampányt kell kidolgozzanak és kezdeményezzenek az innováció elősegítése érdekében, melynek fő célját a Régióbeli kis- és középvállalkozások jelképezik.

A vállalkozások számára innovációra vonatkozó oktatás megszervezése: Érdemes lenne a fenti kampány ötletét egy olyan képzési programmal társítani, mely az innováció menedzsmentjére vonatkozó ismereteket, innovációs szervezési és marketing megoldásokat nyújthatna, és egyéb innovációra vonatkozó témákat a vállalkozások menedzserjei számára.

A regionális web hálózatok fejlesztése: javasoljuk olyan web hálózatok létesítését, melyek megengednek egy eredményes információ-áramlást, a legfrissebb híreket és különböző elektronikus fórumokat a különböző részvényesek között. Feltételezendő, hogy ezen hálózatok hozzájárulnak hosszútávon az együttműködési képesség javításához.

Konferenciák és egyéb szakmai programok szervezése: A régió összes országában, a vállalkozások és innováció ágazatában szakmai programok kellene megszervezésre kerüljenek. Ezen konferenciák keretében, a külföldi tapasztalatok mellett, be kellene mutatni úgyszintén a helyi jó gyakorlatokat is.

A régió szintjén események megszervezése, új díjak megszabása: A Régió szintjén, az innovációt illetően tematikus napokat kellene megszervezni (pl.: Az Innovatív Vállalkozások Napja, A Kutatás Napja, stb.). Ráadásul, javasoljuk a regionális

jellegetességű díjak létesítését és rendszeres kiosztását (pl.: Regionális Díj Nyújtása az Év Leginnovatívabb Vállalkozása számára).

A tájékoztatás előléptetése a regionális tömegkommunikációs eszközök segítségével: Stratégikus társulást kellene létesíteni a regionális tömegkommunikációs eszközökkel, mivel a régióbeli sajtó támogatása nélkül, nehezebben lehet az innovációt előreléptetni. Célravezető lenne a tematikus programok és kiadványok létesítése (az innovációra, kutatásra és fejlesztésre, vállalkozásokra, külföldi és helyi pozitív példákra, stb vonatkozóan), elektronikus formátumban és az írott sajtóban.

V. RÉSZ Fő következtetések

Jelen fejezetben megfogalmazunk bizonyos lényeges következtetéseket a régió innovatív potenciáljára vonatkozóan, a jelen tanulmány tekintetében.

Első sorban, meg kellene említenünk azon tényt, hogy a régió innovatív potenciálját növeli főleg az emberi infrastruktúra összetevő. Az oktatás és egyéb mutatók alapján a Központi Régió Románia többi régióihoz képest kedvezőbb helyzetben van, sőt, az Innobarometer 2008 Regionális Innováció Grafikonja alapján megfigyelhettük azon tényt, hogy a régióbeli átlagos és felsőfokú technológiai ágazat aktív munkavállalóinak százalékaránya a nemzeti kontextusban a második helyet foglalja el. A fentiekben megemlített példákon kívül, létezik, úgyszintén, számos egyéb példa, mely az emberi infrastruktúra potenciálját bizonyítja.

Azonban, hozzá kell adjuk azt is, hogy ezen **emberi potenciál nincs megfelelően hozzákapcsolva a** kutatás, fejlesztés és innováció **dimenziójához** (ezen tény úgyszintén a statisztikai adatokból nyilvánvaló) és mindaddig, amíg a jövőben nem indulnak be más, ugyanezen céllal rendelkező programok is, a régió nem fogja tudni megfelelő módon kihasználni potenciálját.

Egy második következtetés az elsővel szoros kapcsolatban van, mivelhogy az emberi potenciál és a szellemi tulajdon ténylegesen hozzájárul a régióban létező innovatív potenciál kihasználásához, egy olyan szervezetet kellene megalapítani, mely megszabna egy háttérrel és egy telepítési eljárást a KFI ágazatban tervezett infrastruktúra számára. A régió innovatív potenciálját kétségtelenül kedvezőtlenül érinti a **regionális szinten történő koordináció specifikus rendszereinek, hálózatainak és az együttműködési programok** alacsony száma, valamint **hiánya**.

A támogatási infrastruktúrát illetően, az magába kellene foglalja – az innováció beindításának támogatásán kívül – annak közzétételét is, mivel egy valódi szükség létezik az ilyen létesítmények és szervezetek fennállására, melyek jelenleg a Régióból hiányoznak, vagy csak minimális számban vannak jelen (pl.: ismeretek és technológia áthelyezési létesítmények).

Harmadik következtetésként meg kell említenünk az erős egyetemi központokat, mivel ezek a jövőben a régió innovatív kapacitásának lényeges összetevői lesznek. Ezen szereplők meg fogják határozni a Régió innovatív képességének jövőjét. **Ezen egyetemek szerepe** többszintű, fontolják csak meg ezek szerepét az ismeretek megteremtésében, ezen egyetemek keretében működő akkreditált kutatási központok

tevékenységeiben; az átalakulási lehetőségekben vagy akár a felsőoktatási ágazat százalékarányának növekedésében a jelenlegi K&F ráfordításokat illetően.

Egy másik következtetésként meg kell említenünk a KFI-re vonatkozó ráfordítások értékének kérdését. Az innovációk potenciálját nem lehet, vagy csak részben lehet megemelni és kihasználni a **megfelelő pénzügyi támogatás hiányában**. Láthatjuk, ebben az értelemben, hogy a Régió Románia régiói között kedvezőtlen helyzettel rendelkezik, mindamellett létezhet egy remény a privát ágazat RF ráfordításokhoz való hozzájárulásából, mely egyre hangsúlyozottabbá válik.

Végső következtetésünk össze van kapcsolva a regionális gazdasági környezettel – mint az innovatív potenciál egy feltétele. A Régióbeli gazdasági környezetre vonatkozóan, itt **kedvező folyamatok indultak be**, mint például a tanácsadó szolgáltatások vagy a clusterek képezése folyamatának, stb. megjelenése és elterjedése, mely az innováció megjelenésének és elterjedésének kedvező hátterét biztosíthatná.

Melléklet

Bibliográfia

- Központi Régió Exportjai - The Center Regional Development Agency**
http://www.adrcentru.ro/Document_Files/ADStudiiRegionale/00000076/64jnw_Exporturile%20Regiunii%20Centru.pdf
- Központi Régió szintjén BHT elemzés - The Center Regional Development Agency**
http://www.adrcentru.ro/Document_Files/ADStudiiRegionale/00000077/6ygtj_Analiza%20PIB%20la%20nivelul%20Regiunii%20Centru.pdf
- Központi Régióban a munkaerő fejlődése - The Center Regional Development Agency**
http://www.adrcentru.ro/Document_Files/ADStudiiRegionale/00000022/mt0vo_Evolutia%20forteii%20de%20munca%20in%20Regiunea%20Centru.pdf
- Regionális Versenyképességi Elemek - The Center Regional Development Agency**
http://www.adrcentru.ro/Document_Files/ADStudiiRegionale/00000075/fa9kg_Regiunea%20Centru-Elemente%20de%20competitivitate%20regionala.pdf
- Gazdasági adatok - The Center Regional Development Agency**
<http://adrcentru.ro/Detaliu.aspx?t=RCDateEconome>
- Munkapiac (Labour force market in Center Region)- The Center Regional Development Agency**
<http://adrcentru.ro/Detaliu.aspx?t=RCpiatamuncii>
- Központi Régió demográfiai adatai - The Center Regional Development Agency**
<http://adrcentru.ro/Detaliu.aspx?t=RCDateDemografice>
- Közvetlen külföldi beruházások Romániában, Bank, National Bank of Romania**
<http://www.bnro.ro/files/d/Statistica/seturi%20de%20date/FDI2007rez.PDF>
- Kis- és Középvállalkozások Éves Beszámolója, 2008**
http://www.mimmc.ro/files/Raport_Anual_IMM_2008.pdf
- 2006 Innobarometer on cluster's role in facilitating innovation in Europe**
http://www.proinno-europe.eu/admin/uploaded_documents/FL187_Innobarometer_2006.pdf
- Innobarometer 2007**
http://www.proinno-europe.eu/admin/uploaded_documents/Fl215_Analytical_Report_2007.pdf
- Innobarometer 2008**
<http://www.roinno.ro/index.php?module=info&id=4&sid=11>
- Innobarometer 2009**
http://www.proinno-europe.eu/admin/uploaded_documents/Innobarometer_2009.pdf
- National Institute of Statistics- Statistical Yearbook 2007**
<http://www.insse.ro/cms/rw/pages/anuarstatistic2007.en.do>
- National Institute of Statistics- Regional Statistics**
[http://www.Alba \(Fehér\).insse.ro/cmsAlba \(Fehér\)/rw/pages/statReg.ro.do](http://www.Alba (Fehér).insse.ro/cmsAlba (Fehér)/rw/pages/statReg.ro.do)
- Eurostat**
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-08-029/EN/KS-SF-08-029-EN.PDF
- Eurostat - Science, technology and innovation in Europe, 2008**
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EM-08-001/EN/KS-EM-08-001-EN.PDF
- Eurostat - Regional yearbook 2008**
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-HA-08-001/EN/KS-HA-08-001-EN.PDF
- European Innovation Scoreboard 2008**
http://www.proinnoeurope.eu/admin/uploaded_documents/European_Innovation_Scoreboard_2007.pdf
- National Innovative Capacity**
http://www.isc.hbs.edu/Innov_9211.pdf
- Government of Romania – National Reform Programme 2007 – 2010**
<http://www.dae.gov.ro/NRP.pdf>
- National Development Plan (NDP) for Romania for the 2007-2013 period**
http://www.fonduri-structurale.ro/Document_Files/PND/00000051/txs06_PND_2007_2013.pdf
- Ministry of Economy and Finance- Sectoral Operational Programme „Increase of Economic**

Competitiveness”, 2007-2013

http://www.minind.ro/fonduri_structurale/SOP_IEC_Revised_Official_Proposal_June28.pdf

Regional Operational Programme 2007-2013

http://portalmpf.mfinante.ro/wps/PA_1_1_15H/static/amcsc/fond_structural/fonduri_structurale/fonduri_Romania/POR_final_EN.pdf

Központi Régió fejlesztési terve 2007-2013 közötti időszakra

http://www.adrcentru.ro/Document_Files/ADPlanulRegional/00000021/9591f_PDR-2007-2013.pdf

The National Plan for research, development and innovation, for the period 2007-2013

http://www.mct.ro/img/files_up/1188313586PN2%20eng.pdf

National research, development and innovation strategy 2007-2013

http://www.mct.ro/img/files_up/1188316504strategia%20eng.pdf

Dragos Pislaru

Prospects and challenges for cluster development – possibilities for implementing the cluster model in Romania

www.oecd.org/dataoecd/36/11/31798594.pdf

Inno-Policy TrendChart, Policy Trends and Appraisal Report ROMANIA 2008

[http://www.proinno-europe.eu/index.cfm?](http://www.proinno-europe.eu/index.cfm?fuseaction=country.showCountry&topicID=263&parentID=52&ID=28)

[fuseaction=country.showCountry&topicID=263&parentID=52&ID=28](http://www.proinno-europe.eu/index.cfm?fuseaction=country.showCountry&topicID=263&parentID=52&ID=28)

Pro Inno Europe – INNO METRICS - EUROPEAN INNOVATION SCOREBOARD 2007, COMPARATIVE ANALYSIS OF INNOVATION PERFORMANCE

http://www.nordforsk.org/_img/european_innovation_scoreboard_2007.pdf

Csaba, Nagy – Clusters in the Romanian Economy

<http://steconomice.uoradea.ro/anale/volume/2008/v2-economy-and-business-administration/049.pdf>

Dr. Steliana Sandu, Institute of National Economy, Romanian Academy

Mag. Michael Dinges, Joanneum Research -

Monitoring and analysis of policies and public financing instruments conducive to higher levels of R&D investments: The “Policy Mix” project, Country Review Romania

http://rid.intrasoft-intl.com/PolicyMix/UserFiles/File/UploadedDocs/Policy-Mix_CountryReview_RO.pdf

GAZDASÁGI ÉS FEJLESZTÉSI EGYÜTTMŰKÖDÉSI SZERVEZET ÉS REKONSTRUKCIÓS ÉS FEJLESZTÉSI EURÓPAI BANK –

South East Europe Compact for Reform, Investment, integrity and growth

Romania enterprisepolicy

Performance assessment

<http://www.investmentcompact.org/dataoecd/33/12/1955188.pdf>

Constantin Mirut, Daniela-Luminita Constantin - CURRENT ISSUES CONCERNING REGIONAL POLICY, AND SMEs IN ROMANIA

South-Eastern Europe Journal of Economics 2 (2006) 209-221

<http://www.asecu.gr/Seeje/issue07/mitrut.pdf>

Carmen Năstase, Carmen Chasovschi, Mariana Lupan

INVESTMENT AND INNOVATION IN SUPPORT OF RURAL DEVELOPMENT IN ROMANIA

www.oeconomica.uab.ro/upload/lucrari/1020082/15.pdf

Popescu, Ramona and Ungureanu, Emilia

Analysis of the Situation of Romania Industrial Parks

<http://mpira.ub.uni-muenchen.de/11123/>

Corduneanu, Carmen; Iovu, Laura Raisa

MPRA Paper No 12979 posted 24. January 2009

<http://mpira.ub.uni-muenchen.de/12979/>

Tamasila, M.; Mocan, M.L. & Taucan, I.M

STUDY REGARDING INNOVATION AND ENTREPRENEURSHIP IN ROMANIAN SMEs

http://innomet.ttu.ee/daaam08/Online/.../Tamasila_1.pdf

Meginterjúvolt személyek jegyzéke

Benedek Berta, CEO – Üzleti Innováció és Inkubáció Szövetségének Központja Harghita (Hargita) megyében, augusztus 18

Vajda Lajos, Vezetőigazgató – Kis- és Közepes Vállalkozások Szövetsége Covasna (Kovászna)

Igazgató – Üzleti Inkubátor Sfântu Gheorghe (Sepsiszentgyörgy), augusztus 29

Ing. Adelina Stanciu – PATLIB Központ – Asimcov – CRPPPI-SFÂNTU GHEORGHE (Sepsiszentgyörgy), augusztus 29

Dipl. Ing. Nagy Istvan – Igazgató – Ipari Park Mureş (Maros), szeptember 7

Szép Robért – Igazgató –Harghita (Hargita) Megyei Tanács, szeptember 22

Márton András – Igazgató –Harghita (Hargita) Megyei Fejlesztési Ügynökség, szeptember 22

Györfi Zoltán – Vállalati Igazgató, szeptember 29

Fekete Oszkár– Vállalati Igazgató, szeptember 29

Azon személyek, akikkel e-mail segítségével léptek kapcsolatba:

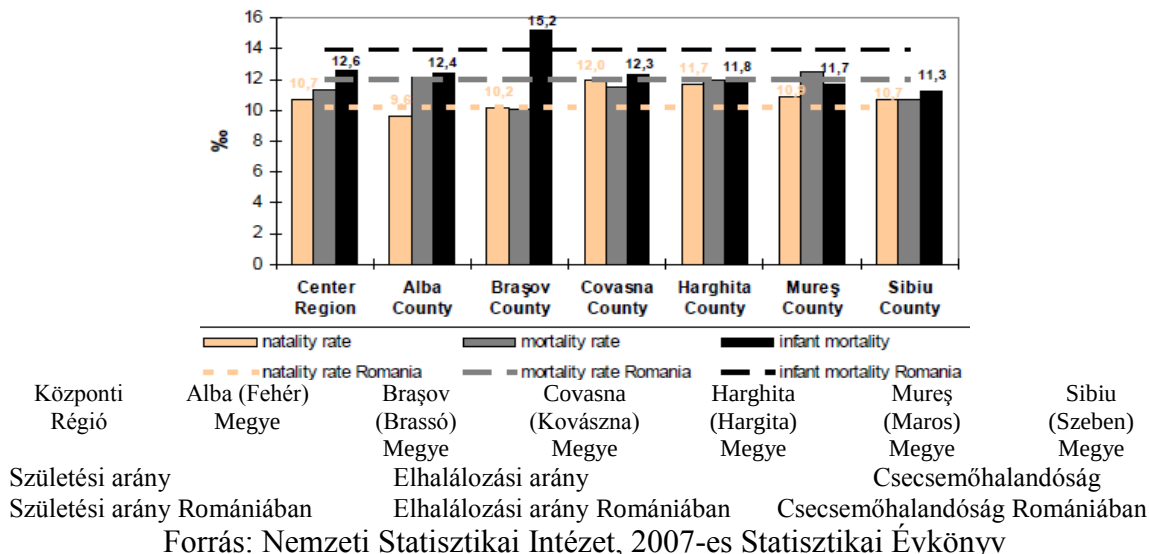
George Bala – Tudományos Kutatás Nemzeti Hatósága, Technológia Áthelyezés és Infrastruktúra Osztály Igazgatója

Veronica Constantin – FIR szakértő – Központi Régió Fejlesztési Ügynöksége

ÁBRÁK JEGYZÉKE

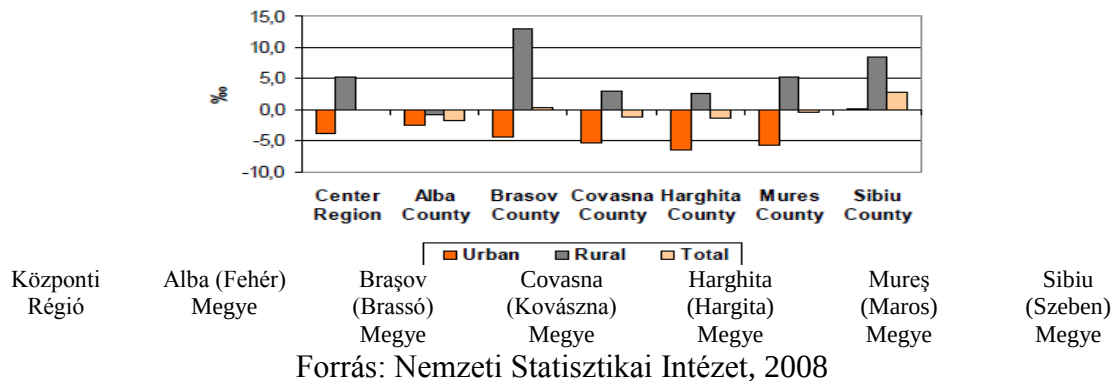
4. Sz. Ábra

Születési, elhalálozási és csecsemőhalandósági arány, 2006-os év

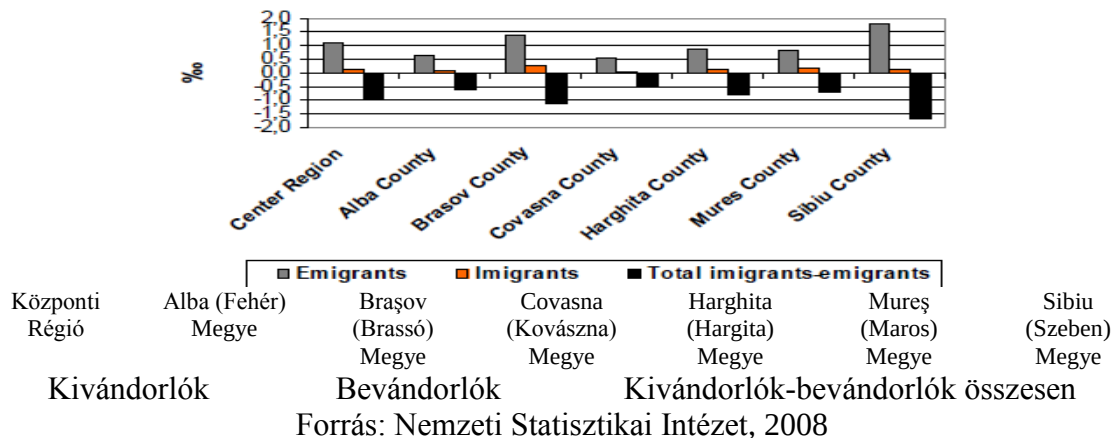
5. Sz. Ábra

Belföldi vándorlás, állandó lakóhely változtatása

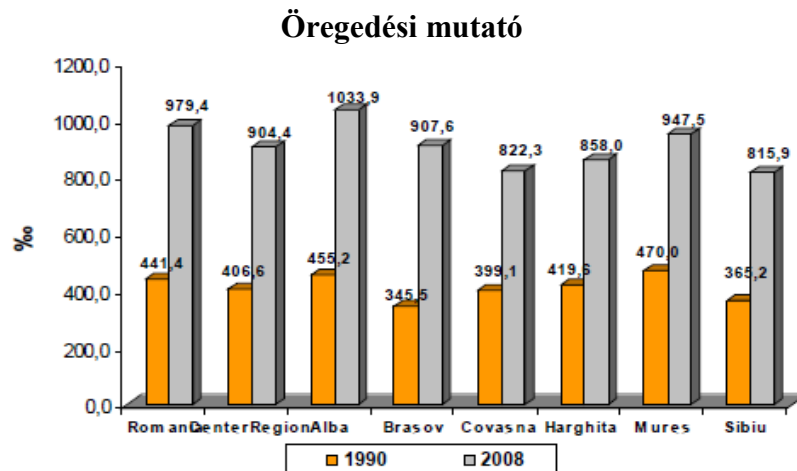

6. Sz. Ábra

Nemzetközi vándorlás

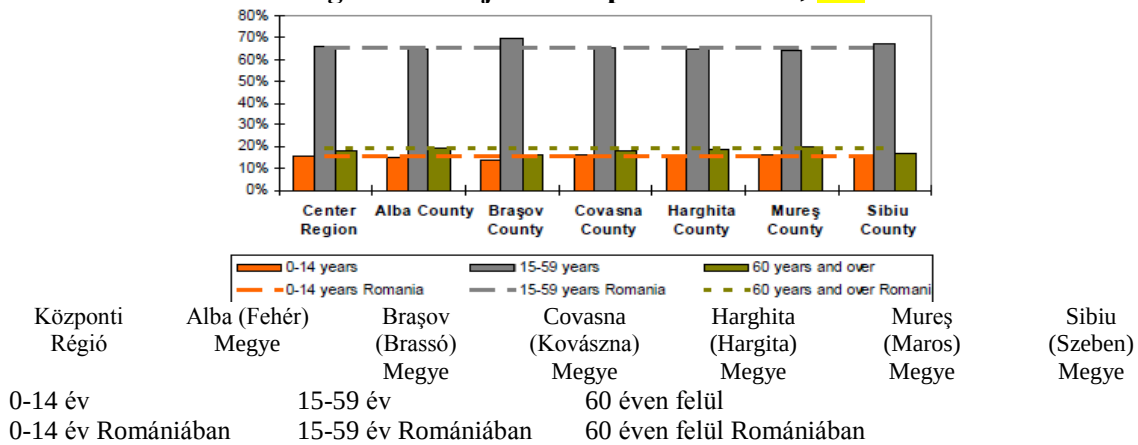
8. Sz. Ábra

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 1990-2008

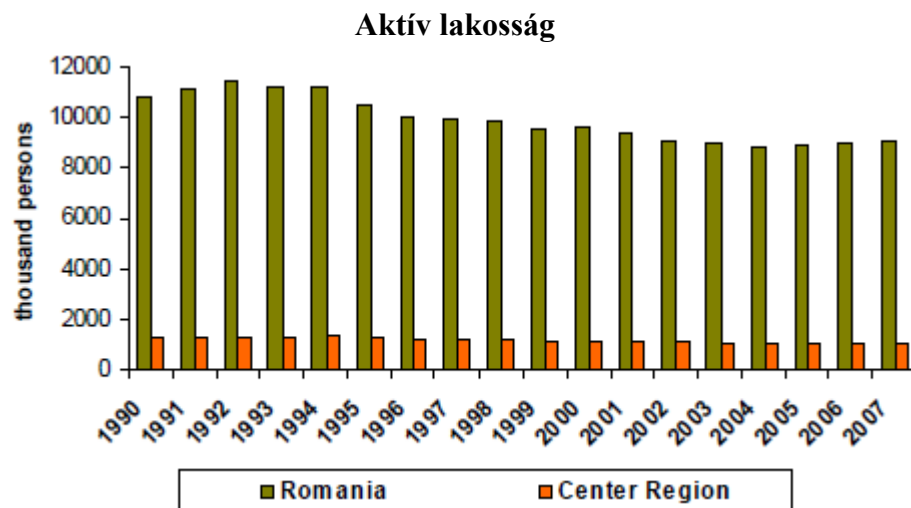
9. Sz. Ábra

Lakosság struktúrája korcsoportok szerint, 2007-es év

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007-es Statisztikai Évkönyv

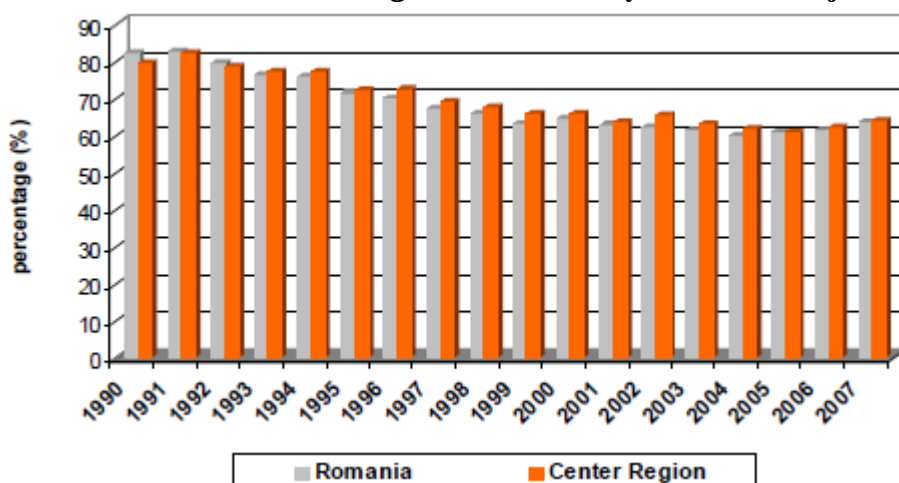
11. Sz. Ábra

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 1990-2007

12. Sz. Ábra

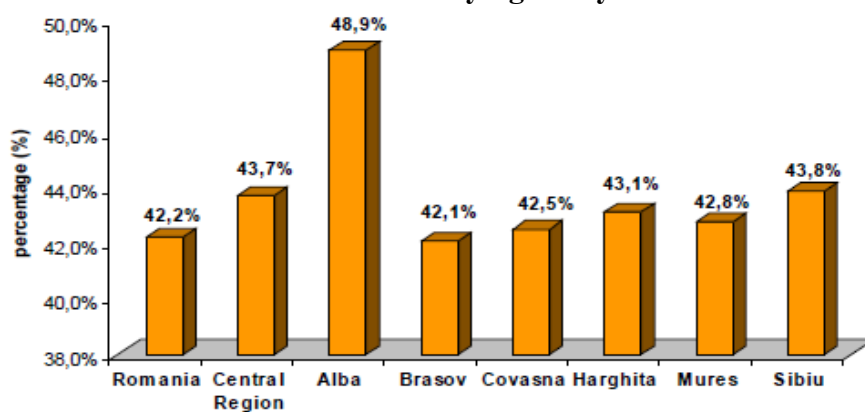
A munkába történő foglalkoztatás arányának evolúciója

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 1990-2007

14. Sz. Ábra

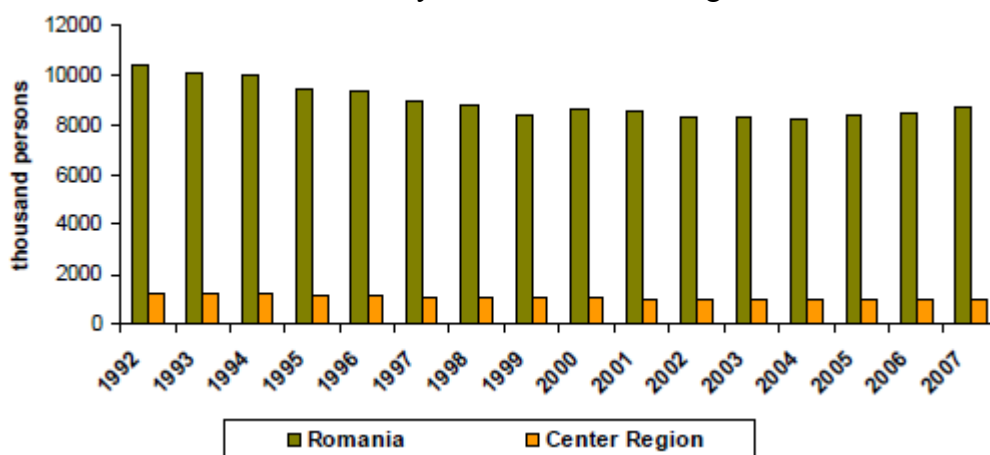
Globális tevékenység aránya

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007

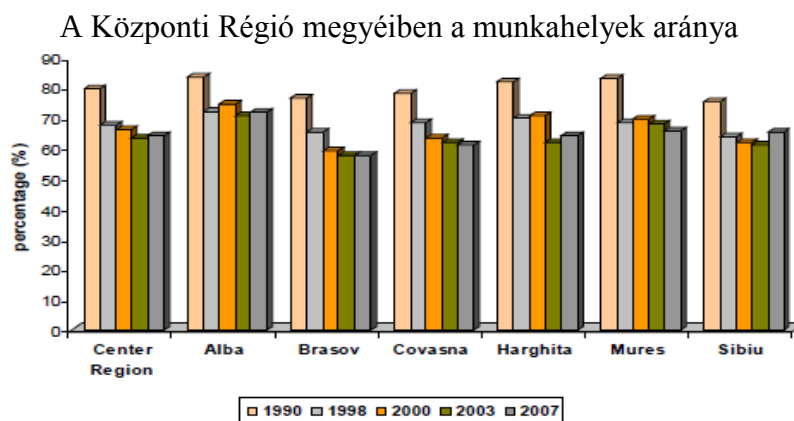
15. Sz. Ábra

Munkahellyel rendelkező lakosság

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 1992-2007

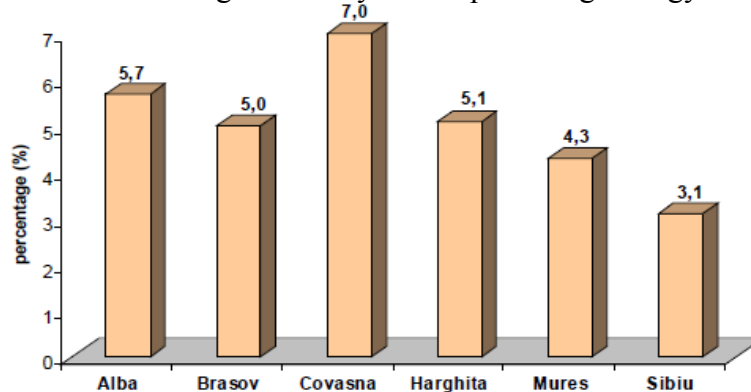
16. Sz. Ábra

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 1990-2007

19. Sz. Ábra

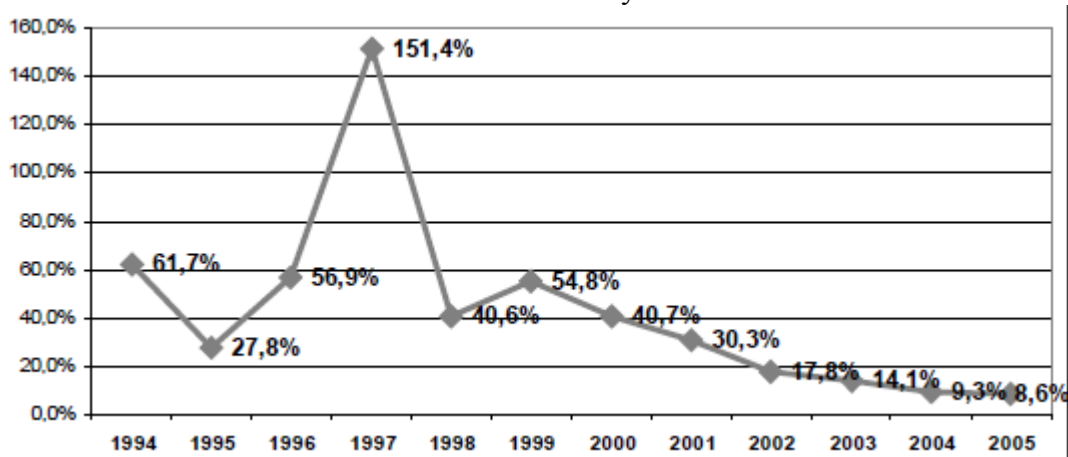
A munkanélküliség ILO aránya a Központi Régió megyéiben

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007

20. Sz. Ábra

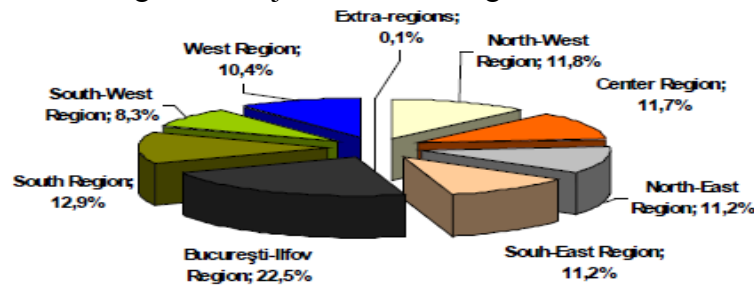
Az infláció aránya

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 1994-2005-ös Statisztikai Évkönyv

22. Sz. Ábra

A régiók hozzájárulása az országos BHT-hez

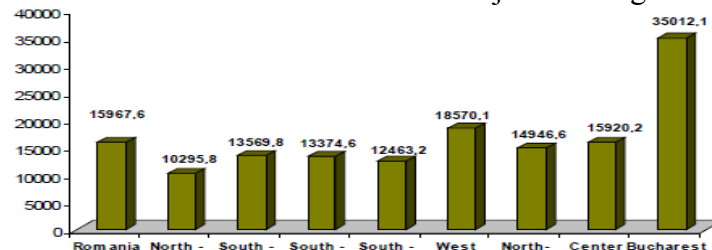

București-Ilfov (Bukarest-Ilfov) Régió 22,5%; déli régió 12,9%; délnyugati régió 8,3%; nyugati régió 10,4%; Mellék régiók 0,1%; északnyugati régió 11,8%; központi régió 11,7%; északkeleti régió 11,2%; délkeleti régió 11,2%

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2006

24. Sz. Ábra

Belföldi bruttó termelés lakosonként a fejlesztési régiók szerint

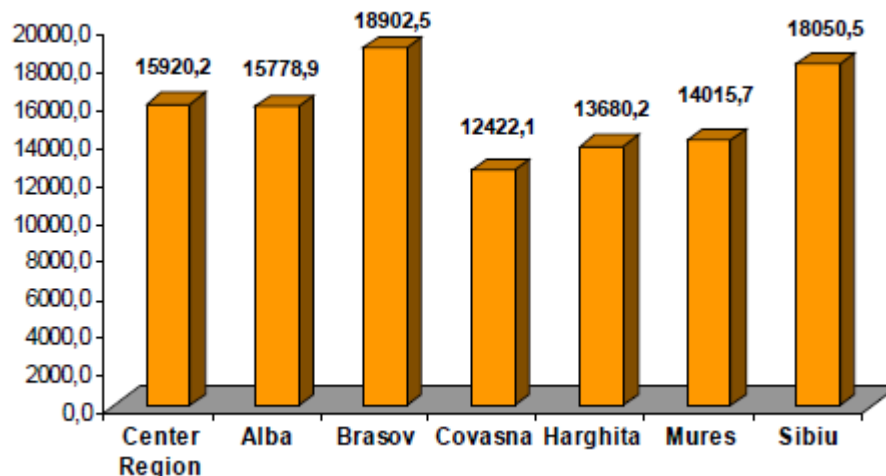

Románia Északkelet Délkelet Dél Muntenia (Havasalföld) Délnyugat Oltenia (Olténia) Nyugat Északnyugat Központi Régió București-Ilfov (Bukarest-Ilfov)

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2006

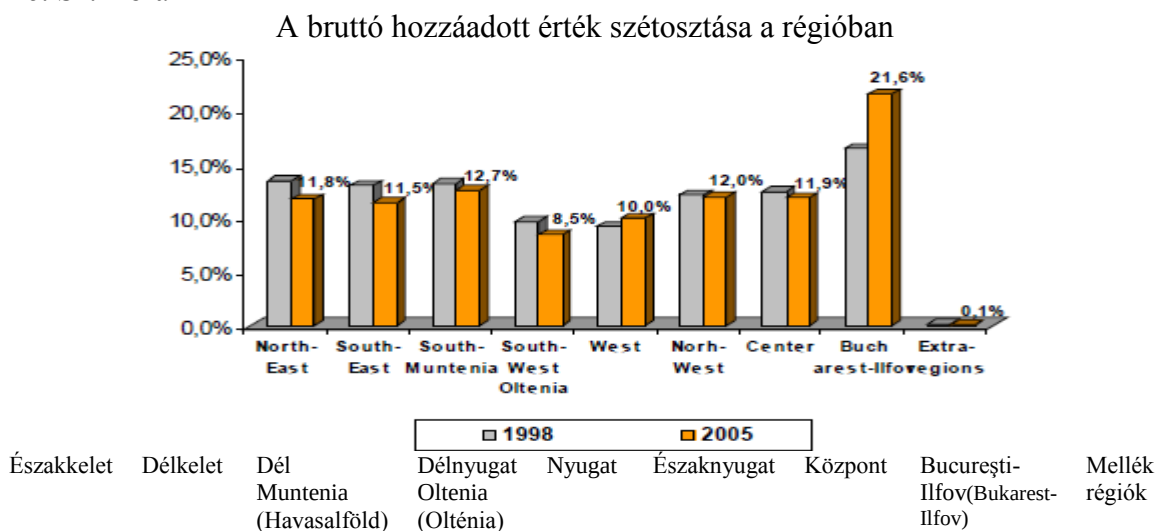
25. Sz. Ábra

BHT lakosonként a Központi Régióban

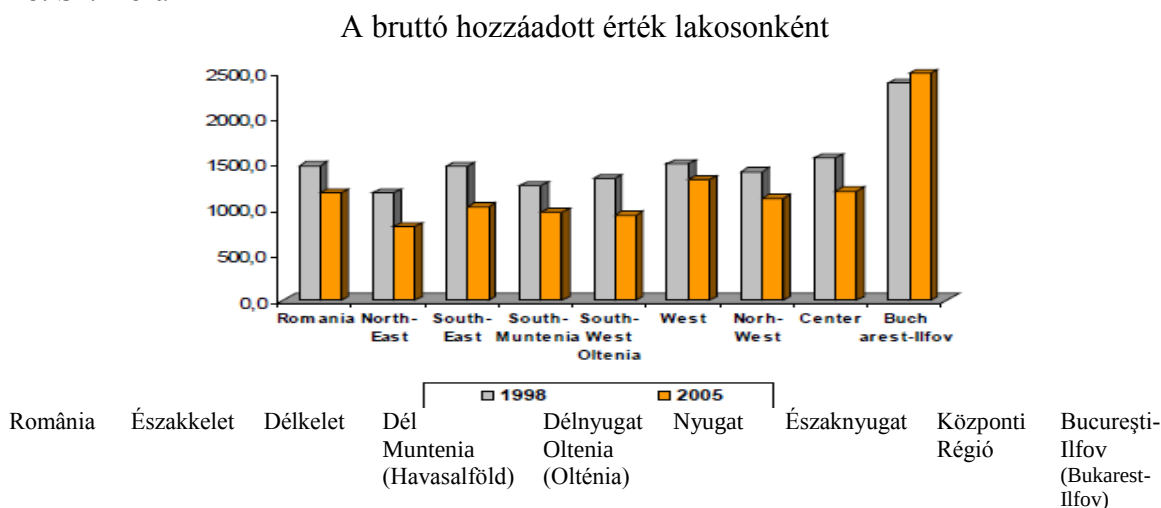
Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2006

26. Sz. Ábra

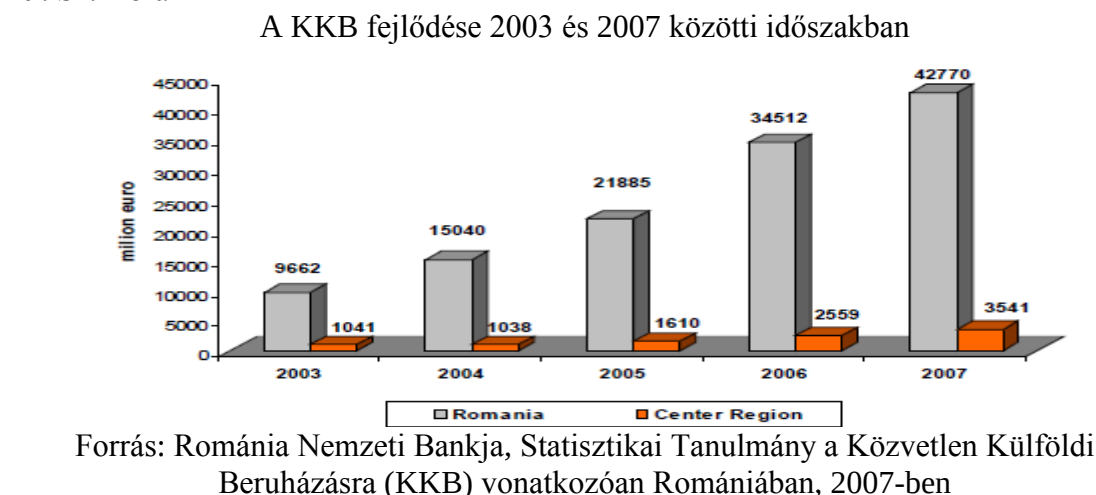
Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 1998-2005-ös Statisztikai Évkönyv

28. Sz. Ábra

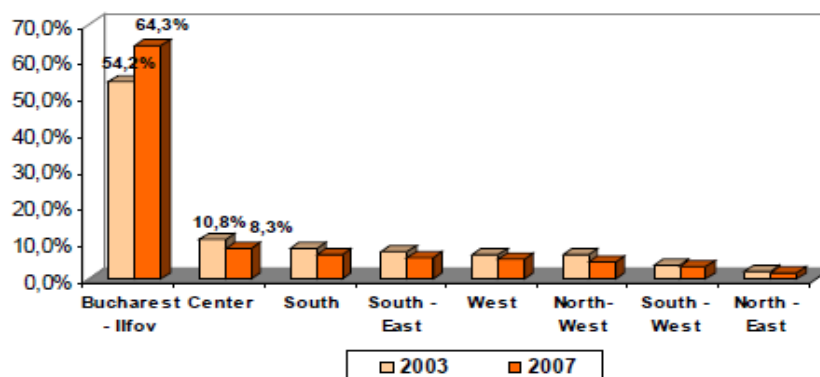
Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 1998-2005-ös Statisztikai Évkönyv

29. Sz. Ábra

30. Sz. Ábra

KKB Beruházás Romániában fejlesztési régiók szerint

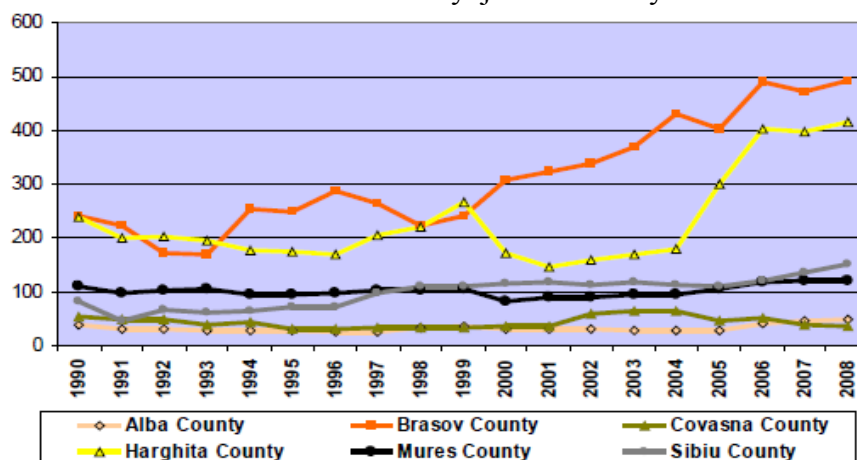

București-Ilfov (Bukarest-Ilfov) Központ Dél Délkelet Nyugat Északnyugat Délnyugat Északkelet

Forrás: Románia Nemzeti Bankja, Statisztikai Tanulmány a Közvetlen Külföldi Beruházásra (KKB) vonatkozóan Romániában, 2003-ban, 2007-ben

31. Sz. Ábra

Turistáknak elszállásolást nyújtó szálláshelyek száma

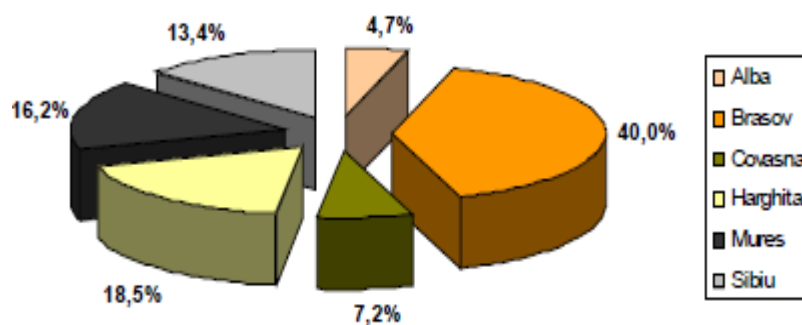

Alba (Fehér) Megye Braşov (Brassó) Megye Covasna (Kovászna) Megye
Harghita (Hargita) Megye Mureş (Maros) Megye Sibiu (Szeben) Megye

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 1990-2008

33. Sz. Ábra

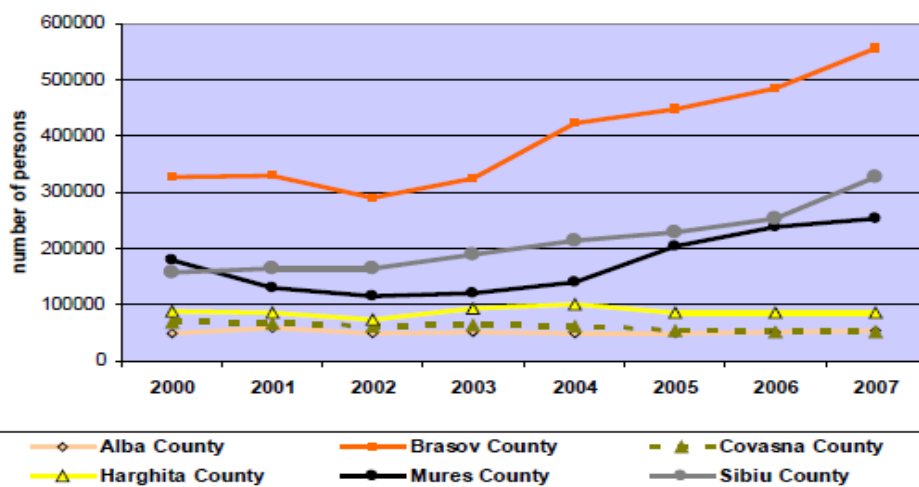
Turisták létező elszállásolási kapacitása, megyék szerint

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2008

34. Sz. Ábra

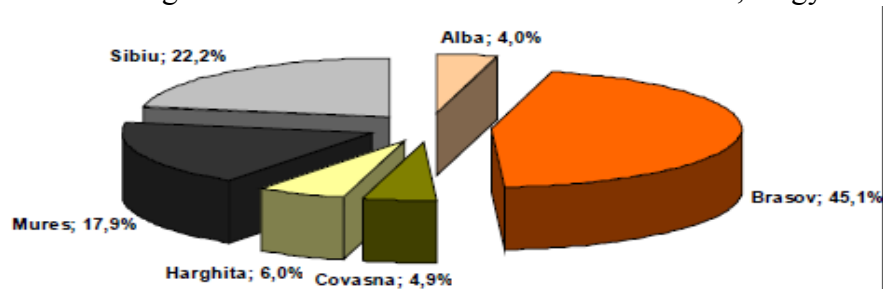
Elszállított turisták száma

Alba (Fehér) Megye Braşov (Brassó) Megye Covasna (Kovászna) Megye
Harghita (Hargita) Megye Mureş (Maros) Megye Sibiu (Szeben) Megye
Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2000-2008

35. Sz. Ábra

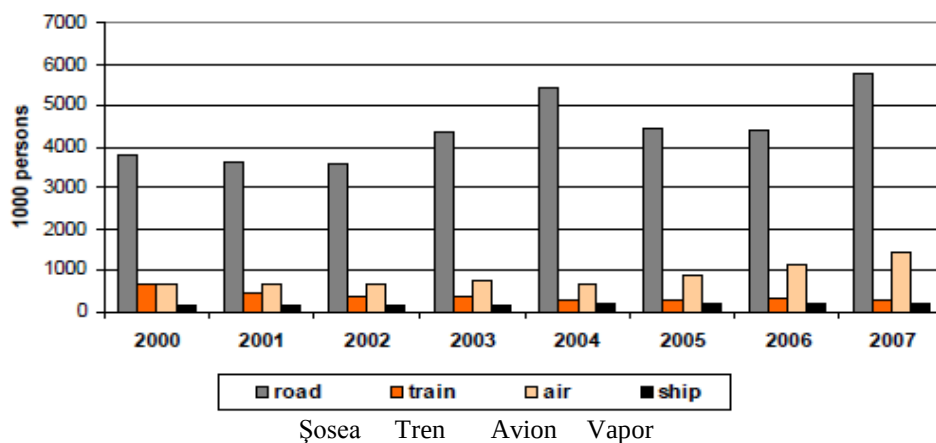
A turistákat befogadó struktúrákban elszállított összes turista, megyék szerint

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2008

36. Sz. Ábra

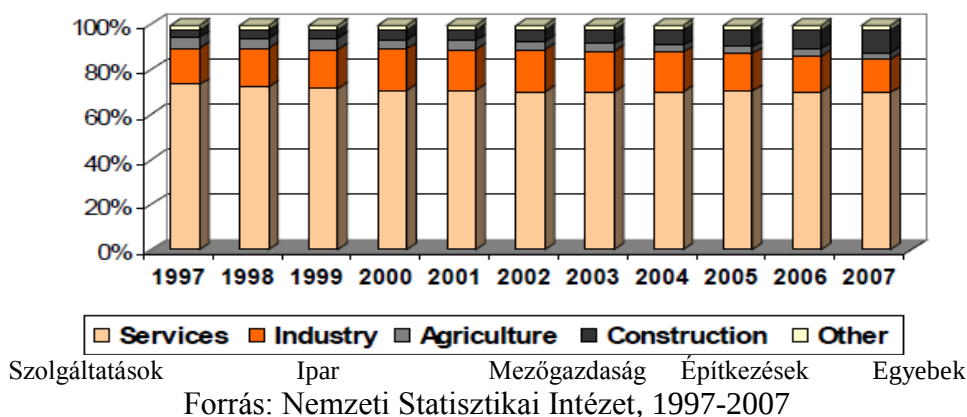
Külföldi turisták érkezése, szállítás módja szerint

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2000-2008

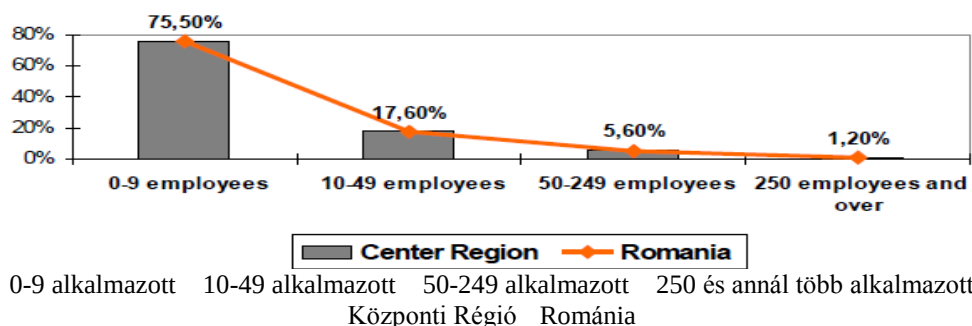
41. Sz. Ábra

A vállalkozások aktív regionális ágazatának struktúrája, 1997-2007

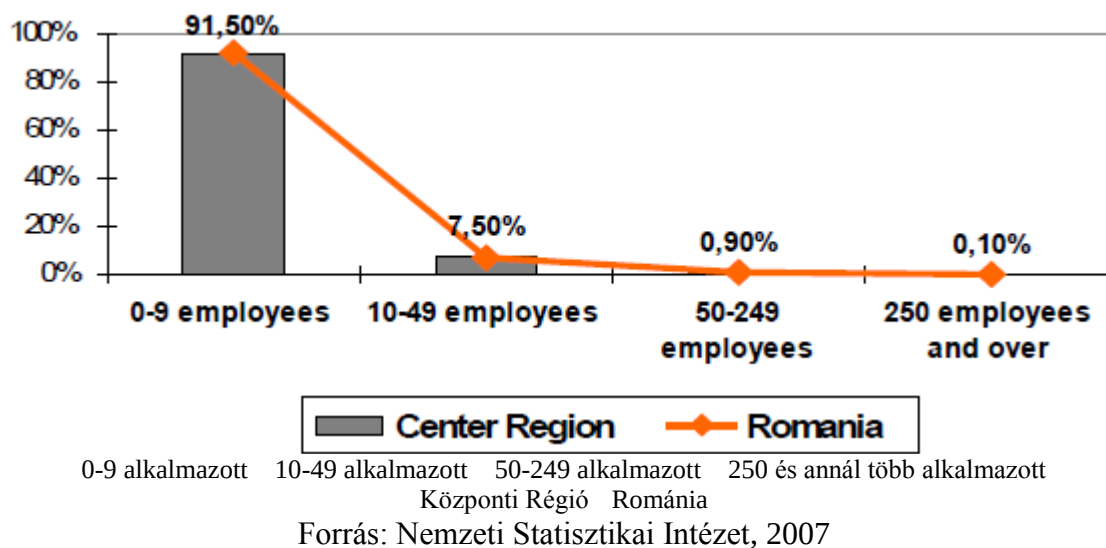
42. Sz. Ábra

Az ipar és építkezések ágazatába létező vállalkozások struktúrája méret szerint, 2007

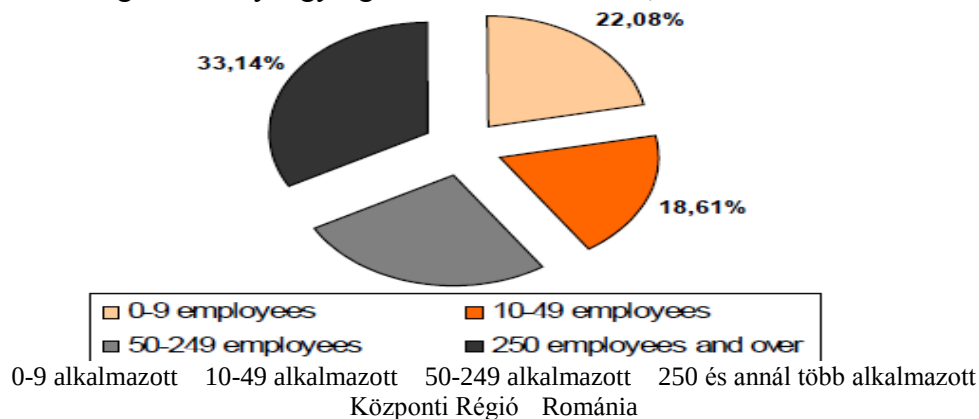
43. Sz. Ábra

A kereskedelem és egyéb szolgáltatások ágazatába létező vállalkozások struktúrája méret szerint, 2007

51. Sz. Ábra

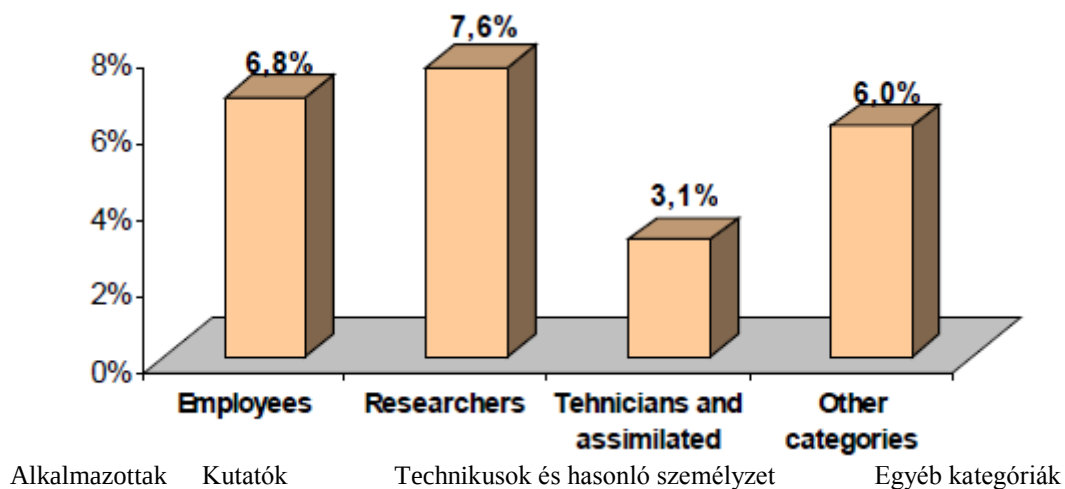
A régióbeli helyi egységek bruttó beruházásai, méret szerint – 2007

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007

58. Sz. Ábra

A Központi Régió hozzájárulása a K&F alkalmazottak országos szinten levő számához, foglalkozásuk szerint, 2006-os év

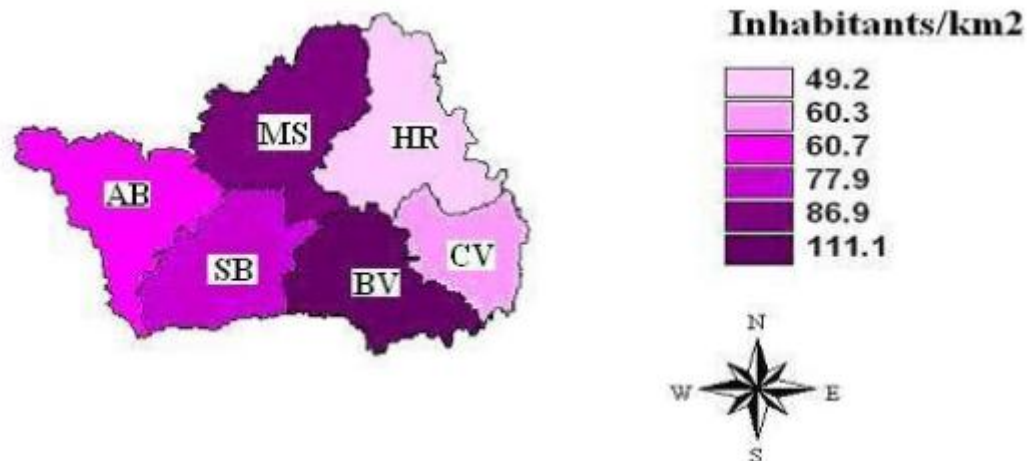

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2006

TÉRKÉPEK JEGYZÉKE

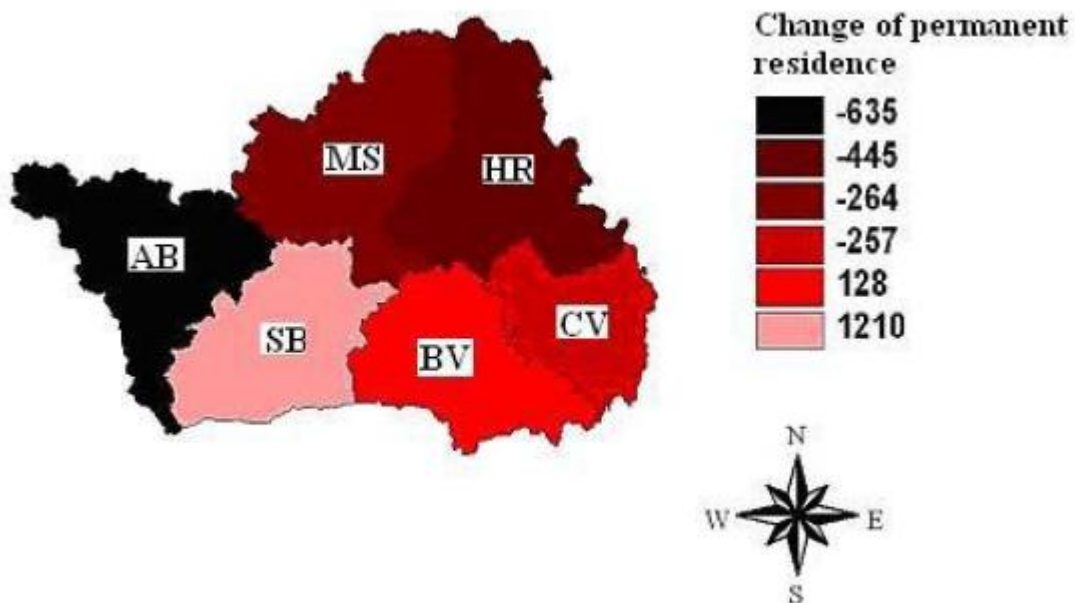
1. Sz. Térkép

Népsűrűség a Régió megyéi szerint, 2006-os év
Lakos/km2

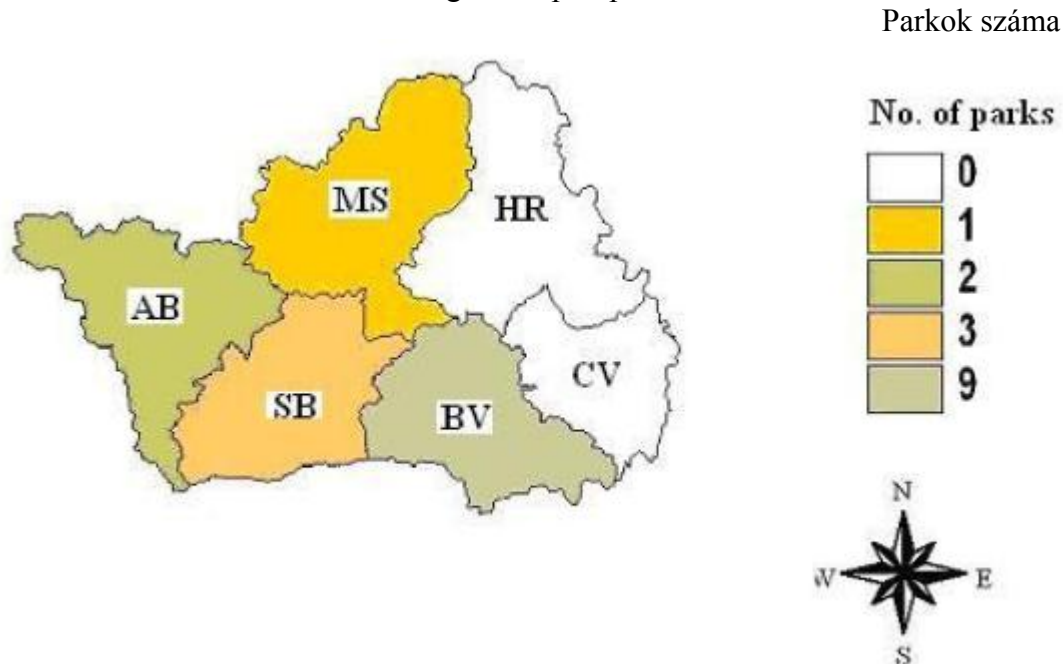
2. Sz. Térkép

Belföldi vándorlás, 2008-as év
Állandó lakóhely változtatása

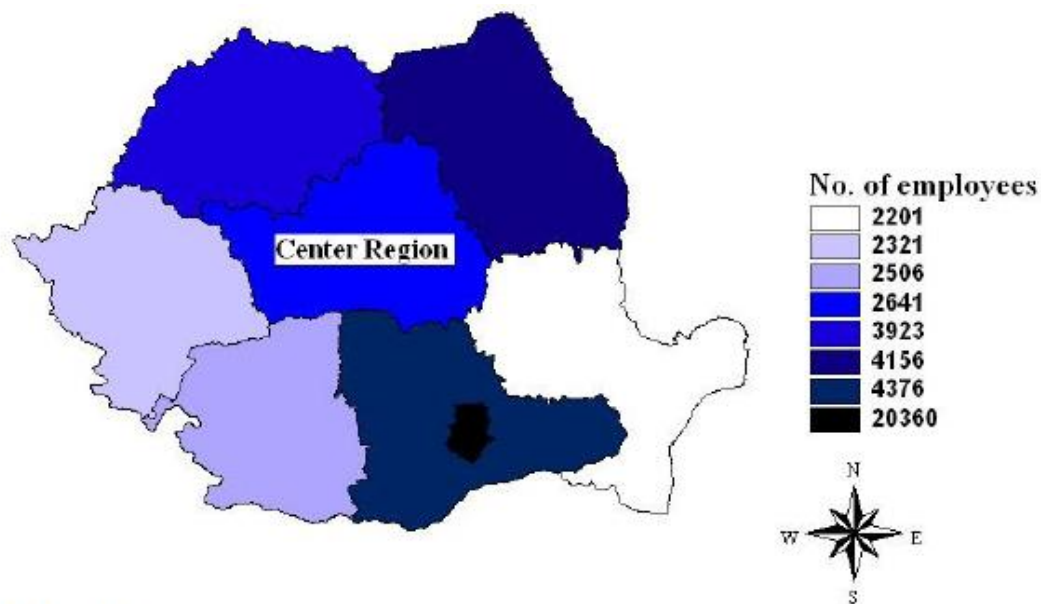
10. Sz. Térkép

A Régióbeli ipari parkok

11. Sz. Térkép

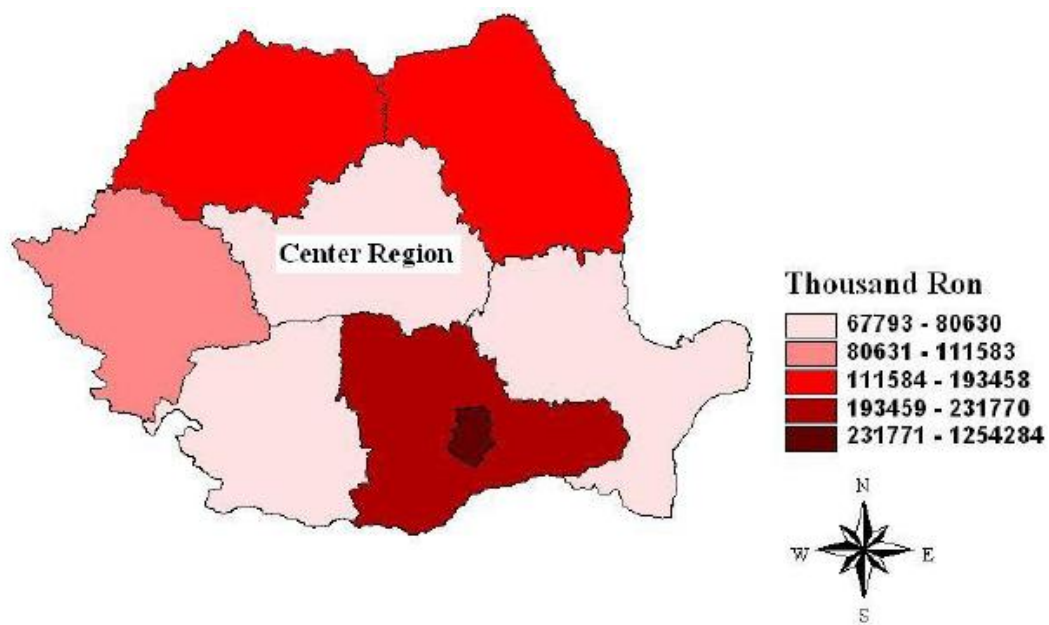
Kutatási-fejlesztési tevékenység alkalmazottai, fejlesztési régiók szerint, 2007-es év
Alkalmazottak száma

12. Sz. Térkép

Kutatási-fejlesztési tevékenység összes költségei,
fejlesztési régiók szerint, 2007-es év

Ezer Ron

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. Sz. Táblázat

MUTATÓK	Központi Régió	Megyék						Románia
		Alba (Fehér)	Braşov (Brassó)	Covasna (Kovászna)	Harghita (Hargita)	Mureş (Maros)	Sibiu (Szeben)	
Fuvarozás infrastruktúrája								
Vasutak (km)	1337	230	354	116	209	283	145	10785
Vasutak sűrűsége (km/1000km ²)	39,5	36,8	67,7	31,3	31,5	42,2	26,7	45,3
Közutak (km)	10714	2671	1591	840	1915	2095	1602	81693
Közutak sűrűsége (km/1000km ²)	29,9	42,3	28,0	22,6	24,8	29,6	29,4	33,5
Korszerűsített közutak	2788	513	700	315	523	422	315	22865
Az összes közutak keretében a korszerűsített közutak százalékaránya (%)	26,0	19,2	44,0	37,5	27,3	20,1	19,7	28,
Közszolgáltatások								
Települések százalékaránya a vízellátási közhálózatban	64,5	64,1	81,0	53,3	70,1	65,7	50,0	63,0
Települések százalékaránya a szennyvíz-elvezetési szolgáltatások hálózatban (%)	29,5	21,8	27,6	37,8	32,8	34,3	23,4	22,3
Földgáz vezetékeinek hossza (km)	7856,2	1206,8	1481,8	217,8	476,3	3108,3	1365,2	30737,8
Gázvezetékekkel rendelkező települések százalékaránya (%)	57,0	38,5	69,0	31,1	32,8	81,4	73,4	24,4
Oktatás infrastruktúrája								
Oktatási egységek összes száma	1125	181	246	84	162	262	190	8230
Elemi és középfokú oktatási egységek száma	591	99	125	54	84	136	93	4734
Gimnáziumi oktatási egységek száma	207	35	46	18	37	37	34	1426
Posztliceális oktatási egységek száma	12	2	2	1	-	3	4	83
Felsőoktatási egységek száma	13	2	2	-	-	4	4	106
Egészségügy infrastruktúrája								
Kórházak száma	51	10	14	7	5	6	9	436
Kórházi ágyak száma	17848	2419	4057	2003	2232	4137	2964	139785
Orvosok száma	5461	630	1215	341	404	1843	1028	46936
Társadalmi és közbiztonsági szolgáltatások								
Társadalmi ellátási étkezdék száma	22	4	5	5	2	4	2	124
Étkezdék kapacitása	2024	385	600	353	160	276	250	32086

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2006, 2007, 2008

2. Sz. Táblázat

BHT evolúciója a Központi Régióban, 1998-2004								
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	

BHT dinamikája (1998=100)	100	99,6	102,3	105,6	113,4	118,7	125,3
BHT dinamikája /lakos (1998=100)	100	99,6	102,8	106,2	118,2	123,9	131,5
BHT dinamikája (előző év=100)	X	99,6	102,7	103,2	107,4	104,7	105,5
BHT dinamikája /lakos (1998=100)	X	99,6	102,9	103,3	111,3	104,8	106,2

Forrás: Központi Régió Fejlesztési Ügynöksége, BHT elemzés a Központi Régióban, 1998-2004 (BHT elemzés a Központi Régió szintjén 1998 és 2004 között)

3. Sz. Táblázat

KKB beruházás Romániában/Fejlesztési régiók			
	KKB/mil. Euró	% az összesből	KKB/lakos
Románia	9662	100,0%	445
București-Ilfov (Bukarest-Ilfov)	5236	54,2%	2373
Központ	1041	10,8%	409
Dél	798	8,3%	238
Délkelet	744	7,7%	260
Nyugat	648	6,7%	333
Északnyugat	629	6,5%	229
Délnyugat	355	3,7%	152
Északkelet	211	2,2%	56

Forrás: Románia Nemzeti Bankja, Statisztikai Tanulmány a KKB-ről Romániában, 2003-as év

4. Sz. Táblázat

KKB beruházás Romániában/Fejlesztési régiók			
	KKB/mil. Euró	% az összesből	KKB/lakos
Románia	42770	100,0%	1986
București-Ilfov (Bukarest-Ilfov)	27516	64,3%	12362
Központ	3541	8,3%	1403
Dél	2942	6,9%	891
Délkelet	2448	5,7%	865
Nyugat	2365	5,5%	1229
Északnyugat	1907	4,5%	700
Délnyugat	1379	3,2%	605
Északkelet	672	1,6%	180

Forrás: Románia Nemzeti Bankja, Statisztikai Tanulmány a KKB-ről Romániában, 2007-es év

5. Sz. Táblázat

A Régióbeli megyék szerinti export műveletek értéke és szétosztása, 2005				
	Exportok értéke (mil euró)	Megyék szétosztása (%)	Eltérések a 2001- es évvel történő összehasonlításban (%)	Export szétosztása országos szinten (%)
Románia	22254,5		74,9	
Központi Régió	2420,2		76,4	10,9%
Alba (Fehér)	391,8	16,2%	72,2	1,8%
Braşov (Brassó)	644,2	26,6%	112,3	2,9%

Covasna (Kovászna)	171,5	7,1%	19,0	0,8%
Harghita (Hargita)	186,4	7,7%	98,4	0,8%
Mureş (Maros)	473,6	19,6%	53,8	2,1%
Sibiu (Szeben)	552,7	22,8%	87,3	2,5%

Forrás: Központi Régió Fejlesztési Ügynöksége, a Központi Régió Exportjai 2001 és 2005 között

7. Sz. Táblázat

Az exportált termékek szétosztása (%)			
	2001	2003	2005
Élő állatok és állati termékek	10,3	14,3	17,2
Növényi termékek	2,2	1,2	1,3
Állati vagy növényi olajok és zsiradékok	0,1	0,0	0,0
Élelmiszerek, italok és dohány	3,0	4,9	5,9
Ásványok	0,3	0,1	0,0
Vegyí és hasonló termékek	19,8	21,9	15,6
Műanyag, bitumen termékek és bitumenes termékek	13,5	7,6	6,7
Bőr, bőrből készült termékek	46,7	41,2	45,5
Fatermékek, parafa, vesszőfonat	16,4	21,6	32,1
Hulladékok papírból, kartonból, papír és papírtermékek	4,6	1001,0	15,7
Textilek és textiltermékek	11,5	12,1	13,1
Ruházat, kalapok, ernyők és hasonló termékek	13,1	13,9	13,6
Termékek kőből, cementből, kerámiából, üvegből és hasonlókból	28,0	27,3	31,3
Alapfémek és fémtermékek	6,9	5,2	4,9
Gépezetek és villamos felszerelések, a hang és a képek felvételi és visszajátszási készülékei	5,1	6,5	8,2
Fuvarozás	15,3	23,7	15,0
Optikai, fényképezési, filmipari, mérési, ellenőrzési vagy pontossági készülékek és eszközök	16,9	18,7	16,0
Különböző javak és termékek	16,7	15,8	19,1
Egyéb termékek	6,5	6,3	4,7

Forrás: Központi Régió Fejlesztési Ügynöksége, a Központi Régió exportjai 2001 és 2005 között

8. Sz. Táblázat

A regionális exportok evolúciója 2001 és 2005 között	
	Eltérések 2005-ben 2001-hez képest (%)
Összesen	176,4
Élő állatok és állati termékek	225,7
Növényi termékek	82,6
Állati vagy növényi olajok és zsiradékok	4,3
Élelmiszerek, italok és dohány	255,2
Ásványok	13,8
Vegyí és hasonló termékek	139,7
Műanyag, bitumen termékek és bitumenes termékek	165,6
Bőr, bőrből készült termékek	123,2
Fatermékek, parafa, vesszőfonat	277,3
Hulladékok papírból, kartonból, papír és papírtermékek	380,6
Textilek és textiltermékek	145,1
Ruházat, kalapok, ernyők és hasonló termékek	122,2
Termékek kőből, cementből, kerámiából, üvegből és hasonlókból	120,4

Alapfémek és fémtermékek	137,7
Gépezetek és villamos felszerelések, a hang és a képek felvételi és visszajátszási készülékei	337,6
Fuvarozás	259,2
Optikai, fényképészeti, filmipari, mérési, ellenőrzési vagy pontossági készülékek és eszközök	18,9
Különböző javak és termékek	182,9
Egyéb termékek	161,8

Forrás: Központi Régió Fejlesztési Ügynöksége, a Központi Régió exportjai 2001 és 2005 között

6. Sz. Táblázat

Exportok értéke/lakos és a különböző régiók szétosztása (az nemzeti exportot illetően) - 2005			
	Exp. Ért. – mil Euró-	Exp/lakos –euró-	Százalékarány %
Románia	22254,5	1029	100,0%
Északkelet	1840,7	493	8,3%
Délkelet	3163,2	1111	14,2%
Dél	2722,2	818	12,2%
Délnyugat	1392,6	604	6,3%
Nyugat	3486,2	1806	15,7%
Északnyugat	2499,8	913	11,2%
Központ	2420,2	956	10,9%
București – Ilfov (Bukarest-Ilfov)	4729,7	2142	21,3%

Forrás: Központi Régió Fejlesztési Ügynöksége, a Központi Régió exportjai 2001 és 2005 között

13. Sz. Táblázat

A vállalalkozási ágazat kutatás-fejlesztés tevékenységének összes költsége, tevékenység szerint, 2006	
	Összes költségek
Vállalkozási ágazat tevékenység szerint – összesen	759225
Mezőgazdaság	115010
Bányászat és kőbányák	28470
A következők termelése:	390890
Élelmiszerek, italok és dohánytermékek	6590
Textilek, ruházat, bőr és lábbeli termékek	2363
Fa feldolgozása és fatermékek	-
Papír és papírtermékek	1704
Nyersolaj, szén feldolgozása és a nukleáris üzemanyagok kezelése	41308
Vegyí anyagok és termékek	50837
Gumi és műanyag termékek	7325
Építkezési anyagok és egyéb nem fémek ásványi termékek gyártása	7457
Kohászat	28180
Fémszerkezetek, gépek és felszerelések	242644
Bútorzat és egyéb ipari tevékenységek	2445
Villamos energia és hőenergia, gáz és víz	42032
Építkezések	27348
Szolgáltatások, ebből:	155475
Kutatás-fejlesztés	79427

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, 2007-es Statisztikai Évkönyv